

วารสารธาตุพนมปริทรรศน์

Journal of That Phanom Review

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2561)

ISSN: 2586-9337 (print)

Vol.2 No.1 (January - June 2018)

วัตถุประสงค์

วารสารธาตุพนมปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการด้านพุทธศาสนา ปรัชญา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
2. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการด้านพุทธศาสตร์ ศรัทธาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้บทความวิจัยบทความวิชาการจากการนำเสนอการประชุมวิชาการ ของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนิสิตในระดับบัณฑิตศึกษา ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารธาตุพนมปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารธาตุพนมปริทรรศน์อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วารสารธาตุพนมปริทรรศน์กำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารธาตุพนมปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารธาตุพนมปริทรรศน์

เจ้าของ (Owner)

วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

เลขที่ 33 หมู่ 9 ถนนบายพาส ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม

จังหวัดนครพนม 48110 โทร. 042 532 106

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.	เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
พระเทพวรมณี	เจ้าคณะจังหวัดนครพนม
พระราชรัตนโมลี	เจ้าคณะจังหวัดมุกดาหาร
พระราชปรีดิ์ทิว, ศ.	อธิการบดี
พระศรีศากยวงศ์,ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย
พระครูสิริเจตียนุกิจ,ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนม
พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร,รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระครูพิพิธสุตาทร,ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต และพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
พระมหาชุตีภัก อภินนโท, ป.ธ.๘	ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระมหาสนอง ปจฺโจปการี, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

ดร.ศตพล ใจสบาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระสมุห์อดิเรก อาทิจงพล, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ผศ.ดร.รัตนา จันทร์เทาว์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผศ.ดร.ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.บุรกรณ์ บริบูรณ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ผศ.ปรีชา บุญทวี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

Mr. Yukesh Shakya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

นางสาวศศิธร ล่องเลิศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ดร.วรวุฒิ อินทนนท์

มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระมหาดร.ธรรมา โธมมหาโส,รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสิริเจตยานุกิจ,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

พระมหาสนอง ปจโจปการี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

พระครูพิพิธสุตาทร,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

พระสมุห์อดิเรก อาทิจจพล, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ศ.ดร.สมภาร พรหมทา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.ศตพล ใจสบาย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ดร.บุรกรรณ์ บริบูรณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ดร. ส่งเสริม แสงทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

ผศ.ปรีชา บุญทวี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร,รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

พระครูสุธีจรรย์วัฒน์,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ,ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ศ.พงศ์เดช ไชยบุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ไพโรจน์ บัวสุข	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
รศ.ดร.ประสาธน์ เนื่องเฉลิม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ.ดร.กุลธิดา ท้วมสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร. หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.เฉลิมเกียรติ มินา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.เด่นศักดิ์ ดวกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหาเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร
ผศ.ดร.รัตนา จันทร์เทาว์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.วิรัตน์ วงศ์ภินันท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ชัชวาลย์ ชิงชัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพมหานคร
ดร.เดชทัช คลายไศกข์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร
ดร.วรวิมล อินทนนท์	มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นายมาวิน โทแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

Mr. Yukesh Shakya

ผู้ประสานงานต่างประเทศ

นางสาวปรางทิพย์ มั่นธ

ผู้ประสานงานในประเทศ

วารสารธาตุพนมปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 | มกราคม - มิถุนายน 2561

ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นายเอื้อ มูลสิงห์

ออกแบบปก (Cover Designed)

พระราชเดช รตนธโช และนายพัชรกุล นารีนุช

จัดรูปเล่ม (Content Designed)

นางสาวศศิธร ล่องเลิศ

นางสาวปรางทิพย์ มั่นธ

นายณัฐกรณ์ คำลุน

นายณลิณ วรรครู

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม

Website : <https://firstojs.com/index.php/JTPR/index>

Email : haseo35@hotmail.com

หมายเลข ISSN : (Print) 2586-9337

บทบรรณาธิการ

ขอต้อนรับท่านผู้อ่านทุกท่านสู่การทัศนผลงานวิชาการในวารสารธาตุพนมปริทรรศน์ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 /2561 ในเล่มมีบทความที่หลากหลาย อาทิ ด้านพระพุทธศาสนา บทความวิจัยเรื่อง ความรู้ ความจริง ความดี คณะผู้วิจัย พระครูธรรมธรงภกข (คนธาโร) กาญจนดา คำจิติ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี

บทความวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้าในพระสูตร คณะผู้วิจัย ทิพย์ ชันแก้ว ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสมหวัง แก้วสุฟอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทความวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการศึกษาโดยการสร้างนวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิตผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย คณะผู้วิจัย สุรศักดิ์ เชื้ออนันต์ พระราชปริยัติ และสุเทพ สารบรรณ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ด้านสังคมศาสตร์ บทความวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพตนเองสู่ไทยแลนด์ 4.0 คณะผู้วิจัย เยาวลักษณ์ มูลเมือง และเสน่ห์ ใจสิทธิ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทความวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนมสาขาวิชาสังคมศึกษา ปีการศึกษา 2561 นางนุชจนาตาสิงห์ฮ้อย จาก เทศบาลตำบลฝั่งแดง และนายลิขสิทธิ์ สิงห์ฮ้อย จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

บทความวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 บุรีราษฎร์ตรุณวิทยา คณะผู้วิจัย ปรีชา แก้ววิเชียร จากโรงเรียนเทศบาล 1 บุรีราษฎร์ตรุณวิทยา

บทความวิจัย เรื่อง ความห่างเหินในยุค 4G คณะผู้วิจัย มณฑิรา สะแกทอง อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์ และวิรัตน์ ภูทองเงิน จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โดยมีนักวิจัยร่วมเป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ อรชร เรือนคำ

บทความวิจัย เรื่อง การพัฒนาการวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับ
นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะผู้วิจัยพระครูสุวัฒนธรรมภรณ์
พระมหาวิฑูร กตเมธี ดำรงค์ เบญจศิริ พิณโย พรหมเมือง และปราณี คีมยะราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทความทั้งหมดที่นำเสนอในเล่มนี้หวังว่าจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เรื่อง
พุทธศาสนายุทธนาการกับศาสตร์สมัยใหม่ในหลายมิติเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม
ใหม่เพื่อบำรุงรักษาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมให้มีความเข้มแข็งต่อไป
ขอขอบคุณท่านผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนม พระครูสิริเจตยานุกิจ, ผศ.ดร.
และคณะผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
ทุกรูป/คน กองบรรณาธิการวารสารธาตุพนมปริทรรศน์ ที่ให้การสนับสนุนการ
ทำงาน คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจบทความ คณะทำงาน และท่าน
ผู้อ่านทุกคน ที่ทำให้วารสารเล่มนี้เป็นสื่อกลางทางวิชาการตามความประสงค์ของ
มหาวิทยาลัยต่อไป

พระมหาสนอง ปจฺโจปการี, ผศ. ดร.
บรรณาธิการวารสารธาตุพนมปริทรรศน์

สารบัญ	หน้า
ความรู้ ความจริง ความดี Knowledge, Truth, Goodness	1
พระครูธรรมธราช (คนธโร) กาญจนา คำจตุ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี	
รูปแบบการพัฒนาการศึกษาโดยการสร้างนวัตกรรม ห้องสมุดมีชีวิตผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตาม แนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยาม บรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย Model to Develop Education by Building a Living Library Innovation through Applications in Learning Era 4.0 of Buddhist Scripture Schools (general) in Chiang Rai province.	17
สุรศักดิ์ เชื้อนขันต์ พระราชปริยัติ สุเทพ สารบรรณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา	
การพัฒนาศักยภาพตนเองสู่ไทยแลนด์ 4.0 Development of self-potential to Thailand 4.0 เยาวลักษณ์ มูลเมือง เสน่ห์ ใจสิทธิ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	26

**การประเมินโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของ
นิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนมสาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2561** **36**

Evaluation on Professional Practices of Teacher
Students Project, Nakhon Phanom Buddhist
College, Department of Social Studies in
Academic Year 2018

นางนุชจนาถ ลิ่งหังออย

เทศบาลตำบลฝั่งแดง

นายลิขสิทธิ์ ลิ่งหังออย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

**การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1
บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา** **51**

Development of Community Participatory Management
Model for Educational Upgrading of Municipal
School 1 Buriratdarunwittaya

ปรีชา แก้ววิเชียร

โรงเรียนเทศบาล 1 บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา

ความห่างเหินในยุค 4G **68**

Distances in the 4G Era.

มณฑิรา สะแกทอง อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์

วิรัตน์ ภูทองเงิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

อรชร เรือนคำ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- กลยุทธ์การให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้าในพระสูตร** 81
Strategies for counseling of the Lord Buddha on
Sutra
ทิพย์ ชันแก้ว ธนัตชัย พัฒนะสิงห์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สมหวัง แก้วสุฟอง
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- การพัฒนาการวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับ** 98
นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
The Development of Emotional Intelligence
Measurement for Students of Mahamakut
Buddhist University
พระครูสุวัฒนธรรมากรณ์
พระมหาวิฑูสิต กตเมธี
ดำรงค์ เบญจศิริ
พินโย พรหมเมือง
ปราณี คีมยะราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ความรู้ ความจริง ความดี
Knowledge, Truth, Goodness

พระครูธรรมธรรบงกช (คนธาโร)¹

PhraKru Thammthornbongkot (Kandharo)¹

กาญจนา ดำจู้ติ²

Kanchana Damjuti²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chantaburi Campus¹

Corresponding Author, Email: phrakrutarmmatr@gmail.com¹

บทคัดย่อ

ความรู้ที่ได้ยินจากผู้อื่น แม้แต่ความรู้ที่มาจากความคิดของตัวเอง ศาสนาพุทธไม่ได้เรียกว่าความรู้ มันเป็นเพียงความเชื่อ เพราะอาจมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอน แต่สิ่งที่ศาสนาพุทธเรียกว่าความรู้ที่แท้จริงคือความรู้ที่เกิดจากสัญชาตญาณ หากต้องการทราบความจริงในธรรมชาตินั้นเป็นจริง มันเป็นความรู้ในความจริง และความรู้สึกที่ดีของคุณธรรมของผู้ผลิตและผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มันแสดงถึงลักษณะหรือสถานะของความดีที่เป็นของตัวเอง เพราะมันเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ในการลดความชั่วร้ายเพิ่มเติมมีความเกี่ยวข้องทั้งหมด ความเชื่อเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้ เมื่อผู้คนได้รับความรู้พวกเขาจะบรรลุความจริงในที่สุด พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักแหล่งความรู้ ไม่ทิ้งความเชื่อและการให้เหตุผล มันไม่ได้รับการสอนให้ติดเท้านั้นอธิษฐานขอสำนักตัวเอง มันเป็นสิ่งที่ศาสนาพุทธมีความสำคัญมากกว่าเพราะเป็นวิธีการเข้าถึงความจริงขั้นสุดท้ายเป้าหมายเดียวของพระพุทธศาสนาคือนิพพาน

คำสำคัญ: ความรู้, ความจริง, ความดี

Abstract

Knowledge which is heard from others. Even the knowledge that comes from thinking of themselves. Buddhism is not called knowledge. It's just a belief. Because there may be an uncertain change. But what Buddhism calls true knowledge is knowledge caused by the intuition. To know the truth in nature is true. It is knowledge in truth. And good sense of the moral of the maker and others involved. It represents the nature or state of goodness that is itself. Because it is good. Useful to reduce the evil add good are all related. Belief is the beginning of knowledge. When people get the knowledge, they will eventually achieve the truth. Buddhism teaches the source of knowledge. It does not leave the faith and reasoning. It is not taught to stick only pray for self-realization. It is something that Buddhism is more important because it is the way to reach the ultimate truth, the only goal of Buddhism is nirvana.

Keywords: knowledge, truth, goodness

บทนำ

ความรู้ (ญาณวิทยา)

ที่มาของความรู้ ความรู้ญาณวิทยาตะวันตกที่ได้ศึกษาเรื่องที่มาของความรู้ ซึ่งประมวลได้ว่าคนเรามีวิธืหาความรู้ได้ดังต่อไปนี้ ผัสสะ (sensation) รู้โดยประสาทสัมผัส (senses)

1. ความเข้าใจ (understanding) รู้โดยการอนุมาน (inference)
2. อัจฉัตติกญาณ (intuition) รู้โดยสามัญสำนึก (common sense)
3. ตรัสรู้ (enlightenment) รู้โดยญาณพิเศษ (transcendental intuition)
4. วิวรณ์ (revelation) รู้โดยการเปิดเผยของสิ่งเหนือธรรมชาติ (supernatural manifestation) จะเห็นว่าความรู้เกิดได้จากหลายทาง แต่ละทางได้ความรู้ที่มีระดับความจริงต่างกัน ในทางพุทธศาสนา เชื่อว่า ความรู้จากการตรัสรู้ จะให้ความจริงสูงสุด

ความรู้ตามหลักพุทธศาสนา

ตามหลักพุทธศาสนานั้นได้แบ่ง ความรู้ออกเป็น 4 ระดับคือ 1) ความรู้ระดับวิญญูณ ได้แก่ การรับรู้ทางอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นความรู้ระดับพื้นฐาน เป็นความรู้เบื้องต้นเมื่อได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้ลิ้มรส สัมผัส และรู้สึกทางใจ 2) ความรู้ระดับสัญญา คือ ความรู้ที่เกิดจากการกำหนดหมายบันทึกไว้ หรือจำไว้เป็นวัตถุติดของความคิดต่อๆ ไป ทำให้มีการรู้จัก จำได้ รู้ เข้าใจ และคิดได้ยิ่งๆ ขึ้นไป 3) ความรู้ระดับทฤษฎี ได้แก่ ความเข้าใจตามแนวความคิดของตน เป็นความรู้ที่สรุปลงเป็นความเห็น ทฤษฎี ทศนะ ซึ่งเทียบได้กับทฤษฎีทางปรัชญาต่างๆ ไป ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นความคิดที่ได้กลั่นกรองจนสรุปเข้าใจเป็นของตนเองแล้ว ไม่ว่าจะผิดพลาดหรือไม่ก็ตาม และ 4) ความรู้ระดับญาณ ปัญญา หรืออภิญญา ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากการหยั่งรู้ เป็นความรู้บริสุทธิ์ เป็นเช่นแสงสว่างที่ผุดแจ้งกระจ่างขึ้น ทำให้มองเห็นธรรมชาติอันแท้จริงของสิ่งนั้นๆ ตามความเป็นจริง โดยไม่มีทัศนยะส่วนตัวหรือเหตุผลส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง

ความรู้ระดับแรกเกิดขึ้นเมื่ออายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก เกิดวิญญูณขึ้นรับรู้ เป็นความรู้ชัดเมื่อเกิดผัสสะ ต่อเมื่อรู้แล้วกำหนดหมาย จดจำได้ ก็จะเป็นความรู้ระดับสัญญา และเมื่อใช้เหตุผลเข้าไปพิจารณาเกิดเป็นความเข้าใจขึ้น เรียกความรู้นี้ว่าระดับทฤษฎี ส่วนความรู้ระดับญาณนั้นเป็นความรู้ที่เกิดจากการสัมผัสกับสภาวะโดยตรง ไม่ได้อาศัยการตรึกตรองด้วยเหตุผล เป็นความรู้ที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้อย่างสิ้นเชิง ความรู้ชนิดนี้เองที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่าเป็นความรู้ที่แท้จริง เป็นปัญญา เพราะรู้ในสิ่งที่จริง ไม่ใช่การคิดหาเหตุผลเท่านั้น ความรู้ในทางพุทธศาสนาเป็นความรู้ในความจริงเท่านั้น

ความเชื่อกับความรู้ในพุทธศาสนา

มีข้อความในหลายพระสูตรที่ทรงแสดงเกี่ยวกับความรู้ (ที่แท้) ทรงแสดงเกี่ยวกับความรู้ไว้ดังนี้

“พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภราทวาชะ เรากล่าวความต่างกันแห่งสมณพราหมณ์ทั้งหลายผู้ถึงบารมีชั้นที่สุดเพราะยิ่งในปัจจุบัน แม้จะปฏิญาณอาทิพรหมจรรย์ได้ ดูกรภราทวาชะมีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งเป็นผู้ฟังฟังตามกันมา เพราะการฟังตามกันมานั้น จึงเป็นผู้ถึงบารมีชั้นที่สุดเพราะยิ่งในปัจจุบัน ย่อมปฏิญาณอาทิพรหมจรรย์ เหมือนพวกพราหมณ์ผู้ทรงไตรวิชาณะนั้น. อนึ่ง มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง เป็นผู้ถึงบารมีชั้นที่สุดเพราะผู้ยิ่งในปัจจุบัน ปฏิญาณอาทิ

พรหมจรรย์ เพราะเพียงแต่ความเชื่ออย่างเดียว เหมือนพวกพราหมณ์นักตรีกนักตรองณะนั้น มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง รู้ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้ฟังตามกันมาก่อน ถึงบารมีขั้นที่สุดเพราะรู้อยู่ในปัจจุบัน ย่อมบัญญัติอาทิพรหมจรรย์ ดูกรภราทวาชะ ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์เหล่าใด รู้ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้ฟังตามกันมาก่อนถึงบารมีขั้นที่สุดเพราะรู้อยู่ในปัจจุบัน ย่อมบัญญัติอาทิพรหมจรรย์เราเป็นผู้หนึ่งของจำนวนสมณพราหมณ์เหล่านั้น...” และจะเห็นได้ชัดในกาลามสูตรทรงสอนให้อย่าเพ่งยึดถือเพียงเพราะฟังกันมา เพราะได้ยินอย่างนี้ เพราะอ้างตำรา เพราะเดาเอาเอง เพราะคาดคะเน เพราะเข้ากับทฤษฎีของตน เพราะผู้พูดควรเชื่อได้ และเพราะสมณะผู้พูดเป็นครูของเรา เนื่องจากความรู้ที่เกิดจากวิธีเหล่านี้ยังไม่อาจได้ความจริง ยังคงได้เพียงความเชื่อ

“...มาเถิดท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายอย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่า ได้ยินอย่างนี้ อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ยึดถือโดยเดาเอาเอง อย่าได้ยึดถือโดยคาดคะเน อย่าได้เชื่อถือโดยความตรึกตามอาการ อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกันกับพิธีของตัว อย่าได้ยึดถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้ อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเที่ยงธรรมเหล่านี้ใครสมათานให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์ เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย...”

เมื่อพิจารณาที่มาของความรู้ตามหลักปรัชญาตะวันตกและจากพระสูตรที่กล่าวถึงความเชื่อกับความรู้ จะเห็นว่าพุทธศาสนาสอนว่าความรู้ที่ได้มาจากคนอื่น เช่น จากประสาทสัมผัส จากการอนุมาน จากสามัญสำนึก ล้วนเป็นเพียงความเชื่อเท่านั้น ความรู้ที่ได้จากวิธีเหล่านี้ได้เพียงระดับวิญญาณ ระดับสัญญา และระดับความเข้าใจหรือทฤษฎีเท่านั้น ซึ่งยังไม่สามารถจะให้ความจริงได้สูงสุดเหมือนความรู้ที่ได้จากปัญญาหรือญาณ อันเป็นความรู้ที่แท้จริง นั่นคือตามหลักพุทธศาสนา ความเชื่อกับความรู้ต่างกัน ที่มาของความรู้ตามหลักพุทธศาสนา ในพุทธศาสนาได้กล่าวถึงที่มาของความรู้หรือประเภทของปัญญาไว้ 3 อย่างคือ

1. สุตตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการฟัง หมายถึง กระบวนการศึกษาและเรียนรู้ อาศัยการรับรู้ของอายตนะ มิใช่เพียงรับรู้ก็เกิดปัญญาขึ้น แต่ต้องมีการรับรู้อย่างเป็นระบบ คือมีลักษณะฟังมาก ทรงจำสิ่งที่ฟังมา และสังสมสิ่งที่ได้ฟังนั้น

ไว้ หมายความว่าต้องมีการเรียนรู้และจดจำไว้อย่างเป็นระบบ ความรู้ที่ได้ด้วยวิธีนี้เป็นความรู้ระดับความจำหรือสัญญา

2. จินตามยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการคิดหรือการใช้เหตุผล เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาจากการฟัง ไม่เพียงแต่จำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไว้ นำสิ่งที่จำไว้มาเข้าสู่กระบวนการคิดหรือการใช้เหตุผลอีกทีหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีลักษณะคือ ฟังมาก จำได้คล่องปาก ขึ้นใจ ความรู้ในระดับนี้จึงมีความเข้าใจในสิ่งที่จำได้อย่างทะลุปรุโปร่ง เป็นความเข้าใจที่ได้จากการคิดและใช้เหตุผล เป็นความรู้ที่ละเอียดมากกว่าการรับรู้ทางอายตนะ เพราะจิตอาจสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มองไม่เห็นได้ ความรู้ที่เกิดจากวิธีนั้นถูกประมวลไว้ในจิต ในแบบที่เรียกว่าทิวฐิ ความเข้าใจ ความเห็นหรือความเชื่อ

3. ภาวนามยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการเจริญ ทำให้มีขึ้นหรือพัฒนา หมายถึงกระบวนการพัฒนาและอบรมจิต เพื่อทำจิตให้สงบ พร้อมทั้งขับไล่สิ่งที่ทำให้จิตเศร้าหมองคือกิเลสออกไปจากจิต ปัญญาญาณหรือความสามารถในการหยั่งรู้ก็จะเกิดขึ้น ความรู้ที่เกิดขึ้นจากญาณนี้พุทธศาสนาถือว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง ดังที่ทรงแสดงว่า

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ เพราะเมื่อภิกษุมิจิตตั้งมั่นแล้ว สิ่งทั้งปวงย่อมปรากฏตามความเป็นจริง..."

ความรู้ชนิดนี้เรียกอีกอย่างว่า ยถาภูตญาณทัสสนะ แปลว่าเห็นด้วยญาณตามเป็นจริง ความรู้ในระดับนี้ไม่ขึ้นอยู่กับตัวกลางหรือสื่อใดๆ เป็นการรู้ตรงของจิต มีลักษณะเป็นการหยั่งรู้ อยู่เหนือประสบการณ์และเหตุผล

การพิจารณาด้วยตัวเอง นำเหตุและผลมาพิจารณาจนเห็นจริงเกิดความรู้อัน ความรู้นั้นเรียกว่า จินตามยปัญญา ปัญญาที่สำเร็จด้วยความคิด ความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากจินตามยปัญญา เป็นสัทธาความเชื่อแต่ยังไม่แน่มั่นคงเพราะบางครั้งอาจพิจารณาสอบสวน เห็นอย่างหนึ่งก็เชื่อไปอย่างหนึ่งต่อมาพิจารณาสอบสวนเห็นเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็เชื่อไปอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น สัทธาความเชื่อเช่นนี้จึงเป็น จลสัทธา ความเชื่อที่หวั่นไหวได้

ภาวนา การทำให้มี ให้เป็น ให้เกิดขึ้น และเกิดความรู้ขึ้นตามที่ทำให้มี ให้เป็น เรียกว่า ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่สำเร็จเพราะภาวนา สัทธา ความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากภาวนามยปัญญานี้เป็น อจลสัทธา เชื่อแน่มั่นคงไม่หวั่นไหว เทียบตัวอย่างได้เช่น เขาบอกว่าไฟร้อนเราได้ยินเกิดความรู้ขึ้น ความรู้นั้นเป็น สุตตามยปัญญา เชื่อตามนั้นไม่ได้พิจารณาจึงเป็นอหิมกข์ พิจารณาดูอาการของไฟที่เผาเชื้อร้อน ไหม้ อะไรต่างๆ ทำให้เป็นถ่านเป็นเถ้า แล้วก็มอดหมดไป พิจารณาจับเหตุจับ

ผลเช่นนี้ ก็ดูท่าว่าจะร้อนจริงๆ จึงทำให้เป็นเช่นนี้ ความรู้ที่เกิดจากพิจารณาเช่นนี้ เป็น จินตามยปัญญา เชื่อที่สืบเนื่องมาจากจินตามยปัญญาจึงเป็นจลลัทธิ เพราะไม่แน่นเป็นแต่พิจารณาจับเหตุจับผลเท่านั้น ต่อเมื่อเอามือทิ่มไฟเข้า หรือไฟลงมือเข้า เป็น ภาวนา ปัญญาความรู้ที่เกิดขึ้นเรียกว่าภาวนามยปัญญา ความเชื่อที่สืบมาจากภาวนามยปัญญา จึงจัดเป็นอจลลัทธิเชื่อที่แน่นอนไม่หวั่นไหว นี้อย่างหนึ่ง

เนื้อเรื่อง

ความจริง (อภิปรัชญา)

ความจริงในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเกี่ยวกับหลักความจริง โดยมุ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าอะไรคือสิ่งที่มีอยู่จริงและมีอยู่อย่างไร มากกว่าที่จะสอนถึงจุดกำเนิดของสรรพสิ่ง ดังที่อภิปรัชญาตะวันตกสอนกัน พระพุทธเจ้าทรงค้นพบว่าสรรพสิ่งประกอบด้วยธาตุ รวมกันเข้าตามกระบวนการทางธรรมชาติ สิ่งทั้งหลายมีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติของมัน

พระพุทธศาสนาแสดงว่า *สิ่งที่มี ย่อมมี สิ่งที่ไม่มี ย่อมไม่มี* และสิ่งที่มีอยู่นั้นมีอยู่ในภาวะที่เรียกว่าธาตุ คืออยู่ตามธรรมชาติของมันเอง ไม่มีใครกำหนดควบคุม มีความเป็นไปและมีความแน่นอนโดยตัวมันเอง เรียกว่า ธรรมฐิติ ธรรมนิยาม และความเป็นไปของธาตุหรือสิ่งที่มีอยู่ดังกล่าวนี้ก็คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หมายความว่า มีอยู่อย่างเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ไม่คงที่คงตัว

ในธรรมานุกรมของของ สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้กล่าวถึงเรื่องความจริงหรือสัจจะไว้ว่า

“อัน สัจจะ สภาพที่จริงหรือสิ่งที่จริงนั้น ตามธรรมดามีอยู่เสมอมิได้หลบเลี่ยงไปไหน กล่าวสั้นคือรูปที่เราเห็นเสียงที่เราได้ยิน กลิ่นที่เราได้สูดดมรสที่เราได้ลิ้ม โผฏฐัพพะที่เราได้ถูกต้อง ธรรมคือเรื่องที่เรานึกคิด ย่อมมีประจำอยู่เป็นสัจจธรรม ธรรมที่เป็นจริงอยู่ตามธรรมดา. แต่ว่า เพราะความรู้หรือธาตุรู้ที่นั่นแหละ รู้สัจจธรรม ผิดจากความเป็นจริงไป, ความรู้จึงเป็นไปผิดๆ เหมือนดังบุคคลที่เห็นงูที่มีพิษเป็นของงาม น่าจะเอามาประดับ หรือบุคคลเห็นของสกปรกโสโครกว่าเป็นของหอมของดีงาม และนำมาลูบไล้ทาตัวฉะนั้น.”

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่บุคคลรู้กับสิ่งที่จริงนั้นไม่เหมือนกัน บุคคลย่อมรับรู้สิ่งต่างๆ ด้วยความยึดมั่นถือมั่นจึงไม่สามารถจะเห็นสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ได้ ต่อเมื่อบุคคลมีดวงตาเห็นธรรม เกิดญาณหยั่งรู้ตามสภาพความเป็นจริง ก็สามารถเข้าถึงความจริงได้ ความจริงในพุทธศาสนานั้นกล่าวไว้หลายอย่าง ดังในคัมภีร์พระอภิธรรมกล่าวความจริงไว้ 4 คือ รูป จิต เจตสิก และนิพพาน

แต่ความจริงอันสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวคือ นิพพาน ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ในจุฬหวิญหุตตนิทเทศ ได้ทรงแสดงว่า สัจจะมีเพียงหนึ่งเดียวไม่มีสอง นั่นคือ นิพพาน

“คำว่า สัจจะนั้นมีอย่างเดียวนั้น มิได้มี 2 อย่าง ความว่า นิพพาน คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสารถตัณหา ความดับตัณหา ความออกจากตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด เรียกว่าสัจจะอย่างเดียว”

ในการภาวนาเพื่อทำให้เกิดญาณทัสสนะนั้น ทรงสอนให้อยู่ด้วยความไม่ประมาท ทำสมาธิให้จิตตั้งมั่น ความจริงก็จะปรากฏดังที่ทรงสอนในปมาทวิหาริสสูตร ดังนี้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทอย่างไร เมื่อภิกษุสำรวมจักขุนทรีย์อยู่ จิตก็ไม่แส่ไปในรูปทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุเมื่อภิกษุนั้นมีจิตไม่แส่ไปแล้ว ปราโมทย์ก็เกิด เมื่อภิกษุเกิดปราโมทย์แล้ว ปีติก็เกิด เมื่อภิกษุมีใจเกิดปีติ กายก็สงบ ภิกษุผู้มีกายสงบ ก็อยู่สบาย จิตของภิกษุผู้มี ความสุขก็ตั้งมั่น เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว ธรรมทั้งหลายก็ปรากฏเพราะธรรมทั้งหลายปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทแท้จริง ฯลฯ”

ขอบเขตความจริง

1. ความจริงในโลกนี้ มีหลายคุณภาพ มีปริมาณมากมาย ทั้งที่มีประโยชน์และไม่มี ประโยชน์ก็ได้
2. การใช้เหตุผล ไม่สามารถทำให้มนุษย์หยั่งรู้ความจริงได้
3. การรู้ความจริงต้องอาศัย การฝึกอบรมจิต เมื่อจิตเป็นสมาธิ ผ่องแผ้วบริสุทธิ์ ความจริงย่อมปรากฏ
4. ความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนคือ อริยสัจ 4
5. ความจริงที่เป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน

ระดับของความจริง

ความจริงมี 2 ระดับ คือ ระดับโลกสมมติ ซึ่งรู้ได้เข้าใจได้ด้วยภาษา ถ้อยคำ เหตุผล เท่านั้น และความจริงระดับปรมาตม เข้าใจได้ด้วยปัญญาจักขุเท่านั้น ธรรมที่ปรากฏในที่นี้คือความจริงตามธรรมชาตินั่นเอง เมื่อธรรมปรากฏคือได้บรรลุความจริง กล่าวได้ว่า การบรรลุความจริงก็คือการรู้สภาพความเป็นจริงนั่นเอง การรู้นี้ไม่ได้รู้จากการฟังจากคนอื่นหรือจากการคิดหาเหตุผลซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเพียงความ

เชื่อเท่านั้น แต่การรู้ที่รู้ด้วยปัญญา รู้ด้วยญาณ รู้แล้วจะหมดสงสัยในที่สุด ไม่ต้องอาศัยความเชื่อจากใครอีก

ทัศนะทางอภิปรัชญาที่สำคัญหลัก ๆ ได้แก่

1. จิตนิยม (Idealism) สรรพสิ่งในจักรวาลนี้ เมื่อค้นหาความจริงถึงที่สุดจะมีสภาพเป็นจิต หรือนามธรรม เป็นสภาวะที่จับต้องไม่ได้ มองก็ไม่เห็น คือ รู้ไม่ได้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของคนธรรมดา แต่ก็มีอยู่ในธรรมชาติ คือ ปรากฏอยู่ในโลกนี้ในฐานะที่เป็นนามธรรม มิใช่สสาร

2. สสารนิยม (Materialism) เป็นสภาวะที่เห็นได้, ฟังได้, สูดกลิ่นได้, ลิ้มรสได้, ได้รับสัมผัสทางกายได้สสารหรือพลังงานเป็นเครื่องกำหนดลักษณะพื้นฐานของสิ่งและเหตุการณ์ทั้งหลาย แต่สสารเท่านั้นเป็นสภาวะที่มีอยู่จริง นอกนั้นไม่เชื่อว่า มีอยู่จริง เป็นเพียงภาวะ อนุพันธ์ (คือเกิดจากสสารนั่นเอง) หรือเรียกว่าเป็นเพียงผลผลิตของสสาร

3. ธรรมชาตินิยม (Naturalism) อยู่กลางระหว่างจิตนิยม และสสารนิยม ธรรมชาตินิยมถือว่า “สิ่งธรรมชาติ” ในโลกหรือจักรวาลเท่านั้นที่เป็นจริง สิ่งที่ไม่ใช่สิ่งธรรมชาติและปรากฏการณ์ของสิ่งธรรมชาตินั้นไม่เป็นจริง พระพุทธศาสนาแสดงว่า สิ่งที่มี ย่อมมี สิ่งที่ไม่มีมี ย่อมไม่มี และสิ่งที่มีอยู่นั้นมีอยู่ในสภาวะที่เรียกว่า ชาติ คือมีอยู่ตามสภาพ หรือตามธรรมชาติของมันเอง ไม่มีใครกำหนดหรือควบคุม มีความเป็นไปและมีความแน่นอนโดยตัวมันเอง เรียกว่า ธรรมฐิติ ธรรมนิยาม และความ เป็นไปของชาติ หรือสิ่งที่มีอยู่ดังกล่าวนี้ก็คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

กล่าวโดยสรุปก็คือ รูปกับนาม หรือรูปธาตุกับนามธาตุ รูปก็คือสสาร หรือวัตถุ ส่วนนามก็คืออสสารหรือจิต สิ่งที่มีอยู่เหล่านี้พระพุทธศาสนามีได้แสดงว่า เป็นต้นกำเนิดหรือเป็นปฐมธาตุของจักรวาล แต่แสดงว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่อยู่จริง (ปรมาตมะ) เท่านั้น ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงมิใช่สิ่งแท้จริงทางอภิปรัชญาตามนัยของ ปรัชญาตะวันตก

พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีสสารชั้นมูลฐาน 4 ชนิดที่เรียกว่า “มหาภูต รูป” ซึ่งมีลักษณะเป็นพลัง คือ ภาวะแข็ง ภาวะตึงตูดหรือยึดเกาะ ภาวะร้อน ภาวะไหวหรือเคลื่อน (ปฐวี อาโป เตโช วาโย) สสาร หรือพลังสสารดังกล่าวนี้มีอยู่อย่าง เคลื่อนไหวตลอดเวลาโดยมีการเคลื่อนไหวเป็น 4 จังหวะ คือ อุปจยะ สันตติ ชรตา อนิจจตา ซึ่งจังหวะทั้ง 4 นี้รวมกันเรียกว่า ขณะหนึ่ง สสารจึงมีการเคลื่อนไหวที่ รวดเร็วมากแต่ยังช้ากว่าการเคลื่อนไหวของจิต 17 เท่า สสารเหล่านี้โดยตัวมันเอง เป็นกลาง คือ ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส ไม่มีคุณภาพใดๆ แต่เมื่อรวมกันแล้วก็ ก่อให้เกิดคุณสมบัติต่างๆ ดังกล่าวนี้ขึ้นมาพร้อมๆ กันในตัวสสารนั้นๆ สสารเหล่านี้มี

อยู่อย่างแยกกันไม่ได้ เพราะต่างอาศัยซึ่งกันและกัน และผลของการรวมตัวกันของสสารเหล่านั้นเองที่ก่อให้เกิดเป็นก้อนสสารขึ้น โดยก้อนสสารในขั้นแรกสุดนั้น มีขนาดเล็กมากจนไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตาธรรมดา เห็นได้ด้วยตาพิพย์ หรือด้วยญาณเท่านั้น ก้อนสสารขั้นแรกสุดนั้นเรียกว่า กลาปะ หรือ ปริมาณ สสารเหล่านี้แม้จะรวมตัวเป็นก้อนสสาร หรือก้อนวัตถุ แต่ก็ไม่ได้ติดกันเป็นอันเดียวหรือขึ้นเดียว แต่มีช่องว่างระหว่างธาตุแต่ละอย่างอยู่เสมอ ช่องว่างดังกล่าวเรียกว่า อากาศธาตุ หรือ ปริจเฉทรูป และธาตุ หรือสสารแต่ละอย่างนั้นเมื่อรวมกันเป็นก้อนสสาร หรือก้อนวัตถุแล้ว ก้อนวัตถุนั้นอาจจะเปลี่ยนสภาพเป็นต่างๆ ได้ เช่น เหล็ก อาจจะเป็นแท่งเหล็กธรรมดา หรือเผาไหม้เป็นเหล็กร้อน หรือเผาจนละลายกลายเป็นของเหลว แต่ธาตุแต่ละธาตุที่รวมตัวกันเป็นก้อนเหล็กนั้น จะไม่เปลี่ยนลักษณะหรือภาวะของตนเอง ยังคงรักษาลักษณะหรือภาวะของตนเองอยู่เสมอ คือ ปฐวี คงเป็นปฐมวีตามเดิม อาโปคงเป็นอาโปตามเดิม เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว พระพุทธศาสนาจึงแสดงว่าธาตุเหล่านี้มีอยู่จริง เพราะคงภาวะ หรือลักษณะพื้นฐานของตนเองได้เสมอ ในคัมภีร์ฝ่ายอภิธรรม ได้สรุปลักษณะของสิ่งที่มีอยู่ในภาวะที่เป็นอสสารหรือรูปไว้ 3 อย่าง คือ

1. จิต ได้แก่ ผู้คิด ผู้รู้
2. เจตสิก ได้แก่ ภาวะที่มีในจิต ภาวะที่เกิดกับจิต หรือว่าคุณภาพของจิต
3. นิพพาน คือ ภาวะของจิตที่พ้นจากอำนาจหรือการปรุงแต่งของเจตสิกทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว

จิต คือ สภาวะธรรม หรือธรรมชาติอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ในภาวะเป็นรูปธาตุหรืออสสาร มีลักษณะสามารถคิด หรือสามารถรู้ เนื่องจากเป็นธาตุอย่างหนึ่ง จิตหรือวิญญาณ จึงมิใช่สัตว์ มิใช่ชีวะ เช่นเดียวกับธาตุ 4 เหมือนกัน จิต ต้องอาศัยรูปหรือสสาร จึงจะเกิดหรือปรากฏขึ้นได้ กล่าวคือ อาศัยจักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย และหทัยวัตถุ จึงสามารถแสดงตัวให้ปรากฏออกมาได้ หมายความว่า จิตนั้นก็อาศัยกายอันเป็นก้อนสสารนี้เองเป็นเครื่องมือในการแสดงธรรมชาติของตนเองออกมาให้ปรากฏ คือปรากฏเป็นการคิด และการรับรู้ของกายหรือของมนุษย์นั่นเอง จิตเป็นธาตุที่ละเอียดอ่อนมากจึงเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเร็ว คือเร็วกว่าการเคลื่อนไหวของรูปธาตุ หรือสสาร 17 เท่า และการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของจิตแต่ละขณะนั้นประกอบด้วย 3 จังหวะ หรือ 3 ขณะย่อย คือ อุปปาทะ ฐิติ ภังคะ คือการเริ่มต้น คงตัวชั่วคราว และสลายหรือดับ แล้วก็เริ่มต้นใหม่เป็นอย่างนี้เรื่อยไป

ความดี (จริยศาสตร์)

“ความดี” ในทัศนะทางศาสนาเกี่ยวกับคำว่า ตรงกับคำว่า “กุศล” ใน พุทธศาสนา หรือ “บุญ” ในศาสนาอื่นๆ ดังนั้น คำว่า ความดี หรือบุญ กุศล เมื่อกล่าวโดยธรรมชาติแล้ว คือ คุณสมบัติทางจิตใจของมนุษย์ กล่าวโดยเหตุ ความดี หรือบุญ กุศล คือคุณธรรมเป็นเครื่องชำระจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ และผ่องใส และกล่าวโดยผลแล้ว ความดี หรือ บุญ กุศล คือ ความสุขที่เราได้รับ และยังมีคำอีกหลายคำที่ใช้หมายถึง ความดี คือ บุญ กุศล ธรรมจริยา สมจริยา สุจริต กรณียะ ซึ่งให้ผลเหมือนกัน

บุญ หรือ ปุญญะ มีความหมายว่า ดี และมีความหมายทั้งในเชิงสาเหตุ และในเชิงผล หรือว่ามีทั้งดีสาเหตุ และดีส่วนผล บุญสาเหตุก็เรียกว่า ปุญญ อุจจยะ บุญกรรม บุญกิริยา ซึ่งหมายถึง การทำดี หรือการกระทำที่ดี บุญส่วนผล เรียกว่า บุญเฉย ๆ ซึ่งหมายถึง ผลดี หรือผลบุญ

กุศล มีความหมายว่า ดีเหมือนกับคำว่าบุญ และใช้ได้ทั้ง 2 ลักษณะ คือ ดีเชิงสาเหตุและดีเชิงผล ดีเชิงสาเหตุก็เรียกว่า กุศลกรรม คือ การกระทำที่ดี หรือ การทำดี ดีเชิงผลก็เรียกว่า กุศลวิบาก คือ ผลที่ดี หรือผลดี

ธัมมจริยา หมายถึง การกระทำ คือความประพฤติที่ดี หรือความประพฤติที่ถูกต้องยุติธรรม การกระทำที่เรียกได้ว่าดีนั้น เราต้องพิจารณาได้จาก ลักษณะที่ว่า ถูกต้องหรือไม่ ยุติธรรมหรือไม่ ประกอบด้วยธรรมหรือศีลธรรมหรือไม่

สมจริยา มักใช้ควบกับคำว่า ธัมมจริยา มีความหมายว่า ประพฤติ หรือ การกระทำเพื่อสงบ ระงับกิเลส หรือการทำให้กิเลสให้ลดน้อยลงนั่นเอง ซึ่งก็คือ ประพฤติดี หรือ ประพฤติธรรมนั่นเอง

สุจริต มีความหมายว่า ประพฤติดี หรือประพฤติกฎต้อง

กรณียะ มีความหมายว่า สิ่งที่ควรทำนั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องของความดี นั้น มีความหมายรวมไปถึง ความควร ด้วย พระพุทธเจ้าถือว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนควรทำ หรือเป็นหน้าที่ของทุกคนในฐานะที่เป็นคน ไม่ควรปล่อยให้โอกาสอันดีนี้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์

พระพุทธศาสนาพูดถึงความดีใน 2 ลักษณะ คือ

1. ความดีเชิงเหตุ ได้แก่คุณธรรมและการกระทำที่ดีทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุ ให้ได้มาซึ่งผลดี หรือผลที่ดี ความดีส่วนนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น ความดีเชิงอุปกรณ์

2. ความดีเชิงผล ได้แก่ วิบาก หรือผลดีที่เกิดจากการประพฤติธรรม หรือการกระทำดีในลักษณะต่าง ๆ และผลดีดังกล่าวนี้พระพุทธศาสนามักกล่าวโดยสรุป

ด้วยคำ 2 คำ คือ ชั้นโลกียะ ได้แก่ บังเกิดใน สுகติ โลกสวรรค์ และชั้นโลกุตระ คือ ชินชาติ มีความหมายว่า สิ้นชาติ (คือนิพพาน)

ตามหลักของพระพุทธศาสนาเรื่องของความดีนั้นตั้งอยู่บนฐานของความจริง ความดี มิใช่สิ่งที่พระพุทธเจ้าหรือคนใดคนหนึ่งกำหนดขึ้น แต่พระพุทธเจ้าเป็นเพียงผู้ทรงค้นพบหลักเรื่องความดีตามเป็นจริง แล้วจึงทรงนำมาสอนหรือเปิดเผยให้ชาวโลกได้รู้ได้เข้าใจเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องของความดีนั้นเป็นคนละด้านกับความชั่ว ซึ่งทั้งความดีและความชั่วนั้นเท่ากับเป็น 2 ด้านของชีวิตมนุษย์ เพราะในชีวิตประจำวันของมนุษย์โดยทั่วไปนั้น หากไม่ทำดี ก็ทำชั่ว หรือหากไม่ทำชั่ว ก็ทำดี การที่มนุษย์จะอยู่เฉยๆ โดยไม่ทำดีหรือไม่ทำชั่วเลยนั้น แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ฉะนั้น เรื่องของความดี ความชั่ว หรือเรียกรวมๆ ว่า เรื่องของศีลธรรม จึงเป็นเรื่องของชีวิตมนุษย์โดยตรง ไม่ว่าจะมนุษย์จะรู้หรือไม่รู้เรื่องความดีความชั่ว มนุษย์ก็ทำดีบ้าง ทำชั่วบ้าง อยู่เป็นประจำทุกวัน

พุทธศาสนาแสดงลักษณะหรือธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ว่ามีความอยากหรือความต้องการที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. **ชีวิตุกามะ** อยากมีชีวิตอยู่
2. **อมริตูกามะ** อยากไม่ตาย หรือไม่อยากตาย
3. **สุขกามะ** อยากมีความสุข
4. **ทุกขปฏิกุกุละ** เกลียดทุกข์ หรือไม่อยากทุกข์

สัญญาติญาณ และแรงกระตุ้นที่สำคัญทั้ง 4 ประการนี้เอง ที่ทำให้มนุษย์แสวงหาหรือมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือ อมฤตภาพอันบรมสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดทางศีลธรรม หรือเป็นเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาของทุกศาสนา ความดีในพระพุทธศาสนา คือเรื่องของศีลและธรรม หรืออาจเรียกรวมกันอย่างที่นิยมเรียกกันว่า ศีลธรรม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความดีของชีวิต หรือเพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขนั่นเอง และเรื่องของศีลธรรมนั้นก็เป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันเป็นสำคัญ อาจจะมีการปฏิบัติบางข้อบางประเด็นที่มีขอบเขตครอบคลุมไปถึงอนุษย์หรือสัตว์ดิรัจฉานด้วย โดยที่ความดีบางอย่างเป็นความดีขั้นศีล และความดีบางอย่างเป็นความดีขั้นธรรม ศีลเป็นความดีขั้นเว้นชั่วไม่ทำชั่ว ธรรมเป็นความดีขั้นละชั่วและทำดี การที่จะบรรลุถึงเป้าหมายของชีวิต ไม่ว่าจะเป้าหมายขั้นธรรมดา หรือเป้าหมายขั้นสูงสุดตามหลักของพระพุทธศาสนาจะต้องมี ความดีทั้งขั้นศีลและขั้นธรรมควบคู่กันไปเสมอ

พุทธศาสนา ถือว่า กิเลส หรือความชั่วเป็นเหตุของความทุกข์ คุณธรรม หรือความดีเป็นเหตุของความสุข ฉะนั้นมาตรฐานสำหรับวัดระดับของความดีความชั่ว คือ ความสุข ความทุกข์ หรือความบริสุทธิ์ ความเศร้าหมอง อันเป็นผลจากความดี ความชั่วนั้นๆ นั้นเอง สิ่งที่จะมีคุณค่าต่อชีวิต ก็คือสิ่งที่สามารถเป็นไปได้ หรือให้ประโยชน์ได้จริงแก่ชีวิตในระดับนั้นๆ ฉะนั้น บางสิ่งแม้จะดีเพียงใดแต่เป็นสิ่งที่ เป็นไปไม่ได้สำหรับชีวิตบางระดับหรือคนบางคน สิ่งนั้นก็ไม่มีค่าอะไรสำหรับเขา หรือว่ามีเหมือนไม่มีนั่นเอง เพราะไร้ประโยชน์ หรือว่าช่วยแก้ทุกข์หรือให้สุขแก่เขา ไม่ได้

การจัดระดับความดี ประโยชน์หรือความดีของชีวิต 3 ระดับ คือ

1. ประโยชน์ปัจจุบัน ได้แก่ ประโยชน์หรือความดีของชีวิตในระดับวัตถุ หรือประโยชน์เฉพาะหน้า การที่ชีวิตพร้อมไปด้วยทรัพย์สินสมบัติทางวัตถุ พุทธ ศาสนาก็ถือว่าเป็นความดีของชีวิตระดับหนึ่ง เพราะทำให้ชีวิตไม่มีปัญหาหรือไม่มี ทุกข์อันเนื่องมาจากสาเหตุ คือขาดวัตถุ หรือเรียกว่ามีความสุขอันเนื่องมาจากการมี วัตถุสมบูรณ์ ความดีระดับนี้ นับเป็นความดีสำหรับสามัญชนทั่วไป หรือพูดในทาง กลับกัน คนที่มีความดีระดับนี้เรียกว่า ปุถุชน

2. ประโยชน์ภายในกายภาคน้ำ หรือประโยชน์ระยะยาว ได้แก่ ประโยชน์ หรือความดี อันเกิดจากการมีศีลมีธรรม ความมีศีลธรรมก็ช่วยแก้ทุกข์แก้ปัญหาของ ชีวิตได้ระดับหนึ่ง คือปัญหาหรือทุกข์ทางจิตใจ คนที่มีความดีระดับนี้ เรียกว่า กัล ยานชนเป็นผู้มีปัญหาคือความทุกข์น้อยกว่าปุถุชนทั่วไป

3. ประโยชน์สูงสุด ได้แก่ ความหลุดพ้นจากกิเลสหรือทุกข์ทั้งปวง อัน เป็นผลจากการพัฒนาชีวิตจนมีศีลและธรรมบริบูรณ์ ความสมบูรณ์ทางศีลและธรรม นั้นเองที่ทำให้ลายกิเลส เมื่อสิ้นกิเลส ก็สิ้นทุกข์ เมื่อสิ้นทุกข์ ก็ได้ชื่อว่ามีสุขสมบูรณ์ ความดีระดับนี้จึงเป็นความดีสูงสุดของชีวิต และผู้ที่บรรลุถึงความดีระดับนี้ เรียกว่า อารยชน หรือ อริยบุคคล

เกณฑ์ในการพิจารณาหรือกำหนดความหนักเบาของความดีความชั่ว สรุปลงได้ใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ

วัตถุ หมายถึง สิ่งที่ถูกกระทำ ถ้าสิ่งที่ถูกกระทำเป็นสิ่งที่มีความมาก ก็ ให้ผลมากแก่ผู้กระทำทั้งในเรื่องที่ดีและในเรื่องที่ชั่ว

เจตนา หมายถึง ความตั้งใจในการกระทำ การกระทำด้วยเจตนานี้เองที่ พุทธศาสนาเรียกว่า กรรม เพราะเป็นการกระทำที่ให้ผลเต็มที่สมบูรณ์

ประโยชน์ หมายถึง วิธีการ หรือการทำ พระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นเงื่อนไขอีกอย่างหนึ่งต่อความหนักเบาของผลการกระทำ เรื่องประโยชน์นี้รวมไปถึงวิธีการที่ถูกต้อง หรือวิธีการที่ผิดด้วย

หลักความดี

การกระทำทางกาย เกิดจากแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจ คือกิเลสชั้นหยาบ หรือรุนแรงมาก จนกระทั่งแสดงออกมาภายนอก หรือแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมทางกายการกระทำทางวาจา เกิดจากแรงกระตุ้น หรือกิเลสชั้นหยาบ เช่นเดียวกับ การกระทำทางกาย

การกระทำทางใจ หรือความคิด เกิดจากแรงกระตุ้น หรือกิเลสชั้นละเอียด คือไม่หยาบ หรือไม่รุนแรงจนกระทั่งแสดงออกมาภายนอก คือทางกาย หรือทางวาจา

การคิดและการทำที่ก่อให้เกิดผลทางศีลธรรม คือเกิดเป็นบุญ บาบ หรือดีชั่วตามหลักของพระพุทธศาสนา ล้วนเกิดจากแรงกระตุ้นที่สำคัญ คือความอยาก หรือตัณหาทั้งนั้น ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็มี 2 อย่าง คือ อยากในทางดีเป็นเหตุให้ทำดี กับอยากในทางชั่วเป็นเหตุให้ทำชั่ว

พระพุทธศาสนาแสดงหลักความดี หรือหลักศีลธรรมไว้ 2 ระดับ คือ

1. ศีลธรรมระดับทั่วไป ก็เพื่อผลดีหรือความดีระดับพื้นฐานๆ หรือความดีสำหรับคนทั่วไปจะมี
2. ศีลธรรมระดับสูง ก็เพื่อผลดี หรือความดีระดับสูง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งคนบางคน หรือคนที่มุ่งหวังผลขั้นสูงสุดของชีวิตเท่านั้น จึงจะทำได้

หลักความดีในพุทธศาสนาแม้ว่าจะมีระดับต่างกัน มีข้อปฏิบัติมากน้อยไม่เท่ากัน แต่ก็มีลักษณะร่วม คือ เป็นเรื่องของศีลธรรมสำหรับควบคุมและพัฒนา กายและใจเหมือนกัน และมีวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายเป็นอันเดียวกัน คือ เพื่อลดละกิเลส หรือแก้ปัญหาของชีวิตเหมือนกัน ผลของความดีระดับทั่วไปนั้นสูงสุดก็เพียงการให้เกิดในสุคติ คือ โลก สวรรค์ เท่านั้น คือยังวนเวียนอยู่ในกระแสของวิฏสงสาร คือการเวียนว่ายตายเกิด จึงจัดว่าเป็นความดีชั้นโลกียะ ส่วนหลักความดีระดับสูงนั้น ให้ผลสูงสุด คือทำให้หลุดพ้นไปจากวิฏสงสาร คือการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นต้นเหตุของความทุกข์ทั้งปวงของชีวิตผลของความดี

ระดับสูงจึงเป็นการแก้ทุกข์แก้ปัญหาชีวิตได้ขั้นเด็ดขาด คือ จำกัดสาเหตุของการเวียนว่ายตายเกิด ได้แกกิลเลสตันหาได้สิ้นเชิง พระพุทธศาสนาจึงเรียกความดีระดับนี้ว่า โลกุตตระ คือ พ้นโลก ซึ่งหมายถึง หลุดพ้นไปจากการเกิดอีก ไม่ว่าจะในโลกไหนๆ ภาวะโลกุตระดังกล่าวนี้ก็คือ ภาวะที่พุทธศาสนา เรียกว่า นิพพาน

ความรู้ มีลักษณะไม่ใช่ความเชื่อ, ไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากการเห็นด้วยตาหู จมูก ลิ้น กาย ไม่ใช่ความนึกคิดหรือเหตุผล, ไม่ต้องใช้เหตุผล ไม่ต้องอาศัยการตีความ ความเข้าใจ, เป็นความรู้จากประสบการณ์ตรงของผู้รู้, ความรู้มีความชัดเจนในตนเองม ความรู้ไม่ต้องอาศัยตัวกลางไม่ต้องให้ใครรับรองเพราะรู้ด้วยตนเองตนเองรับรองตนเองได้, ผู้รู้จริงเป็นผู้ไม่ศรัทธาในใคร เช่นพระอรหันต์เป็นผู้รู้จริงเป็นผู้ไม่มีศรัทธา, รู้สิ่งใดก็หมดความสงสัยในสิ่งนั้น, ความรู้ที่ถูกต้องคือ รู้ตามสภาวะความเป็นจริงของมัน, ความรู้ไม่มีความคลาดเคลื่อนจากความจริง, เกณฑ์ตัดสินความรู้ถูกต้อง คือ เมื่อรู้แล้วต้องลดละกิเลสได้, ความรู้ ในพระพุทธศาสนา มีเพื่อการหลุดพ้นทุกข์, จะถูกรู้ได้เมื่อบุคคลมีจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ย่อมน้อยจิตรู้ได้, การอบรมปัญญา ความรู้ ต้องอาศัย รวม 3 ประการคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้นการรู้จริง คือ รู้กระบวนการของธรรมชาติครบวงจร คือ รู้ரியสัง 4

ความจริง มีลักษณะมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ไม่มีใครกำหนด หรือ บังคับได้, ไม่กลับกลอก เปลี่ยนแปลง ทรงสภาวะของตนเองไว้ตลอดไป, มีลักษณะเป็นหนึ่ง ไม่เป็นสอง มีความเป็นสากล, มีหลายคุณภาพ อาจมีใช้สิ่งที่ตีเสมอไป บางสิ่งไม่มีประโยชน์, ความจริงไม่ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของใคร, ผู้รู้ความจริง ย่อมไม่ทะเลาะกันเพราะความจริง, ความจริงไม่ถูกกำจัดด้วยผู้รู้ บุคคล ทุกๆ คน ทั้งหลายในโลก ทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคตย่อมรู้ความจริง ตามสภาวะของมัน ตรงกัน เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน

ความดี กลุ่มแรก เป็นลักษณะเชิงจิตวิสัย คือเป็นสิ่งที่รู้สึกได้ด้วยความรู้สึกทางศีลธรรมของผู้ทำเอง และผู้อื่นที่เกี่ยวข้องได้แก่ ลักษณะที่ว่า ตนเองดีเตียนตนเองไม่ได้ ผู้สรรเสริญ ชื่อเสียงที่ดีฟังขจรไป (คนทั่วไปสรรเสริญ) ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน (อตปนียะ) มีสุขเป็นกำไร (สุขทระยะ) ให้ผลเป็นสุข (สุขวิบาก) ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ลักษณะของความดีกลุ่มที่สอง เป็นลักษณะเชิงวัตถุวิสัย คือเป็นลักษณะที่แสดงถึงธรรมชาติ หรือ สภาวะของความดีที่เป็นไปโดยตัวมันเอง ได้แก่ เป็นสิ่งที่ดี (สาธุ) เป็นสิ่งประเสริฐ (อริยะ) เป็นกุศล เป็นสิ่งที่ประโยชน์ (อตละ) เป็นสิ่งที่ถูกต้อง (ธัมม) เป็นสิ่งไม่มีอาสวะ (อนาสวะ) เป็นสิ่งไม่มีโทษ (อนวัชชะ) ความซื่อตรงลดความดีเพิ่มขึ้น (อกุศลปรีหาย กุศลภาวิณม) ไม่เป็นไปเพื่อสั่งสมกิเลส (อปจยคามินี) เป็นไปเพื่อดับกรรม (กัมมณีโรธ) ไม่เป็นไปเพื่อ

ก่อกรรม (นกัมมสมุทฺถย) ไม่ก่อเวรก่อภัย (อพยาปฺชณะ) ทำให้ไม่หลงตาย ให้ไปเกิดใน
สุคติโลกสวรรค์

ความรู้กับความจริง

- ความรู้เป็นความจริง แต่ความจริงไม่ใช่ความรู้เสมอไป
- เป้าหมายความรู้ เพื่อรู้ความจริงและบรรลุความจริง
- ความรู้เป็นฐานหรือเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความจริง
- หลักความจริง คือ อริยสัจ หลักความรู้คือ ญาณ 3 หลักปฏิบัติคือ มรรค 8
- เมื่อรู้แจ้งแทงตลอด ซึ่งอริยสัจ 4 ความรู้เป็นสิ่งเดียวกันกับสภาวะ
ความจริงคือ การบรรลุความจริง คือ นิพพาน

ความรู้ ไม่ต้องเชื่อใคร เพราะรู้ด้วยตนเอง แต่ถ้ายังไม่รู้เชื่อผู้รู้ไปก่อน
ความรู้คือการรู้ชัดความรู้ ยอดเยี่ยม คือ ยถาภูตญาณ, ทศพลญาณ ความรู้ และ
ความจริงปรากฏ เมื่อจิตเป็นสมาธิ

ความรู้ต่างกับความเชื่อ เพราะรู้แล้วไม่ต้องเชื่อใคร รู้แจ้งด้วยตนเอง รู้
ในสิ่งใดหมดสงสัยในสิ่งนั้น และความรู้คือ วามรู้ระดับ ภาวนามยปัญญา ความจริง
ถูกต้อง สมเหตุสมผลไม่ขัดแย้งกันเอง ความจริงมีหนึ่งเดียวไม่มีสอง ผู้รู้จริงย่อมไม่
ทะเลาะวิวาทกันด้วยความจริง เมื่อจิตเป็นสมาธิ ความจริงย่อมปรากฏ พระพุทธเจ้า
คือ ผู้รู้จริง ตรัสรู้เรื่องเดียวกัน ตรงกันทั้งอดีต อนาคต ปัจจุบัน คือ รู้เรื่องอริยสัจสี่

ความรู้ ความจริง ความดี จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าทั้งความรู้
ความจริง และความดี ล้วนสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ในบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่พระพุทธเจ้า
ความรู้ที่แท้จริงจะไม่เกิดขึ้น ถ้าบุคคลไม่มีความเชื่อมาก่อน คือจะต้องได้ยินได้ฟัง
จากผู้อื่นก่อน แล้วนำมาวิเคราะห์แยกแยะด้วยเหตุผล เป็นความเข้าใจ แต่คน
ส่วนมากมักจะติดอยู่เพียงแค่นี้ เพราะสิ่งที่ปิดกั้นความจริง ทำให้รู้ความจริงได้ช้าคือ
ตัณหา ทิณฐิ และมานะ ต่อเมื่อบุคคลไม่พอใจหรือเห็นว่าสิ่งที่ตนรู้อยู่ไม่ใช่ความจริง
ก็พยายามภาวนาให้ยิ่งขึ้น จนบรรลุความจริงได้ในที่สุด

สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้เป็นความจริงมากมาย แต่ทรงสอนให้มนุษย์
รู้ตามเฉพาะเรื่องที่มีประโยชน์เท่านั้น โดยเรื่องที่ พระองค์ทรงสอนตลอดพระชนม์
ชีพ คือ เรื่องความจริงอันประเสริฐ คือ รู้ในอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทฺถย นิโรธ มรรค เมื่อรู้
ความจริงเรื่องทุกข์ รู้สาเหตุการเกิดทุกข์ รู้เท่าทันสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่
ปรากฏให้คลายความยึดติดในตัวตน ทรงสอนให้รู้จัก วิธีปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ พ้น
จากการต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏอันหา เบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด ไม่ได้ โดยการ

ปฏิบัติตามมรรค 8 คือ ศील สมาธิ ปัญญา จนเกิด อาสวขยญาณ เป็นความรู้ระดับ ญาณชั้นสูงสุด คือ รู้ว่าตนหลุดพ้นจากสภาวะธรรม ฝ่ายสังขตะ แล้ว เรียกว่า บรรลุ ความจริงสูงสุดทางพุทธศาสนา คือ นิพพาน ความรู้ทางพุทธศาสนา คือ รู้ในอริยสัจ 4 ความรู้จึงเป็นเรื่องเดียวกับความจริง รู้แจ้งแทนตลอดอริยสัจ 4 เป็นการหยั่งรู้ด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยใครรับรอง ไม่ต้องเชื่อในใคร ไม่ต้องอาศัยตัวกลางใดๆ

ความรู้ ความจริง และความดี เราจะเห็นว่าความรู้ที่เกิดจากการได้ยิน ได้ฟังจากคนอื่น หรือแม้แต่ความรู้ที่เกิดจากการคิดพิจารณาของตนเองนั้น ทางพุทธศาสนาไม่ได้เรียกว่า ความรู้เลย เป็นได้เพียงแค่ความเชื่อ เพราะอาจจะมีการเปลี่ยนแปลง ไม่แน่นอนได้ แต่สิ่งที่พุทธศาสนาเรียกว่าความรู้เท่านั้น คือความรู้ที่เกิดจากญาณ เป็นการหยั่งรู้ถึงความจริงตามธรรมชาติ จากความจริงที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้เห็นได้ว่า ความรู้ ความจริง และความดี ล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ความเชื่อเป็นเบื้องต้นของความรู้ เมื่อเกิดความรู้แล้ว ก็จะบรรลุความจริงในที่สุด ในพุทธศาสนาจึงสอนถึงที่มาของความรู้ 3 ทาง ไม่ได้ทั้งความเชื่อและการคิดหาเหตุผล ไปเสียทีเดียว แต่ก็ไม่ได้สอนให้ติดยึดอยู่เพียงเท่านั้น การภาวนาเพื่อให้เกิดญาณขึ้นในตนเอง เป็นสิ่งที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญมากกว่า เพราะเป็นวิธีที่จะเข้าถึงความจริงสูงสุดอันเป็นเป้าหมายเดียวของพระพุทธานุกรรม นั่นคือ นิพพาน

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ. (2538). **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. (2547). **ญาณวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เชาว์ พลอยชุม. (2549). **พุทธปรัชญาในสุดตันตปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. (2545). **ธรรมานุกรม (ประมวลพระนิพนธ์)**. ฉบับโปรแกรมคอมพิวเตอร์.

รูปแบบการพัฒนาการศึกษาโดยการสร้างนวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิต
ผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราช
สุดาสยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย

Model to Develop Education by Building a Living Library
Innovation through Applications in Learning Era 4.0 of Buddhist
Scripture Schools (general) in Chiang Rai province.

สุรศักดิ์ เชื้ออนันต์¹

Surasak Khuankhun¹

พระราชปรียัติ²

Phra Rajapariyati²

สุเทพ สารบรรณ³

Suthep Saraban³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Rai Buddhist College¹

Corresponding Author, Email: Thanit_loonlawan@hotmail.com¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีการศึกษาดังนี้คือโดยมีความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากสำนักงานพระพุทธศาสนา หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดเชียงราย เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าในปัจจุบัน เราสามารถพกห้องสมุดทั้งห้องติดตัวไปไหนมาไหนก็ได้ เพียงแค่ใช้โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ตเราก็สามารถยืมหนังสือ แม้กระทั่งค้นคว้าข้อมูล สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะหน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ ได้สรรค์สร้างและพัฒนาแอปพลิเคชันบนมือถือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “แอป” โดยแต่ละแห่งได้คิดค้นแอปที่มีลูกเล่นมากมายแตกต่างกันออกไป พร้อม ๆ กับที่พัฒนาการทางเทคโนโลยีของวงการนี้เป็นไปอย่างก้าวกระโดด โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย มีรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่มีวันสิ้นสุด โดยผ่านสื่อดิจิทัลที่เป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ ในจังหวัดเชียงราย ตลอดจนถึงได้นวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิตผ่าน

แอปพลิเคชันในการเรียนรู้ยุค 4.0 ให้กับพระสงฆ์สามเณร ได้รู้เท่าทัน และอยู่ในโลกปัจจุบันนี้ได้ตามปรัชญาการศึกษาคือ เก่ง ดี มีความสุข ดังเช่น แอปพลิเคชันห้องสมุดโดยหลักการแล้วสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แอปแค็ตตาล็อกที่สามารถใช้เพื่อสืบค้นรายชื่อหนังสือของห้องสมุดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ประเภทที่สองเป็นแอปที่เรียกกันว่าแอปคลังข้อมูล ซึ่งสามารถใช้เข้าถึงคลังข้อมูลที่มีคุณค่าและประเภทสุดท้ายคือ แอปความจริงผสานเสมือน หมายถึงแอปพลิเคชันที่สามารถผสมผสานข้อมูลดิจิทัลเข้ากับข้อมูลที่จับต้อง ได้ในโลกแห่งความเป็นจริง ตัวอย่างเช่น การดึงข้อมูลต่าง ๆ จากระบบไปแสดงบนภาพในกล้องโทรศัพท์มือถือ

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนาการศึกษา, การสร้างนวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิตผ่านแอปพลิเคชันในการเรียนรู้ยุค 4.0

Abstract

Research Method of study is as follows: through the cooperation and participation of the Office of Buddhism in the government and private sector, the 2 Buddhist universities, general Buddhist scripture schools in Chiang Rai province, and a network of local people, temples, schools and communities. The research work revealed that, in the present day, we can carry an entire library in our hands and go anywhere using no more than our mobile phone or tablet. We can borrow books and even search for information. This arose because the institutions responsible for spreading knowledge invented and developed mobile phone applications, known as 'apps' for short. Each one created apps with many different features, while the technology in this field developed in leaps and bounds. The general Buddhist scripture schools in Chiang Rai, following the initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirinthorn, have a model and procedure of education which is ongoing in Chiang Rai province, using the modern innovation of digital transmission, leading to the Living Library innovation through applications in Learning Era 4.0 for monks and novices to acquire in-depth knowledge and live in the modern world according to the philosophy of study to be capable, good and happy. For instance, the library application can in

principle be split into 3 kinds, namely, the app catalogue, which can be used to search for book titles in the library on the internet; secondly, what is known as the database app, which can be used to access a database of useful information, such as important original documents; and finally, the app of related facts, meaning an application which can digitally bring information together with information which touches on the real world, for example, getting information from the system to show on the mobile phone screen.

Keywords: Model to develop education, building a Living Library innovation through applications in Learning Era 4.0

บทนำ

ตามที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงอุปถัมภ์กิจกรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มาตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ๒๕๔๗ ในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยดำเนิน โครงการพัฒนาการศึกษาสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้สามเณร มีโภชนาการและสุขภาพอนามัยที่ดีมีโอกาสและทางเลือกทางการศึกษา มีความรู้ความสามารถและได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง การดำเนินงานโครงการมีความก้าวหน้าโดยลำดับ และได้ขยายงานเรื่อยมาจนถึงปีปัจจุบัน ในปีการศึกษา ๒๕๕๔ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในโครงการตามพระราชดำริ จำนวน ๕๑ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา และจังหวัดตากเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี จะจัดให้มีการประชุมสัมมนาการพัฒนาการศึกษาสามเณร ภายใต้แผนพัฒนาเด็ก และเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาประจำปี ๒๕๕๔ ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทบทวนการดำเนินงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพระราชดำริ ตลอดจนร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนากิจกรรมของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ(กรมการศาสนา กองแผนงาน, 2542 : หน้า 33)

อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมของภิกษุสามเณรตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยจนถึงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการศึกษา นอกกระบบโรงเรียน อาศัยวัดเป็นสถานศึกษา มีเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุเป็นผู้สอน และเด็ก ๆ ก็ได้อาศัยวัดเพื่อการเรียนเขียนอ่านดังนั้น วัดจึงเป็นศูนย์รวมของการสร้าง ภูมิปัญญาในสมัยนั้นให้แก่เหล่ากุลบุตรในปัจจุบันการศึกษาของ คณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๗ พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และกฎระเบียบคำสั่งและข้อบังคับของมหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ กระทรวงศึกษาธิการและกรมการศาสนา โดยมีมหาเถรสมาคมองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาการศาสนา ระยะที่ ๘ (๒๕๔๐-๒๕๔๔) พ.ศ. ๒๕๔๐ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆของมหาเถรสมาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

แม่กองบาลีสนามหลวง แม่กองธรรมสนามหลวง เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารตามลำดับ ในปัจจุบันการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษามี ๔ ประเภท คือ ๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (ระดับมัธยมศึกษา - อุดมศึกษา) ๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (ระดับประถมศึกษา) ๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา) ๔. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (ระดับอุดมศึกษา)ระบบการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าจะมีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์และองค์กรอื่นๆที่คณะสงฆ์ตั้งขึ้นมา เช่น กองธรรมสนามหลวง เป็นต้นพร้อมทั้งเจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับที่คอยควบคุม และส่งเสริมการศึกษาของสงฆ์โดยตรงก็ตามแต่ก็ไม่มียุทธศาสตร์ที่ควรตั้งจะเห็นได้จากประชุมสัมมนาเจ้าคณะภาคทั่วประเทศ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคทางการศาสนศึกษาไว้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลีทั่วทุกภาคประสบ ปัญหาต่างๆดังต่อไปนี้ ๑. จำนวนนักเรียนมีแนวโน้มลดลง บางแห่งแทบจะหาผู้เรียนไม่ได้เพราะผู้บวชน้อยลงหรือพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มุ่งสนใจเรียนทางโลกประกอบกับทั้งครูและนักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษาแผนกธรรม-บาลีเพราะไม่เห็นความสำคัญในการนำไปใช้

ประโยชน์หลังลาสิกขา ๒. การจัดการศึกษาไม่เป็นระบบ หลักสูตร วิธีการเรียนการสอนและวัดผลไม่เหมาะสมกับยุคสมัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : หน้า 55)

หากมองในเชิงเทคนิค ยังสามารถแบ่งแอปพลิเคชันออกเป็นประเภทที่ใช้บนเว็บไซต์และประเภทแอปพลิเคชัน อีกระบบที่ทำงานได้ด้วยตัวเอง แอปพลิเคชันประเภทที่สองนี้สามารถติดตั้งในเครื่องโทรศัพท์มือถือ โดยอาจต้องเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตหรือไม่ก็ได้ แต่แอปประเภทนี้จะดึงเอาฟังก์ชันพื้นฐานต่าง ๆ ของสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตมาทำงานด้วย เช่น เชื่อมทิศ ระบบนำทางจีพีเอส กล้อง หรือไมโครโฟน แอปห้องสมุดเกือบทุกแอปมีให้บริการแก่ผู้ใช้ระบบปฏิบัติการที่เป็นผู้นำตลาด ทั้งสองค่าย ได้แก่ iOS ของ Apple และระบบแอนดรอยด์ของ Google แอปพลิเคชันประเภทแค็ตตาล็อกจัดว่าเป็นแอปที่มีลูกเล่นน้อยที่สุด “โดยมากมักจะให้บริการแคในรูปแบบเว็บไซต์ที่ออกแบบและพัฒนาให้เข้ากับจอ โทรศัพท์มือถือ” ยูเลีย แบร์กมันน์อธิบาย ห้องสมุดเฉพาะด้านและห้องสมุดสาธารณะจำนวนมากต่างนำเอาระบบพื้นฐานดังกล่าว ที่พัฒนาขึ้นอย่างพอดีพอเหมาะมาใช้ ซึ่งแน่นอนว่าแอปประเภทนี้มักจะมีหน้าตาแบบเดียวกัน ยูเลียกล่าวเสริมว่า มีเพียงไม่กี่แอปเท่านั้นที่มีศักยภาพเทียบเท่ากับแอปแค็ตตาล็อกจัดเช่น แอปของห้องสมุดสาธารณะนิวยอร์ก ซึ่งจัดว่าเป็นผู้นำในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือ แอป NYPL Mobile สามารถใช้เป็นที่สแกนบาร์โค้ดเพื่อตรวจสอบว่าหนังสือตามร้านมีบริการในห้องสมุดแล้วหรือไม่ นอกจากนี้ยังสามารถให้บริการยืมข้อมูลดิจิทัล แจ็งเตือนผู้ใช้เมื่อครบกำหนดคืนหนังสือ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและปรับแต่งบัญชีผู้ใช้ของตนเอง ห้องสมุดมีชีวิต (Living library) หมายถึง ห้องสมุดที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัยครบถ้วน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสร้างนิสัยรักการอ่านยั่งยืนสำหรับทุกเพศทุกวัย ด้วยบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว มีบริการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตรูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตการจัดห้องสมุดให้มีชีวิตชีวา มีการเคลื่อนไหว และมีความก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพนั้นมีแนวทางการจัดห้องสมุดในมิติต่างๆ ดังนี้ 1. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตามภารกิจและหน้าที่ จึงควรดำเนินการจัดสภาพอันพึงประสงค์เพื่อให้บริการที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้พัฒนาศักยภาพตนเองสูงสุด โดยการดำเนินงานตามมาตรฐานที่กำหนดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ 2. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “แห่งภูมิปัญญาไทย” มีแนวคิดที่ว่าห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ช่วยใน

การพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนางานและอาชีพ ตลอดจนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ห้องสมุดต้องรวบรวม อนุรักษ์ และให้บริการภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมไทย 3. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “สะดวกใช้” ในรูปของห้องสมุดอัตโนมัติและห้องสมุดดิจิทัล 4. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “สุนทรีย์ภาพ” สุนทรีย์ภาพเป็นสิ่งที่จะทำให้คนเป็นคนที่มีสมบูรณ์ ทำให้คนเกิดความซาบซึ้ง มองเห็นคุณค่าของความดีงาม มีจิตใจสงบ มีสมาธิ มีจินตนาการ สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาสุนทรีย์ภาพมีวิธีการ (กรมการศาสนา กองแผนงาน, 2549 : หน้า 65)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่องรูปแบบการพัฒนาการศึกษา โดยการสร้างนวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิตผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย และศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่มีวันสิ้นสุดของพระสงฆ์ สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยผ่านสื่อที่เป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ ในจังหวัดเชียงราย ตลอดจนถึงเพื่อเพื่อสร้างนวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิตผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ให้กับพระสงฆ์สามเณร ได้รู้เท่าทัน และอยู่ในโลกปัจจุบันนี้ได้อย่างมีความสุข ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีในจังหวัดเชียงราย (กรมการศาสนา กองแผนงาน, 2540 : หน้า 85)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่มีวันสิ้นสุดของพระสงฆ์ สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยผ่านสื่อที่เป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ ในจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อสร้างนวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิตผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ให้กับพระสงฆ์สามเณรได้รู้เท่าทัน และอยู่ในโลกปัจจุบันนี้ได้อย่างมีความสุข ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีในจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของงานวิจัย

บทความวิชาการเรื่องรูปแบบการพัฒนาการศึกษาโดยการสร้างนวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิตผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย ได้แบ่งขอบเขตการศึกษาแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

- 1) สำนักงานพระพุทธศาสนา
- 2) หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน
- 3) มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง
- 4) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดเชียงราย
- 5) เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) สภาพปัญหาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย
- 2) รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้แบบไม่มีวันสิ้นสุดโดยนวัตกรรมสมัยใหม่ ในจังหวัดเชียงราย
- 3) แอปพลิเคชันห้องสมุดมีชีวิต ตอบโจทย์ในการเรียนรู้ที่มีความสุข ไม่เบื่อหน่าย ของพระสงฆ์ สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงราย

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

โดยแบ่งระยะเวลาในการดำเนินการออกเป็น ๒ ระยะดังนี้

- ระยะที่ 1 ดำเนินการในปีการศึกษา 2560
- ระยะที่ 2 ดำเนินการในปีการศึกษา 2561

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ ลงพื้นที่ การมีส่วนร่วม สร้างแอปพลิเคชัน โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องการสร้างนวัตกรรมห้องสมุดมีชีวิตผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ของโรงเรียนพระ

ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
สยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงราย

2. เขียนนิยามปฏิบัติการ

3. ลงพื้นที่ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย

4. รวบรวมความรู้การมีส่วนร่วม และสร้างแอปพลิเคชัน ห้องสมุดมีชีวิต
ผ่านแอปพลิเคชัน ในการเรียนรู้ยุค 4.0 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ใน
จังหวัดเชียงราย

5. ดำเนินการใช้รูปแบบประชุมปฏิบัติการ และปฏิบัติการภาคสนาม

6. ประชุมวิเคราะห์และสรุปสร้างองค์ความรู้

7. เขียนรายงานและนำแอปพลิเคชันเผยแพร่และใช้ให้เกิดประโยชน์

สรุป

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามแนวพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในจังหวัดเชียงรายมีแอปพลิเคชัน
ห้องสมุดมีชีวิต ตอบโจทย์ในการเรียนรู้ที่ เก่ง ดี มีความสุข และมีรูปแบบและ
กระบวนการเรียนรู้แบบไม่มีวันสิ้นสุดโดยนวัตกรรมสมัยใหม่คือสื่อดิจิทัล เพราะแ
พประเภทที่สามารถผสมผสานข้อมูลดิจิทัลกับสิ่งที่ปรากฏในโลกแห่งความเป็นจริง
นั้น ย่อมมีลูกเล่นมากกว่าการนำเสนอข้อมูลด้วยกราฟฟิคสวยงามตระการตา ถือได้
ว่าเป็นผู้นำในด้านนี้อีกเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การวางแผนระบบดิจิทัลของห้องสมุด
ได้อธิบายว่า แอปพลิเคชันห้องสมุดโดยหลักการแล้วสามารถแบ่งออกเป็น 3
ประเภท ได้แก่ แอปแค็ตตาล็อก ที่สามารถใช้เพื่อสืบค้นรายชื่อหนังสือของห้องสมุด
ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ประเภทที่สองเป็นแอปที่เรียกกันว่า แอปคลังข้อมูล ซึ่ง
สามารถใช้เข้าถึงคลังข้อมูลที่มีคุณค่า อาทิ ต้นฉบับเอกสารสำคัญต่างๆ
และประเภทสุดท้ายคือ แอปความจริงผสมเสมือน หมายถึงแอปพลิเคชันที่สามารถ
ผสมผสานข้อมูลดิจิทัลเข้ากับข้อมูลที่จับต้อง ได้ในโลกแห่งความเป็นจริง
ตัวอย่างเช่น การดึงข้อมูลต่าง ๆ จากระบบไปแสดงบนภาพในกล้องโทรศัพท์มือถือ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งมีทรัพยากรที่หลากหลาย ให้ผู้ใช้เลือกใช้ตามความสนใจ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ e-books e-journals vcd DVD Internet KID เป็นต้น และต้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้ มีความทันสมัยไม่ใช้สำนักพิมพ์ออก edition ที่ 6 แล้ว แต่ในห้องสมุดยังมีแค่ edition ที่ 2 โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือตำราวิชาการ ที่ว่าควบคุมไม่ได้นั้นก็คือเกี่ยวกับงบประมาณ เพราะฉะนั้นห้องสมุดต้องใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ตามวัตถุประสงค์ให้มากที่สุด

2. การมีบริการที่หลากหลาย ต้องสามารถรองรับความต้องการและสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน อาจจะเป็นเรื่องที่ยาก แต่อย่างน้อยต้องมีบริการพื้นฐานของห้องสมุด สำหรับบริการอื่นๆ นั้น อาจต้องอาศัยเวลาในการพัฒนา เช่น การมีจุด wireless สำหรับการเชื่อมต่อ notebook ที่มีผู้นิยมใช้มากในปัจจุบัน หรือ การนำโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติมาใช้โดยมีฟังก์ชันให้ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถส่งคำร้องของจอง หรือยืมต่อผ่านอินเทอร์เน็ตได้

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา กองแผนงาน. (2542). **การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม.**

กรุงเทพมหานคร : การศาสนา.

_____ . (2549). **คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). **ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเชียงราย.**

กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

_____ . (2540). **การบริหารจัดการ (Management) โรงเรียนพระปริยัติธรรม(แผนกสามัญ) จังหวัดเชียงรายด้วย Swot.** กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____ . (2540). **แนวพระราชดำริในการพัฒนาโรงเรียนปริยัติธรรม(แผนกสามัญ) จังหวัดเชียงราย ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพฯ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

การพัฒนาศักยภาพตนเองสู่ไทยแลนด์ 4.0
Development of self-potential to Thailand 4.0

เยาวลักษณ์ มูลเมือง¹

Yaowaluck Moonmuang¹

เสนห์ ใจสิทธิ์²

Sa-ne Jaisit²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

Mahachulalongkornrajavidhlayala University¹

Corresponding Author, Email : Yaowaluck1m@gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาตนเองให้สอดคล้องและปรับให้เข้ากับไทยแลนด์ 4.0 การศึกษาพบว่ายุคของไทยแลนด์ 4.0 มุ่งเน้นไปที่นวัตกรรมเพื่อแข่งขันกับต่างประเทศ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องตื่นตัวตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการ, การสื่อสาร, เศรษฐกิจ และข้อมูลถูกถ่ายทอดให้กันเร็วขึ้น รัฐบาลได้กำหนดการพัฒนาของประเทศให้กับคนไทย นั่นคือการพัฒนาด้านเทคโนโลยี, มนุษย์สัมพันธ์, การปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง, การพัฒนาทัศนคติเชิงบวก, และการพัฒนาศักยภาพในการแก้ปัญหา

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพตนเอง, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

This article aims to analyze self-development to be consistent and adapt to the Thailand 4.0 The study found that the era of Thailand 4.0 focuses on innovation to compete with foreign countries. Therefore, it is necessary to be alert all times especially when the changes in technology, communication, economic and information have been transferred to each other faster. The government has set the development of the country to the Thais. One should develop in technology, human relations, behavior in the right

way, development of positive attitude and the potential development of problem-solving.

Keywords: Development self-potential, Thailand 4.0

บทนำ

ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในด้านต่างๆ ไปอย่างรวดเร็วเวลานั้น แนวคิดการพัฒนาตนเองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการนำมาปรับปรุงตนเองเพื่อให้มีความรู้และความสามารถเพิ่มมากขึ้น ทั้งด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านทักษะ ทักษะคิด พฤติกรรม และสื่อเทคโนโลยีโดยการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการพัฒนาตนเองนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาทั้งสิ้น คนที่ต้องการการพัฒนาจะต้องหาทางเรียนรู้และปรับปรุงตนเองให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตและหน้าที่การงานให้มากยิ่งขึ้นรู้จักพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่เดิม หรือนำความรู้ที่มีมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมา ก็ได้รับการพัฒนาตนเองเป็นการพัฒนาคุณสมบัติที่อยู่ในตัวบุคคลเป็นการจัดการตนเองให้มีเป้าหมายชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคตนอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลกทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมที่มีการแข่งขันเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทำให้เราต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้ตามทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามยุคการพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่ยุคในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพการพัฒนาตนเองมีหลายด้าน อาทิเช่น ด้านทักษะ ด้านทัศนคติ ด้านพฤติกรรม และทางด้านสื่อเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่ตนเองจะต้องทำให้ตนเองได้รับการพัฒนาได้หลากหลายมากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านคุณธรรม เจตคติ ความสามารถ ความชำนาญ ความคิด ความรู้ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในตนเองและสังคมอย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ ศักยภาพ และความสามารถของตน(พิสิทธิ์ สารวิจิตร, 2529)

การพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่อดีตนั้นได้เริ่มพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศจากเกษตรกรรมเป็นหลัก แล้วจึงค่อยๆ นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นตัวช่วยในการเพิ่มผลผลิต โดยมีผู้นำรัฐบาลแต่ละสมัยได้นำเอานโยบาย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมาบูรณาการเชิงปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือเปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมและเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

เพื่อนำพาประเทศไทยก้าวสู่ความเป็นผู้นำระดับชาติในเอเชียโดยมีเป้าหมายเน้นการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญ ในกรอบวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” เพื่อก้าวเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0

วิสัยทัศน์ประเทศไทย 4.0

ปัจจุบันโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีไปอย่างรวดเร็วจากอดีต การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย จากยุคแรกเรียกประเทศไทย 1.0 เน้น การเกษตรเป็นหลัก ต่อมายุคสองเรียกประเทศไทย 2.0 เน้นอุตสาหกรรมเบา ในยุค ที่สามเรียกประเทศไทย 3.0 เน้นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก แต่รายได้ยังอยู่ใน ระดับปานกลาง ซึ่งประเทศไทยจะอยู่แบบนี้ไม่ได้จึงจำเป็นต้องรีบพัฒนาและเป็น สาเหตุที่ต้องเข้าสู่ยุคที่สี่ หรือเรียกว่าประเทศไทย 4.0 โดยเน้นเศรษฐกิจใหม่เพื่อให้ มีรายได้สูงขึ้น โดยใช้นวัตกรรมเข้ามาพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ดังนั้น ไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยหรือโมเดล พัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) (กรมประชาสัมพันธ์ จังหวัดน่าน. 2558) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และ ยั่งยืน” ดังนี้

มั่นคง หมายถึง การที่ประเทศจะต้องเกิดความสงบสุข สันติ ประชาชน มีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ไม่ใช่ความรุนแรง มีความรักใคร่สามัคคีกัน

มั่งคั่ง หมายถึง การทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามสมควรแก่ ฐานะการทำให้เศรษฐกิจมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน มากกว่าที่จะพึ่งพาแต่เฉพาะการส่งออกไปขายยัง ประเทศที่อยู่ไกล บริหารจัดการภายในประเทศอย่างบูรณาการ ทั้งการทรัพยากรน้ำ การประกอบอาชีพ การศึกษา และสิ่งแวดล้อมให้ดำเนินไปอย่างสมดุล

ยั่งยืน หมายถึง การคำนึงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ดำเนินการโครงการ ใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดภาระแก่ลูกหลานในอนาคตข้างหน้า ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง เหมาะสมตามกำลังความสามารถของตนเอง ใช้หลักเหตุและผล และการรู้เท่าทัน ความเปลี่ยนแปลงหรือการมีภูมิคุ้มกันตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

ภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ และสามารถรับมือ

กับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ (borworn, 2558)

“ประเทศไทย 4.0”คือประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมามีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคแรก เรียกว่า “ประเทศไทย 1.0”เน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขายผลิตผลทางการเกษตร ยุคที่สอง เรียกว่า “ประเทศไทย 2.0” เน้นอุตสาหกรรมแต่เป็นอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องตีมี เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม ส่วนยุคที่สาม เรียกว่า “ประเทศไทย 3.0” เป็นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิตและขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ แต่ประเทศไทยในยุคทั้ง 3 ก่อนหน้านี้ รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะอยู่อย่างนี้ไม่ได้ จำเป็นต้องรีบพัฒนาเศรษฐกิจสร้างประเทศ จึงเป็นสาเหตุให้นำไปสู่ยุคที่สี่ ให้รหัสใหม่ว่า “ประเทศไทย 4.0” ให้เป็นเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) มีรายได้สูง โดยวางเป้าหมายให้เกิดภายใน 5-6 ปีนี้ คล้ายๆ กับการวางภาพอนาคตทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของประเทศที่พัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา “A Nation of Makers” อังกฤษ “Design of Innovation” อินเดีย “Made in India” หรือประเทศเกาหลีใต้ที่วางโมเดลเศรษฐกิจในชื่อ “Creative Economy”(กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560) สำหรับประเทศไทยใช้คำว่า “ประเทศไทย 4.0” เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรีที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือเปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์”ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมและเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559)

แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาตนเอง

การปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความชำนาญ และความสามารถในการปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนอย่างมีอย่างมีประสิทธิภาพ (เปาวลี วิมูลชาติ, 2549) เพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง หรือเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมคาดหวังและการเสริมสร้างความรู้และการปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความกระตือรือร้นส่วนบุคคลที่จะเรียนรู้รับสิ่งแปลกใหม่ลองปฏิบัติในสิ่งที่แตกต่างชวนขวยไม่หยุดนิ่ง ซึ่งจะช่วยเสริมความ

เจริญเติบโตตามธรรมชาติให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะช่วยตอบสนองโอกาสการพัฒนาในรูปแบบอื่นๆ ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น(วินัย เพชรช่วย, 2560)

การพัฒนากำลังคนเป็นการมุ่งส่งเสริมให้ “คน” เป็นผู้ที่มิทักชะ ความรู้ความสามารถ รู้จักพัฒนาตนเอง การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นในความเจริญก้าวหน้าและความสุขในชีวิต ตลอดจนความสำเร็จในการทำงาน โดยที่จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันออกไปตามความคาดหวัง ฉะนั้น การพัฒนาตนเองเป็นการเปลี่ยนแปลงตนเองจากศักยภาพเดิมที่มีอยู่ไปสู่ศักยภาพพระดับที่สูงกว่าเดิม (SuwitchayaChaypong, 2560) ดังนี้

1. บุคคลต้องสามารถปลดปล่อยศักยภาพพระดับใหม่ออกมา
2. มีสิ่งท้าทายภายนอกที่เหมาะสม
3. คนที่มีการพัฒนาตนเอง ควรรับรู้ความท้าทายในตัวคนทั้งหมด (Total self)
4. เป็นการริเริ่มด้วยตัวเอง แรงจูงใจเบื้องต้นเกิดขึ้นผ่านผลสัมฤทธิ์ของตัวเอง และการทำให้บรรลุความสำเร็จด้วยตนเอง รางวัลและการลงโทษจากภายนอกเป็นเรื่องที่รองลงมา
5. การพัฒนาตนเอง ต้องมีการเรียนรู้ มีการหยั่งเชิงอย่างสร้างสรรค์
6. การพัฒนาตนเอง ต้องเต็มใจที่จะเสี่ยง
๗. ต้องมีความตั้งใจที่เข้มแข็งเพียงพอที่จะผ่านขึ้นไปสู่ศักยภาพใหม่
8. การพัฒนาตนเองต้องการคำแนะนำและการสนับสนุนของนักพัฒนาตนเองที่มีวุฒิภาวะมากกว่า

การพัฒนาตนเองจะต้องเกิดจากความเต็มใจและสมัครใจผู้ที่มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองจะต้องมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างถึงที่สุด โดยปราศจากความรู้สึกว่าถูกบังคับ หรือถูกควบคุมซึ่งความเต็มใจนี้เกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ การตระหนักรู้ถึงปัญหาและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงตนเอง หมายถึงผู้ที่พัฒนาตนเองจะต้องมีความใส่ใจมีการติดตามสังเกตตนเองในแง่พฤติกรรมการแสดงออก ความคิด และอารมณ์ความรู้สึกในสถานการณ์ต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบัน พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะฝ่าฟันอุปสรรคและการผลักดันตนเองเพื่อให้ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ดังนั้นการพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก จึงมีความสำคัญที่เป็นการเตรียมตนให้พร้อมในด้านต่างๆ เพื่อรับกับสถานการณ์ทั้งหลายสามารถปรับปรุงข้อบกพร่อง และส่งเสริมให้พัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมเสริมสร้างคุณลักษณะที่สังคมต้องการโดยมีการวาง

แนวทางให้ตนเองสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้ (เยาวพา ภัทรธีรนนท์, 2556) ได้แก่

1. ด้านทักษะ(Skill)

การพัฒนาให้มีทักษะความชำนาญเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ทักษะ และความชำนาญให้กับตนเอง โดยจะต้องเตรียมตัวพัฒนาตนเองในหลายๆ ด้าน เช่น การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ การเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อที่จะนำไปใช้ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งในส่วนของตนเองและองค์กรที่ทำงานอยู่

2. ด้านทัศนคติ (Attitude)

การพัฒนาให้มีทัศนคติที่ดีเป็นการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือแบบในการทำงานโดยปรับให้เป็นคนที่มีเหตุมีผลเข้าใจถึงความคิดและความรู้สึกตนเอง เช่น ความตั้งใจจริงเพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายมีการเตรียมการคาดการณ์ล่วงหน้ามีความคิดสร้างสรรค์สามารถควบคุมอารมณ์ได้ เป็นต้น และของผู้อื่น เช่น ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่นไว้วางใจเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้ยังต้องมีคุณธรรมขั้นพื้นฐาน เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ เป็นต้นซึ่งทัศนคตินั้น คือความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเราอาจจะมิตศนะคติในเชิงลบก็คือความไม่พึงพอใจของเรา ส่วนทัศนคติเชิงบวกคือความรู้สึกพึงพอใจทัศนคติไม่ได้เกิดมาโดยกำเนิดแต่เกิดขึ้นจากตัวบุคคลได้เรียนรู้จากประสบการณ์ๆ ในสังคมทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นนอยาก (ถวิล ธารา โภชน์, 2543) ดังนี้

3. ด้านพฤติกรรม (Behavior)

พฤติกรรมหมายถึงสิ่งที่บุคคลกระทำแสดงออกตอบสนองหรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตได้ ได้ยินได้จับได้ อีกทั้งวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย(สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536) การพัฒนาพฤติกรรมเป็นกระบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพื่อช่วยให้ตัวเรานั้นสามารถแสดงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการขององค์กรที่เราปฏิบัติงานอยู่ ทำให้เราสามารถแสดงพฤติกรรมที่ถูกที่ควร และถูกต้องเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นเอง

4. ด้านสื่อเทคโนโลยี (Technology)

การพัฒนาด้านการนำสื่อเทคโนโลยี เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดที่มีผลต่อการทำงานในปัจจุบันทั้งในส่วนของ การสื่อสาร ติดต่อประสานงาน นำเสนอข้อมูล การจดบันทึกต่างๆ อาทิเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดทำเอกสารการประชุม การใช้โปรแกรมคำนวณเพื่อหาจุดคุ้มทุนในการทำธุรกิจ หรือใช้ติดต่อสื่อสารกันทาง

อินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายในองค์กรการทำงานของเรา อีกทั้งเรายังสามารถเข้าอบรมผ่านการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อลดการเสียเวลาในการเดินทางรวมไปถึงการผลิตสื่อต่างๆ ที่จำเป็นในองค์กรตั้งนั้น การพัฒนาตนเองเพื่อก้าวเข้าสู่ยุค 4.0 ซึ่งการจะบรรลุความสำเร็จในการพัฒนาตนเองได้ย่อมต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการรวมทั้งการจัดการหรือควบคุมตนเองอย่างมีประสิทธิภาพบุคคลที่มีความเชื่อในตนเองว่ามีความสามารถในการควบคุมตนเองให้ดำเนินชีวิตไปตามเป้าหมายประสงค์หรืออุดมการณ์ของตนนั้นย่อมจะพบกับความเจริญงอกงามได้ไม่ยากนักการพัฒนาตนเองไม่ใช่เพียงแต่การทำให้พฤติกรรมที่มีปัญหาหมดไปเท่านั้น แต่เพื่อประโยชน์ในการจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากกว่าในอดีต

วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อก้าวเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0

การพัฒนาตนเองในยุคปัจจุบันนั้น จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการทำงานทั้งในส่วนของตนเองและในองค์กรได้เป็นอย่างดี และการนำเอาความรู้ที่ได้จากการพัฒนาตัวเองในด้านต่างๆ เหล่านี้มาใช้จะส่งผลให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เราทำอยู่เกิดการปรับปรุงพัฒนาเป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น และยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้ตนเองสามารถที่จะแสดงศักยภาพและความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่และตรงต่อความต้องการขององค์กร ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้ก้าวเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อนำเอาความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้กับองค์กร หรือหน่วยงานของตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอนั้นทำให้เรามีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นสามารถทำให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในองค์กร หรือในที่ทำงานที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่ และเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชน

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาศักยภาพด้านทักษะเพื่อการทำงานมาประยุกต์ใช้กับงานทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ คำว่า “ศักยภาพ” นั้น ย่อมมีอยู่ในตัวของเราทุกคนนอกเสียจากว่าเราจะนำออกมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ไหน ถ้าเรานำออกมาใช้เพื่อให้เกิดมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นเราควรนำมาใช้กับโอกาสที่เหมาะสม และให้เหมาะสมกับบุคคลที่เราจะมีปฏิสัมพันธ์ด้วย จึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพด้านมนุษย์สัมพันธ์ ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับว่าตัวเราต้องเริ่มที่การสร้างอุปนิสัยที่ดีต่อผู้อื่น มีคุณธรรมประจำใจ และมนุษย์สัมพันธ์โดยสามารถนำเอาหลัก

คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาน้อมปฏิบัติ คือหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

ประเด็นที่ 3 การพัฒนาศักยภาพด้านพฤติกรรมอย่างเหมาะสมในการทำงานพฤติกรรมของคนเราย่อมมีความแตกต่างกันไปตามสภาพความเป็นอยู่ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมถ้าหากมนุษย์อยู่ในกลุ่มของมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน ย่อมแสดงพฤติกรรมที่เป็นภาพลักษณ์ และเอกลักษณ์ที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มชนนั้นๆ ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกันทำให้สังคมเกิดความสงบสุข การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมนั้นเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กรทำให้องค์กรนั้นก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ยุค 4.0 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เราสามารถแสดงศักยภาพและความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ เพื่อนำความสำเร็จตามวัตถุประสงค์มาสู่องค์กร

ประเด็นที่ 4 การปรับเปลี่ยนทัศนคติในเชิงบวก การคิดดี การคิดในเชิงบวก ย่อมทำให้การพัฒนาตนเองและประเทศชาติไปในทิศทางเดียวกันถ้าที่ จะคิดและตัดสินใจเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีเหมาะสมกับสถานการณ์ ในยุคปัจจุบันในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องอาศัยผู้นำประเทศรวมถึงผู้นำองค์กรภาครัฐและเอกชนที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีกรอบแนวคิดที่เป็นระบบแบบแผนพร้อมที่จะเป็นผู้นำที่มีศักยภาพทั้งความคิดและการดำเนินงานที่ชัดเจนนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ประเด็นที่ 5 การพัฒนาศักยภาพด้านการแก้ปัญหาผู้ที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานนั้นล้วนต้องมีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนจึงให้ความสำคัญไปที่จุดสูงสุดของความสำเร็จเป็นสำคัญ แม้จะประสบกับปัญหาต่างๆ มากมายเขาเหล่านั้นก็ต้องหาวิธีในการแก้ปัญหาเป็นหลักอยู่เสมอ เพราะการทำงานทุกอย่างย่อมมีปัญหาทั้งนั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะหาวิธีใดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไรดังนั้นเราจึงต้องมีสติในการทำงานอยู่เสมอแก้ปัญหาด้วยความสุขุมรอบคอบเพื่อให้ประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าขององค์กรและบุคลากรในองค์กร

ด้วยเหตุนี้เองเราจึงต้องมีการเรียนรู้อยู่เสมอ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีในคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน หรือส่วนตัว เพราะต่างก็เป็นคนที่ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ไม่ยอมเป็นคนหยุดนิ่งแต่จะเป็นคนที่ติดตาม ใส่ใจ และคอยเรียนรู้หาความรู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเทคโนโลยี ข่าวสารต่างๆ และพยายามนำเอาความรู้ใหม่ๆ นั้นมาใช้ในการทำให้ตนเองประสบความสำเร็จในชีวิตและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนคนที่ประสบความสำเร็จจะมีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จไว้อย่างชัดเจน และเห็นภาพตัวเองว่าประสบ

ความสำเร็จอย่างไรแบบใด นอกจากมีเป้าหมายที่ชัดเจนแล้วยังต้องมีแผนปฏิบัติการ เพื่อให้ตนเองก้าวไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาตนเองเพื่อก้าวสู่ยุค Thailand 4.0 นั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่จะต้องการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในยุคนี้โดยที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมไปด้วยกัน และช่วยกันผลักดันไปพร้อมๆ กัน สิ่งสำคัญที่สุดในการทำให้ตนเองและประเทศพัฒนาไปพร้อมกันและประสบความสำเร็จนั้นก็คือ ต้องคิดบวกให้มาก คิดให้จบ อ่านให้ขาด ต้องกล้าเปลี่ยนแปลง อย่างมัวแต่โทษกันเมื่อมีอะไรผิดพลาด เพราะทุกอย่างเปรียบเสมือนการเรียนรู้อาไม่เปลี่ยนแปลงก็เหมือนกับเราย่ำอยู่กับที่ ซึ่งการพัฒนาตนเองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีและเจริญขึ้นหากแต่ละคนช่วยกันพัฒนาตัวเองการเปลี่ยนแปลงจาก ‘ประเทศกำลังพัฒนา’ ไปสู่ ‘ประเทศพัฒนาแล้ว’ ก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและในขณะที่รัฐบาลกำลังพยายามกันอย่างมากที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทยให้เป็นไปตามกลไกที่เหมาะสมเข้ากับยุคสมัย หน้าที่ของพวกเรา เราประชาชนคนไทย ก็สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นได้ โดยอันดับแรกคือเรื่องของเทคโนโลยีที่ควรใช้ให้เป็น เพราะในโลกปัจจุบันเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปได้ไวยิ่งขึ้นเราจึงต้องพัฒนาเรื่องของการใช้ทักษะทางด้านภาษา เช่น เราไปเยี่ยมชมงานที่ต่างประเทศ หรือมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเมืองไทยเราจึงจำเป็นต้องใช้ภาษาในการสื่อสาร เพราะในอนาคตอาจมีนักท่องเที่ยวมาจากหลากหลายประเทศทั่วโลก การติดต่อ มารยาท ธรรมเนียมการปฏิบัติจึงเป็นสิ่งสำคัญถ้าเราไม่พัฒนาตนเองในเรื่องของการพูดภาษาอังกฤษ หรือการส่งอีเมลมาก็ไม่สามารถตอบกลับได้ก็ทำให้เสียโอกาสในการทำธุรกิจไปได้ เพราะฉะนั้น เราจึงต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อให้ทันสู่ยุคสมัยใหม่อยู่ตลอดเวลา

บรรณานุกรม

กรมประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน. (7 สิงหาคม 2558). “วิสัยทัศน์ประเทศไทย ปี 2558 - 2563 “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”. สืบค้นเมื่อ พฤศจิกายน 14 2560 http://www.pr.prd.go.th/nan/ewtd_news.php?nid=3386&file_name=index.

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2560). “**Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน**”. กรุงเทพมหานคร : ส.ค.ส., 2560. (อัดสำเนา)
- ถวิล ธาราโกชน์. (2543). **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์.
- เปาวลี วิมูลชาติ. (2549). **การศึกษาควรรับรู้ความสามารถของตนและความต้องการพัฒนาตนเองของ ข้าราชการกรมการทหารสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คณะศิลปศาสตร์ สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ .
- พิสิทธิ์ สารวิจิตร. (2529). **รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตนเองเพื่อความพึงพอใจในชีวิตและการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทร : รวีโรดมประสานมิตร.
- เยาวพา ภัทรธีรนนท์. (2556). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. ลำพูน : คณะสังคมศาสตร์.
- วินัย เพชรช่วย. (2560ตุลาคม 30). “**การพัฒนาตน Self-Development.**” nova Bizz. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2560. แหล่งที่มา https://www.novabizz.com/NovaAce/Learning/Self_Development.html.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2538). **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ;
- สุวิทย์ เมษอินทรีย์. 2)พฤษภาคม (2559). **ไซรหัส ประเทศไทย"4.0" สร้างเศรษฐกิจใหม่ ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง.หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2560แหล่งที่มา .http://pr.prd.go.th/nan/ewt_news.php?nid=3386&filename=index .**
- Borworn. (กรกฎาคม 72558).“**ประเทศไทย .โมเดลเศรษฐกิจใหม่ 4.0**” drborworn. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2560 . แหล่งที่มา <http://www.drborworn.com/articledetail.asp?id=16223>.
- SuwitchayaChaypong .(กรกฎ 7าคม 2558).“**การพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม.**” mouse.555blogspot. สืบค้นเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2560 : แหล่งที่มา . <http://mouse555.blogspot.com/2015/07/blog-post.html>.

การประเมินโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
สาขาวิชาสังคมศึกษา ปีการศึกษา 2561

Evaluation on Professional Practices of Teacher Students Project,
Nakhon Phanom Buddhist College, Department of Social Studies
in Academic Year 2018

นางนุชจนาถ สิงห์งอย¹

Nuchjanad Singngoi¹

นายลิขลิทธิ สิงห์งอย²

Likhasit Singngoi²

เทศบาลตำบลฝั่งแดง¹

Fang Daeng Subdistrict Municipality¹

วิทยาลัยสงฆ์นครพนม²

Nakhon Phanom Buddhist College²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิจัยประเมินโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา ในด้านคุณลักษณะความเป็นครู ด้านงานในหน้าที่ครูสอน และด้านกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 6 คน อาจารย์พี่เลี้ยง จำนวน 11 คน นักเรียน จำนวน 101 คน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน กลุ่มตัวอย่างที่ได้มาใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง แบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 18 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ด้านคุณลักษณะความเป็นครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจารย์พี่เลี้ยง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก นักเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านงานในหน้าที่ครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก อาจารย์พี่เลี้ยง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก นักเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ด้านกิจกรรม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจารย์พี่เลี้ยง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก นักเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต, วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

Abstract

The purpose of this research was to evaluate the professional practices of teacher students project of Nakhon Phanom Buddhist College, Department of Social Studies in terms of teacher qualifications, teacher duties, and activities.

The sample group of this research was 5 school administrators, 11 mentors, 101 students, and 12 related persons. The sample group was randomly selected by the Simple Random Sampling method. The data were collected using a questionnaire with a rating scale of 5 levels, totaling 18 items. The statistics used in this research were percentage, mean, and standard deviation.

The results of the research were as follows:

1. In the aspect of teacher qualification; according to the opinions of the school administrators and students, as a whole, it was appropriate at the highest level, and according to the opinions of the mentors and related persons, as a whole, it was appropriate in high level.

2. In the aspect of teachers' duties; according to the opinions of the related persons, as a whole, it was appropriate at the highest level. As for the opinions of the school administrator, mentors, and students, it was at a high level.

3. In the aspect of activities; according to the opinions of school administrators, as a whole, it was at the highest level. As for the opinions of mentors, students, and related persons, it was at a high level.

Keywords: Evaluation of Professional Practices of Teacher Students, Nakhon Phanom Buddhist College

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในกานพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีความพร้อมทั้งความรู้และความสามารถ และสติปัญญาเพียงพอที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ภารกิจในด้านการผลิตบัณฑิตให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ สติปัญญา สังคม ร่างกายและจิตใจเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม จึงถือว่าเป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ดังที่ พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตโต (2541 : 75-767) ได้กล่าวว่า การศึกษานั้นมีหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ 1) ถ่ายทอดศิลปวิทยา หมายถึง การถ่ายทอด รักษาส่งเสริมเพิ่มพูนวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนสืบทอดมรดกวัฒนธรรมทางวิชาการของมนุษย์ ซึ่งมีทั้งภารกิจระยะสั้นและระยะยาว และ 2) การชี้แนะให้รู้จักการดำเนินชีวิตที่เที่ยงถูกต้อง และฝึกฝนพัฒนาคนตลอดจนถึงความเป็นคนที่สมบูรณ์ และได้อธิบายเพิ่มเติมไว้อีกว่าการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่ดีมีคุณภาพนั้น จะต้องพัฒนาที่จิตใจ ตลอดจนบุคลิกภาพเป็นสำคัญ เพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนาเป็นไปตามเจตจำนงและสิ่งจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็สามารถควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย (พระธรรมปิฎก. 2541:11) การดำเนินงานด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจึงนับเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา (สนอง จำนิล.2551: 1)

การศึกษาจะล้มเหลวหรือประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่นหลักสูตร ผู้บริหาร ความใส่ใจของผู้เรียน วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์ สถานที่สภาพสิ่งแวดล้อมทั่วไป และสิ่งสำคัญที่สุดได้แก่ผู้สอน ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบอันสำคัญที่จะถ่ายทอดวิชาการ และสร้างคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน โดยหากลวิธีในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง จึงนับได้ว่าครูเป็นผู้มีความสำคัญใน การพัฒนาประเทศ ปัจจุบันความเจริญ

ด้านวิทยาการได้เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง ครูมีบทบาทในการรับผิดชอบมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษา เพราะครูเป็นผู้นำทางวิญญาณและวิชาการ ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้สึกว่าเป็นปวงชนียบุคคล เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้ออย่างสูงสุด ดังนั้นผู้เป็นครู ควรได้รับการฝึกอบรมในด้านความรู้ ความสามารถและมีสมรรถภาพในการเป็นครูได้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นพ่อพิมพ์และแม่พิมพ์ที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตและการที่จะได้ครูที่มีลักษณะที่ดีดังกล่าว ย่อมเป็นหน้าที่ของสถาบันที่ฝึกหัดครู ทั้งระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย

เมื่อพิจารณาหลักสูตรของสถาบันการผลิตครูทุกระดับจะพบว่า หลักสูตรกำหนดให้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กล่าวคือ เมื่อเรียนวิชาต่าง ๆ ครบตามกำหนดไว้ในหลักสูตรแล้ว จะต้องจัดให้นิสิต นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการฝึกสอนหรือปฏิบัติงานด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานของโรงเรียน ซึ่งถือเป็นหลักปฏิบัติทางด้านวิชาชีพครูโดยตรง โดยนำเอาหลักทฤษฎี วิธีสอนต่างๆไปถ่ายทอดปฏิบัติในสถานการณ์จริง อีกทั้งเปิดโอกาสให้พระนิสิต แสดงทัศนคติและความเจริญงอกงามทางอาชีพครู โดยได้มีการเริ่มต้นอย่างถูกต้องตามแบบนิยมที่ถูกต้อง ครุ ดั่งที่ ศรีประภา แม้นสงวน (2533 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นั้น นิสิต นักศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชา มีความสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน เพราะการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ประกอบเข้ากับประสบการณ์และการฝึกฝนรวมทั้งจะต้องมีความพร้อมที่จะออกไปร่วมกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ทั้งฝ่ายโรงเรียนที่ฝึกสอนและฝ่ายวิทยาลัย

จิวรรณ ภาณิตวงศ์ (2538:2-4) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการเตรียม นิสิต นักศึกษา ดังนี้

1. การเตรียมด้านวิชาการ ในแต่ละสถาบันแบ่งแยกเนื้อหาออกเป็น 3 หมวด คือหมวดการศึกษาทั่วไป หมวดวิชาชีพและวิชาเอก
2. การจัดให้นักศึกษา สังเกตการณ์ปฏิบัติงานของครูในสถาบันและโรงเรียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาสังเกตและทำความเข้าใจกับสถานการณ์การเรียนการสอน รู้พฤติกรรมและปัญหาของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ เป็นต้น
3. การจัดโครงการปฐมนิเทศน์เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจระบบการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนทั่วไปเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียน รู้ปัญหาและแนวทางปฏิบัติในวิชาชีพครู

4. การจัดให้นักศึกษาออกฝึกสอนในโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้นักศึกษาได้นำหลักการและทฤษฎีต่างๆที่ได้เรียนมาได้ปฏิบัติจริง ซึ่งจะได้รับประสบการณ์และให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมในฐานะที่เป็นครู ส่งเสริมสัมพันธ์อันดีกับบุคคลฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวกับโครงการฝึกสอน

5. การประชุมกลางภาคเรียน เพื่อให้นักศึกษาเข้ามาพบปะสนทนาและแลกเปลี่ยนปัญหาที่พบระหว่างการฝึกสอนระยะแรกและช่วยกันแก้ไขตลอดจนเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์กับโรงเรียนที่ฝึกสอนต่อไป

6. การจัดโครงการปัจฉิมนิเทศ เมื่อสิ้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครู เพื่อให้นักศึกษานักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน รวบรวมชี้แจงปัญหา นำมาพิจารณาถึงสาเหตุ วิธีแก้ไขพร้อมทั้งเสนอแนะในการแก้ไข นอกจากนี้ยังเป็นการเตรียมนิสิต นักศึกษาให้เป็นครูที่ดี เพื่อจะไปรับผิดชอบการศึกษาของสังคม

นิสิตนักศึกษาจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบต่อโรงเรียนที่ฝึกสอนต่ออาจารย์นิเทศก์ ต่อผู้บริหารและอาจารย์พี่เลี้ยงของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครูทุกฝ่าย

การประเมินโครงการอย่างมีระบบ จะทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครูแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่กำหนดวัตถุประสงค์ การวางโครงการ การดำเนินโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครู ตลอดถึงผลสัมฤทธิ์โครงการ อันจะเป็นแนวทางให้คณะกรรมการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครูได้นำไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงานโครงการครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (บุญส่ง สิ้นธนูออก. 2542: 1) ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์นิเทศก์โครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครู จึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องการประเมินโครงการการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครูของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 5 ประจำปีการศึกษา 2561 เพื่อนำผลจากการประเมินครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครูต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิจัยประเมินผลโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับครูของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา ในด้านคุณลักษณะความเป็นครู ด้านงานในหน้าที่ครูสอน และด้านกิจกรรม

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในด้านคุณลักษณะความเป็นครู ด้านงานในหน้าที่ครูสอน และด้านกิจกรรม

2. ได้ข้อมูลที่น่าสนใจนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่ม คือ ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรทั้งสี่กลุ่มที่นำมาศึกษาโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง แบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) รวมทั้งสิ้น 130 คน โดยแบ่งกลุ่มดังนี้

2.1 ผู้บริหารโรงเรียน

2.2 อาจารย์พี่เลี้ยง

2.3 นักเรียน

2.4 ผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ผู้ตอบแบบสอบถามตามกลุ่มศึกษา

3.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน

3.1.2 อาจารย์พี่เลี้ยง

3.1.3 นักเรียนและ

3.1.4 ผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นที่ประเมิน

3.2.1 ด้านคุณลักษณะความเป็นครู

3.2.2 ด้านงานในหน้าที่ครูสอน

3.2.3 ด้านกิจกรรม

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่จะก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงวิจัยประเมินผลโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยประเมิน 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะความเป็นครู ด้านงานในหน้าที่ครูสอน ด้านกิจกรรม

2. โครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หมายถึง แผนการดำเนินการสอนเพื่อให้นิสิตปฏิบัติงานทุกอย่างในหน้าที่ของครู ภายใต้การนิเทศของอาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์พี่เลี้ยง ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง แผนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา กำหนดให้นิสิตออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตจังหวัดนครพนมและจังหวัดใกล้เคียง

3. การฝึกสอน หมายถึง การฝึกประสบการณ์ตรงที่จัดให้นิสิตได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับนักเรียน และบุคคลในระดับหรือกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมทั้งการสังเกตการเรียนการสอน และการพัฒนาการของผู้เรียน ตลอดจนการแก้ปัญหาด้วยตนเองในอันที่จะก่อให้เกิดทัศนคติต่ออาชีพครูในอนาคต

4. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้รับผิดชอบระดับสูงในโรงเรียนที่นิสิตเข้าไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

5. อาจารย์พี่เลี้ยง หมายถึง อาจารย์ผู้สอนหรือเป็นหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ประสบผลสำเร็จ ประสานงานร่วมกับอาจารย์นิเทศก์ รวมทั้งประเมินผลการสอน

6. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการศึกษาในสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และที่เทียบเท่า ทั้งนี้ไม่รวมถึงการศึกษานอกโรงเรียน ในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง นักเรียนตามโรงเรียนที่นิสิตเข้าไปฝึกสอน

7. ผู้ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานหรือปฏิบัติการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือปฏิบัติการสอนอยู่ในหมวดหรือกลุ่มสาระอื่น ที่มีให้อาจารย์พี่เลี้ยง ในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง อาจารย์ที่อยู่ในกลุ่มสาระเดียวกันหรือไม่ได้อยู่ในกลุ่มสาระเดียวกันในโรงเรียนที่นิสิตเข้าไปฝึกสอน

8. คุณลักษณะความเป็นครู หมายถึง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน รู้จักเตรียมการสอนเพื่อให้การสอนและการเรียนของนักเรียนบรรลุเป้าหมายที่ต้องการเอาใจใส่การสอน อบรมความประพฤติและปลูกฝังค่านิยมดีงามให้แก่นักเรียน มีความขยันขันแข็ง มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความศรัทธาต่ออาชีพครู อุทิศตัวเพื่อราชการ มีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดี รู้จักติดต่อกับผู้ปกครอง และพยายามเข้าใจ ในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่ายในโรงเรียน มีความรับผิดชอบต่องานที่ทางโรงเรียนมอบหมาย ปฏิบัติตนตามระเบียบของโรงเรียนและสถาบัน มาปฏิบัติงานตรงตามเวลาที่กำหนด ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและวางตัวได้เหมาะสมกับสมณสาธูปและความเป็นครู

9. งานในหน้าที่ครูสอน หมายถึง ภาระงานต่างๆ ที่ต้องทำประจำ และภาระงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การเตรียมความพร้อมในการสอน เช่น แผนการสอน สื่อหรืออุปกรณ์ เทคนิคการนำเสนอ และการประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น

10. กิจกรรม หมายถึง การกระทำหรือสิ่งที่ทำ เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสันทนาการ ในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การทำกิจกรรมอื่น ๆ นอกจากกิจกรรมการเรียนการสอน อาทิ การจัดทำป้ายนิทรรศการ การจัดทำโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยประเมินผลโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่ม คือ

ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง นักเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Samples) คือ ประชากรทั้งสี่กลุ่มที่นำมาศึกษาโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง แบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) รวมทั้งสิ้น 130 คน โดยแบ่งกลุ่มดังนี้

1.2.1 ผู้บริหารโรงเรียน

1.2.2 อาจารย์พี่เลี้ยง

1.2.3 นักเรียน

1.2.4 ผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามประมาณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยแบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การแบ่งส่วนแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของ ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับด้านคุณลักษณะความเป็นครู ด้านงานในหน้าที่ครูสอน และด้านกิจกรรมที่ทำขณะฝึกสอน ว่ามีผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้สร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม คือ

1. ผู้บริหารโรงเรียน
2. อาจารย์พี่เลี้ยง
3. นักเรียน
4. ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 พฤติกรรม หรือกิจกรรมที่ประเมิน

1. ด้านคุณลักษณะความเป็นครู	จำนวน 6 ข้อ
2. ด้านงานในหน้าที่ครูสอน	จำนวน 6 ข้อ
3. กิจกรรม	จำนวน 6 ข้อ

รวมทั้งสิ้น จำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

เกณฑ์สำหรับพิจารณาวิเคราะห์แบบสอบถาม ในแบบสอบถาม กำหนดให้เลือกตอบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert)

ให้ค่าน้ำหนักคะแนน แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ มากที่สุด
4	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ มาก
3	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ ปานกลาง
2	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ น้อย
1	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สำหรับการพิจารณาคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด.๒๕๕๖:

๑๐๐)

1.00 - 1.49	หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับ น้อยที่สุด
1.50 - 2.49	หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับ น้อย
2.50 - 3.49	หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับ ปานกลาง
3.50 - 4.49	หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับ มาก
4.50 - 5.00	หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด

2.2 การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถาม มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพรูจากหนังสือ ตำราและเอกสารต่าง ๆ
2. ศึกษาเกณฑ์และวิธีสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า จากเอกสารต่าง ๆ
3. สร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า โดยกำหนด ขอบข่ายของแบบสอบถามเป็น ๓ ด้านตามนัยแห่งการฝึกประสบการณ์วิชาชีพรูที่กำหนดศึกษา
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้ชำนาญการ คือ ผศ.ดร.พระ มหาสนอง ปจโจปการี ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการ ในด้านการวิจัย เพื่อตรวจสอบและ ปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องเที่ยงตรง ครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ต่อไป
5. เมื่อได้ตรวจดูแบบสอบถามครบถ้วนตามที่ต้องการแล้ว นำ แบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
2. แบบสอบถามที่แจกไปจำนวน 150 ชุด ได้รับคืนมาจำนวน 130 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และคัดเลือกเอา เฉพาะฉบับที่สมบูรณ์
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ สถิติหาค่าร้อยละ

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ 4 กลุ่ม โดยใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (X) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป

๕. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้ สถิติพื้นฐาน ดังนี้

1. ค่าร้อยละ (Percentage)
2. ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)
3. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา ในด้านคุณลักษณะความเป็นครู ด้านงานในหน้าที่ครูสอน และด้านกิจกรรม จากการศึกษาวิจัย พอสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

การวิจัยประเมินโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา ปีการศึกษา 2561 โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการออกฝึกสอนของนิสิตซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า มีผู้บริหารโรงเรียนตอบแบบสอบถามจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.61 อาจารย์พี่เลี้ยง ตอบแบบสอบถามจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 8.46 นักเรียนตอบแบบสอบถามจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 77.69 และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9.23

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับกิจกรรมที่ประเมิน

กิจกรรมที่ประเมินซึ่งแยกออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านคุณลักษณะความเป็นครู ด้านงานในหน้าที่ครู และกิจกรรม พบว่า

ผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านคุณลักษณะความเป็นครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด และโดยรวมก็อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านงานในหน้าที่ครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า จัดทำแผนการสอนตามรูปแบบที่โรงเรียนกำหนดได้ถูกต้อง ยอมรับและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองตามคำแนะนำของผู้บริหาร อาจารย์พี่เลี้ยง,นักเรียน และใช้เทคนิคหรือนำความรู้จากเหตุการณ์

ปัจจุบันมาประยุกต์ใช้เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด และโดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านกิจกรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายทำให้นักเรียนไม่เบื่อ และจัดทำป๋ายนิทรรศการในวันสำคัญต่างๆ อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด และโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อาจารย์พี่เลี้ยง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านคุณลักษณะความเป็นครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่ายในโรงเรียน มีความรับผิดชอบต่องานที่ทางโรงเรียนมอบหมาย ปฏิบัติตนตามระเบียบของโรงเรียนและสถาบัน มาปฏิบัติตามตรงตามเวลาที่กำหนด ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน วางตัวได้เหมาะสมกับสมณสาธูปและความเป็นครู อยู่ในระดับมาก และโดยรวมก็อยู่ในระดับมาก ด้านงานในหน้าที่ครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า จัดทำแผนการสอนตามรูปแบบที่โรงเรียนกำหนดได้ถูกต้อง ส่งแผนการสอนให้ตรวจก่อนทำการสอนทุกครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อยอมรับและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองตามคำแนะนำของผู้บริหาร, อาจารย์พี่เลี้ยง, นักเรียน ผลិតสื่อใช้ประกอบแผนการสอนทุกครั้ง ใช้เทคนิคหรือนำความรู้จากเหตุการณ์ปัจจุบันมาประยุกต์ใช้เหมาะสม ประเมินผลการเรียนได้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ อยู่ในระดับมาก และโดยรวมก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้านกิจกรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ในการจัดกิจกรรมได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหาร, อาจารย์พี่เลี้ยงทุกครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก และโดยรวม อยู่ในระดับมาก

นักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านคุณลักษณะความเป็นครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่ายในโรงเรียน และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก และโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านงานในหน้าที่ครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและโดยรวมก็อยู่ในระดับมาก ด้านกิจกรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า จัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนสม่ำเสมอ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านคุณลักษณะความเป็นครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความรับผิดชอบต่องานที่ทางโรงเรียนมอบหมาย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านงานในหน้าที่ครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้าน

กิจกรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครพนม สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 5 ปีการศึกษา 2561 โดยศึกษาความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกฝึกสอนหรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต แยกออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่ศึกษาคือ คุณลักษณะความเป็นครู งานในหน้าที่ครู และกิจกรรมที่ทำขณะออกฝึกสอน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะความเป็นครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ตามความคิดเห็นของอาจารย์พี่เลี้ยง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านงานในหน้าที่ครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตามความคิดเห็นของอาจารย์พี่เลี้ยง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ด้านกิจกรรม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ตามความคิดเห็นของอาจารย์พี่เลี้ยง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางในการกำหนดนโยบาย และพัฒนาโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานโครงการต่อไป

1. ควรจัดปฐมนิเทศแก่นิสิตที่จะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูก่อนส่งออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในการปฐมนิเทศนั้นควรเน้นในเรื่องข้อวัตรปฏิบัติให้มาก
2. ควรจัดประชุมคณะกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อให้ทราบนโยบายในการดำเนินงานและแนวทางในการปฏิบัติ
3. ควรจัดงบประมาณ เพื่อใช้จ่ายในโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เพียงพอ
4. ควรเตรียมนิสิตที่จะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยการเตรียมพร้อมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพของนิสิตในการปฏิบัติการสอนที่ออกไปฝึกประสบการณ์ทุกครั้ง
2. ควรศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของวิทยาลัยสงฆ์นครพนมให้เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งวิทยาลัยสงฆ์และวิทยาเขต

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ ประवालพุกษ์. (2523). **การประเมินโครงการ**. เอกสารทางวิชาการ อันดับ 1, กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.
- การฝึกหัดครู, กรม.(2521) **โครงการปรับปรุงการเรียนการสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท**. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 205 หน่วยศึกษานิเทศก์. กรมฝึกหัดครู. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2521) คณะครุศาสตร์. **ประสบการณ์วิชาชีพ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจริญผล สุวรรณโชติ. (2524). **หัวใจของการฝึกหัดครู**. กรุงเทพฯ : อักษรวิทยา.
- ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์. (2530). **การประเมินผลกระทบของโครงการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- เชิญ วีระฉายา. (2522). **การฝึกสอนและการนิเทศการสอน**. ฝ่ายผลิตตำราวิทยาลัยครู อุตรดิตถ์.
- ธรรมปิฎก,พระ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2540). **การปฏิรูปการศึกษา:การสร้างสรรคภูมิปัญญา**. กรุงเทพฯ :อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

ธรรมปิฎก, พระ. (2536). **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ธรรมสภา.

นิตยา ชูโต. (2527). **การประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสารการพิมพ์.

นินนวล ทศวัฒน์. (2520). **คู่มือการฝึกสอน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การวิจัยสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ศรีนครินทร์วิโรฒ บางแสน,มหาวิทยาลัย. **การฝึกสอนทั่วประเทศ**. วารสาร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ บางแสน, 2:9-15; มกราคม 2518.

เสริมพงษ์ พงพันธ์. (2524). **รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ความหวังของ
ผู้บริหารและอาจารย์นิเทศก์ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัจฉรา ประไพตระกูล. (2521). **การฝึกสอนและนิเทศการสอนของนักศึกษาฝึกหัด
ครู**. เอกสารวิชาการบทความสัมมนาทางวิชาการของวิทยาลัยครูทั่ว
ประเทศ ระหว่างวันที่ 27-29 มิถุนายน 2520,หน่วยศึกษานิเทศก์. กรม
ฝึกหัดครู. กรุงเทพฯ.

Adam,Horold P. and Frank G. Dickey. (1956). **Basic Principle of student
teaching**. New Jersey: American Book.

การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับ
การศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 บุรีราษฎร์ธรณวิทยา
Development of Community Participatory Management Model
for Educational Upgrading of Municipal School 1
Buriratdarunwittaya

ปรีชา แก้ววิเชียร¹

Preecha Kaewwichien¹

โรงเรียนเทศบาล 1 บุรีราษฎร์ธรณวิทยา¹

Municipal School 1 Buriratdarunwittaya¹

Corresponding Author, Email: Preecha769dd@gmail.com¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ออกแบบและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) ประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษา โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 120 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ แบบสอบถาม และแบบประเมินความพึงพอใจ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบที่แบบไม่อิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1. โรงเรียนได้จัดให้มีการสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ยังไม่พบร่องรอยชัดเจนด้านเอกสารหลักฐานและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง อีกทั้งชุมชนยังขาดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. รูปแบบและวิธีการที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า PARM Model ที่นำไปดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ปรากฏว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้

3. ได้มีการนำรูปแบบการประชุมปรึกษาหารือไปใช้ในการดำเนินงานให้แก่ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน ผลการทดลองใช้อยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) ผลการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) และผลการเปรียบเทียบการทดลองก่อน - หลังการพัฒนา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ชั้่นพื้นฐาน และนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การยกระดับการศึกษา

Abstract

The purposes of the research were 1) to study the foundation information on Development of Community Participatory Management Model 2) to design and develop a Model and Method of Participation for the Community 3) to try the pattern on of a Development Model of Participation for the Community and 4) to evaluate the satisfaction and improve the Development of Model and Method Participation for the Community. The sampling group were 120 people, selected by simple random sampling. The research tools were questionnaire, satisfaction form and interview. The statistic used percentage, mean and standard deviation, pair t-test and content analysis.

The results of the research were as follows:

1. The school organized the co-operation in educational development with community. From the result, the researcher didn't actually find any important evidences from a trial, any documents or interview from whom it may concerned. Moreover, the community lacked of the realization directly or indirectly in participation in educational management.

2. The model and the developed method called PARM Model. Under the operation of this model to community's participation in educational management, found that the model was appropriate and possible.

3. The result of trial was high level ($\bar{X} = 4.23$). The result of the development was at high level ($\bar{X} = 4.27$) and the result of the comparison pre-post trial was not different significantly at .05

4. The assessment of satisfaction and model improvement, the researcher operated Model and Development of Community Participatory Management Model for Educational Upgrading of Municipal School 1 “Buriratdarunwittaya”. The result of overall satisfaction of teachers, basic education commissions and students was at high level ($\bar{X} = 4.09$)

Keywords: Development, Community Participatory Management, Educational Upgrading

บทนำ

บทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันย่อมมี บทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป โดยมีงานวิจัยหลายชิ้นที่สนับสนุนข้อสันนิษฐานนี้ วันชัย อารีราษฎร์ (2550 : 105-122) วิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 1 พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับการ ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่รายด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน และผลการ เปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาขนาดใหญ่พบว่าพบ ว่าแตกต่างกัน ในส่วนข้อเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือ คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน วางแผน และเสนอขอเพิ่มอัตรากำลังครูและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา เสนอแนะ และตรวจสอบผลการจ่ายงบประมาณของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งมี ส่วนร่วมระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชวาล ศิริกุล (2551 : 117-121) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนา

คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ภาพลันธุ์ เขต 3 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การมีบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานและขนาดของสถานศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วย การศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็น องค์คณะบุคคล ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาให้ เป็นไปตามนโยบาย มาตรฐานในการบริหารจัดการทางการศึกษา ทั้งนี้ การ ดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จได้นั้น สถานศึกษาและคณะกรรมการต้องเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของกันและกันควรมีรูปแบบวิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น จึงได้ กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริม ความเข้มแข็งในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น ไว้ดังนี้คือ ให้ความเห็นข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็ง ในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น (สำนักงาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 16)

โรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา” สังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เปิดเรียนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2466 ได้เปิดทำการสอนใน ระดับชั้นปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบันมีบุคลากร จำนวน 80 คน รวมทั้งผู้บริหารและนักเรียน จำนวน 2,552 คน จากผลการประเมินคุณภาพ ภายนอก รอบที่ 3 พ.ศ. 2554 – 2558 มาตรฐานที่ต้องได้รับการพัฒนาในด้าน คุณภาพผู้เรียนได้แก่ ความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ผลสัมฤทธิ์ ตามหลักสูตร การใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้านผู้บริหารได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียน การบริหารจัดการ เรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในด้านครูผู้สอน ได้แก่ ความสามารถของ ครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่นเดียวกัน จากผลการประเมินภายนอก รอบ 3 นำไปสู่แนวโน้มของการประเมิน รอบ 4 ในส่วนของสถานศึกษา ก็จะต้องมี การกำหนดยุทธศาสตร์เป้าหมาย ความ ต้องการและงบประมาณให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ นโยบายของ หน่วยงานต้นสังกัดและงบประมาณที่ได้รับ โดยจะต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่มี คุณภาพและมีการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพ และท้ายสุด คือ สมศ. ทำ หน้าที่ในการพัฒนาระบบ มาตรฐานและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกในรอบ

ที่สี่ (พ.ศ. 2559 – 2563) ที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561)

กฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 การดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกที่เชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายในอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้ผลประเมินที่ถูกต้องและนำผลประเมินไปสู่การกำหนดนโยบายด้านการศึกษารัฐบาลที่ต้องการเร่งรัดการลงทุนด้านการศึกษาและการเรียนรู้อย่าง บูรณาการในทุกระดับการศึกษาและในชุมชน โดยใช้พื้นที่และโรงเรียนเป็นฐานในการบูรณาการ ทุกมิติ และยึดเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นหลักในการยกระดับคุณภาพโรงเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน รวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชนโดยเชื่อมโยงบทบาทสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา และจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาพบว่า ปัญหาและจุดอ่อนในการจัดการศึกษาหลายด้าน และด้านที่ต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขโดยรีบด่วนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ ชุมชนยังขาดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมและการจัดการศึกษา โดยชุมชนขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร โดยเฉพาะในด้านการเป็นองค์คณะบุคคลที่จะทำหน้าที่เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกัน และจากการประเมินตนเองของโรงเรียน พบว่าด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน

ในการจัดการและพัฒนาการศึกษา อยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับพอใช้ ถึงแม้ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แต่ก็อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย และยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้น้อยอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ เป็นต้นและได้พบปัญหาอีกว่าโรงเรียนได้จัดให้มีการสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ยังไม่พบร่องรอยชัดเจนด้านเอกสารหลักฐานและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องอีกทั้งชุมชน ยังขาดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรงยังขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ เช่น การบริจาคทรัพย์สินสำหรับปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและอื่น ๆ ที่มีส่วนในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมทางตรง เช่น การเป็นวิทยากรให้การอบรมการให้ความร่วมมือใน

การศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการร่วมจัดการศึกษาให้แก่โรงเรียน เป็นต้น

จากสภาพปัจจุบันปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาในฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และมองเห็นความสำคัญของการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่จะต้องมีการดำเนินการเพื่อให้ชุมชนได้เกิดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาร่วมกันของโรงเรียนกับชุมชนจึงได้ดำเนินการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ตรุณวิทยา” เพื่อนำข้อสารสนเทศที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ จำนวน 150 คน ได้แก่

1.1.1 ครู จำนวน 15 คน

1.1.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน

1.1.3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

จำนวน 120 คน (โรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ตรุณวิทยา” 2560)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ จำนวน 120 คน ได้แก่

1.2.1 ครู จำนวน 14 คน

1.2.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 14 คน

1.2.3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

จำนวน 92 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการเปิดตารางเครซีแอนด์มอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970 : 608 ; อ้างถึงใน มาเรียม นิลพันธุ์. 2554 : 120) สุ่มโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาและความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษา

3. ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัย ครั้งนี้ เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา” ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่

- 3.1 ด้านวิชาการ
- 3.2 ด้านงบประมาณ
- 3.3 ด้านบริหารงานบุคคล
- 3.4 ด้านบริหารทั่วไป

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย ของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา”

5. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ในปีการศึกษา 2560

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อเสนอแนะแก่ผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาปรับปรุงและเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลในการบริหารการศึกษามากยิ่งขึ้น

2. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งใช้เพื่อปรับนโยบายในเรื่องดังกล่าวในระดับของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา”

3. ได้แนวทางสำหรับนำไปใช้ปรับปรุงในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ชุมชนและโรงเรียนได้เกิดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอันจะส่งผลให้นักเรียนได้รับ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่ชุมชนให้การสนับสนุนในด้านวัสดุ อุปกรณ์มากยิ่งขึ้น

5. เป็นแนวทางในการดำเนินงานสำหรับผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชนและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนกับโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

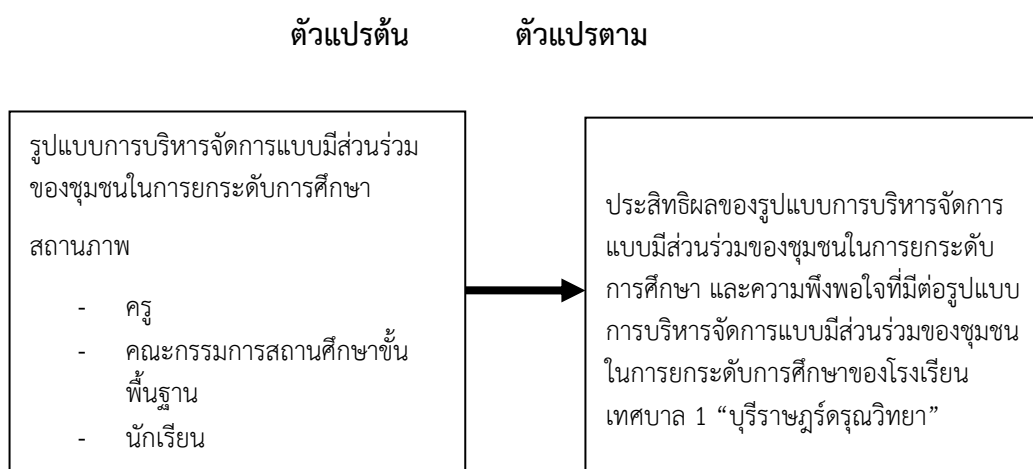
1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา”

2. ออกแบบและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษา

3. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษา

4. เพื่อประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมี ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา” ปีการศึกษา 2560 เป็นหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นขั้นตอนในการวิจัยตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 120 คน ได้แก่ ครู จำนวน 14 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน และและนักเรียน 92 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้จากการเปิดตารางเครจซี่แอนด์มอร์แกน (Krejcie and Morgan)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรฺณวิทยา” และการสนทนากลุ่ม

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบที่แบบไม่อิสระ และ การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนใน การยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรฺณวิทยา” ปรากฏว่าโรงเรียนได้จัดให้มีการสร้าง ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ยังไม่พบร่องรอยชัดเจนด้านเอกสารหลักฐานและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง อีกทั้งชุมชนยังขาดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ควรมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาต่อไป

ตอนที่ 2 การออกแบบและและพัฒนารูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ผลการออกแบบและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรฺณวิทยา”

รูปแบบและวิธีการที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า PARM Model นำไปดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ปรากฏว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้

ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษา

ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ตรุณวิทยา” ได้มีการนำรูปแบบการประชุมปรึกษาหารือไปใช้ในการดำเนินงานให้แก่ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน ผลการทดลองให้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) ผลการพัฒนาอยู่ในระดับมาก (4.27) และผลการเปรียบเทียบการทดลองก่อน – หลังการพัฒนา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการยกระดับการศึกษา

ผลการประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ตรุณวิทยา” ปรากฏว่า ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$)

สรุปผล

1. ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป้าหมายการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม ตามแนวคิด ทฤษฎี สาระสำคัญ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมระดมความคิดกับครูกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยมีการสอบถามและสรุปปัญหาเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ตรุณวิทยา” พบว่า ปัญหาและจุดอ่อนในการจัดการศึกษาหลายด้าน และด้านที่ต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขโดยรีบด่วนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ ชุมชนยังขาดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมและการจัดการศึกษา โดยชุมชนขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควรในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงาน

ทั่วไป โดยเฉพาะในด้านการเป็นองค์คณะบุคคลที่จะทำหน้าที่เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกัน

2. ผลจากการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยใช้ชื่อเรียกว่า “PARM Model” ซึ่งได้พัฒนาตามหลักการ และแนวคิด การออกแบบรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และแนวคิดทฤษฎีรูปแบบของนักการศึกษา นักจิตวิทยาและนักวิชาการ (ธิดา ภูประทาน 2542 : 13) โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สารความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน สิ่งที่ส่งเสริม การเรียนรู้ หลักการตอบสนองและสิ่งสนับสนุน โดยมีส่วนประกอบดังนี้ P = การวางแผน A = การปฏิบัติ R = การสะท้อนผล และ M = การจัดการ ปรากฏว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบนี้

3. การทดลองใช้รูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา” ได้มีการนำรูปแบบการประชุมปรึกษาหารือไปใช้ในการดำเนินงานให้แก่ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน ผลการทดลองใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) ผลการพัฒนา ($\bar{X} = 4.27$) และผลการเปรียบเทียบการทดลองก่อน-หลังการพัฒนา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบใช้รูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา” ปรากฏว่า ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$)

อภิปรายผล

1. ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับนโยบายการศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป้าหมายการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม ตามแนวคิด ทฤษฎี สารสำคัญ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมระดมความคิดกับครูกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยมีการสอบถามและ

สรุปปัญหาเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรืราชภัฏร์ตรุณวิทยา” พบว่า ปัญหาและจุดอ่อนในการจัดการศึกษาหลายด้าน และด้านที่ต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขโดยรีบด่วนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ ชุมชนยังขาดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมและการจัดการศึกษา โดยชุมชนขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควรในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป โดยเฉพาะในด้านการเป็นองค์คณะบุคคลที่จะทำหน้าที่เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ชุมชนยังขาดความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมในโรงเรียน จึงทำให้มีปัญหาและจุดอ่อนที่ควรพัฒนา ซึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งหวังให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ขณะเดียวกันก็ต้องทำงานร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูโดยตระหนักถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน (ชัชวาล ศิริกุล. 2551: 2-3)

2. รูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นมีชื่อเรียกว่า “PARM Model” ประกอบด้วย 1) P – Plan = การวางแผน 2) A – Action = การลงมือปฏิบัติ 3) R – Reflection = การสะท้อนผล 4) M – Management = การจัดการ มีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการมีส่วนร่วม สิ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ สิ่งสนับสนุน ได้แก่ การจัดเตรียมอุปกรณ์ให้เพียงพอกับการดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผลตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอน มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งได้นำไปศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรืราชภัฏร์ตรุณวิทยา” ที่สามารถนำไปทดลองจัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามบทบาทหน้าที่ของชุมชนที่มีต่อสถานศึกษาได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบและตามหลักการของทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการดำเนินการตามขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบโดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายแผนการศึกษาแห่งชาติ ทักษะการปฏิบัติงานของการมีส่วนร่วมของชุมชนและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งเป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development)

เพื่อให้ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและเป็นไปได้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เพื่อนำไปแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา”

สอดคล้องแนวคิดของ อมรวิรัช นาครทรพรพ (2541 : 70-71) ได้กล่าวถึงกระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนาด้วยความเข้มแข็งทางภูมิปัญญา คือ หัวใจสำคัญอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่นทั่วไป ไม่ว่าจะชุมชนนั้นจะพึงพิงภาคเกษตรดั้งเดิม หรือเป็นส่วนหนึ่งของภาคเกษตรอุตสาหกรรมสมัยใหม่ หรือเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สิ่งที่ต้องร่วมกันไม่ว่าชุมชนในลักษณะใด คือ ความเข้มแข็งทางภูมิปัญญา เพราะภูมิปัญญาเท่านั้น ที่จะช่วยให้ชุมชนเกษตรปรับตัว และมีชีวิตในท้องถิ่นชนบทที่สุขสงบ อย่างยั่งยืน กลมกลืน และเป็นมิตรกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น จึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ประสิทธิภาพของรูปแบบการมีส่วนร่วมตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมที่ได้สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ ตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบการเรียนการสอน เท่ากับ 0.67-1.00 ซึ่งมีความสอดคล้องกัน และมีการปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์

ทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมมีความเหมาะสมในการนำไปใช้แก้ไขปัญหามีส่วนร่วมของชุมชนได้ ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพได้ ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้เป็นการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้ชุมชนได้เข้าใจบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งการออกแบบระบบ การเรียนการสอนควรมีองค์ประกอบ และการประเมินที่เหมาะสมเพื่อตัดสินว่าการเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ สำหรับรุจโรจน์ แก้วอุไร (2543 : 10) กล่าวว่า การออกแบบโดยใช้วิธีการเชิงระบบ ได้แก่ การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนด้านตัวป้อนกระบวนการ กลไกควบคุมและผลผลิตให้สมบูรณ์ และ มีความสัมพันธ์ส่งเสริมกันอย่างเป็นระเบียบเพื่อช่วยเกิดตามจุดมุ่งหมายของการออกแบบที่กำหนดไว้ การพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบต้องประเมินทุกองค์ประกอบและนำสิ่งที่บกพร่องมาปรับปรุง เพื่อให้รูปแบบ มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบของอารีรักษ์ มีแจ้ง (2547 : 64-66), พรพรรณ พึ่งประยูรพงศ์ (2547 : บทคัดย่อ) ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาเป็นงานวิจัย และพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูล

พื้นฐาน 2) การพัฒนารูปแบบ 3) นำไปใช้ และ 4) การประเมินผล และผลการวิจัยพบว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนั้นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจึงมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้องค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบสามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลจากการทดลองและพัฒนารูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้พัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ และผลจากการประชุมปรึกษาหารือก่อนและหลังการประชุมปรึกษาหารือกันไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีผลจากการประเมินผลก่อนและหลังดำเนินการพัฒนารูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่าหลังการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) สูงกว่าก่อนดำเนินการ ($\bar{X} = 4.23$) และการทดลองใช้รูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรุษราชภัฏรัตนวิทยา” ได้มีการนำรูปแบบการประชุมปรึกษาหารือไปใช้ในการดำเนินงานให้แก่ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน และผลการเปรียบเทียบการทดลอง ก่อน-หลังการประชุมปรึกษาหารือ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาได้นำหลักการและรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไปทดลองใช้และนำไปใช้หลังจากการประชุมปรึกษาหารือแล้ว และการนำรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทำให้ชุมชนได้เข้าใจถึงบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษามากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดำริ จันทะคัต (2549 : 75) ที่พบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนา ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยขาดความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง หลังจกดำเนินการ ทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น การปฏิบัติงานทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียนได้เกิดความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นต่อกัน การศึกษาดูงานทำให้ทุกคนได้มีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์จริงในการประสานงานความร่วมมือกันดียิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ วิไลแก้ว (2550 : 72) ที่พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ ไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญ ไม่เข้าใจบทบาทของความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ดังนั้นผู้ศึกษาค้นคว้าจึงจัดกิจกรรมพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนใน

การจัดการศึกษา โดยใช้การวิจัยในวงรอบที่ 1 จัดการประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา (AIC) และการศึกษาดูงาน โดยการจัดกิจกรรมครั้งนี้ทำให้เกิดความร่วมมือ 5 กิจกรรมได้แก่ กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรมเสียงตามสาย กิจกรรมทำเอกสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมร่วมกิจกรรมชุมชน และกิจกรรม วันรักโรงเรียน พบว่า การพัฒนาด้านผู้บริหารด้านความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษาได้รับความร่วมมือในระดับพอใช้ด้านมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษาและเห็นความสำคัญร่วมกันได้รับความร่วมมือสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองพิง ทานประสิทธิ์ (2552 : 86) พบว่า ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการจัดการศึกษา มีเจตคติ ทศนคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนและให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมของทางโรงเรียนเป็นอย่างดี

4. จากผลการวิจัย พบว่า การประเมินความพึงพอใจและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบใช้รูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล 1 “บุรีราษฎร์ดรุณวิทยา” ปรากฏว่า ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันจากการประชุมปรึกษาหารือ ทำให้ชุมชนได้เกิดความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ทำให้ชุมชนได้เกิดความพึงพอใจในรูปแบบและวิธีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับทฤษฎีของ สูรางค์ โค้วตระกูล (2541 : 325) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) นับเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งอยู่บนสมมติฐานที่ว่ามนุษย์เราต้องมีความต้องการอยู่เสมอไม่มีวันสิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีกความต้องการของคนเราจะซ้ำซ้อนกันความต้องการอย่างหนึ่งอาจจะไม่ทันหมดไปความต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทำให้ชุมชนได้เกิดความร่วมมืออันเกิดจากการเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมัคร ยศกระโทก (2553 : 93-94) ที่พบว่า หลังการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านโคกเสี้ยว คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรบริหารส่วนตำบล ชุมชน องค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานมากขึ้น มีการเสียสละทรัพย์สิน เวลาแรงงาน สิ่งของและ

เทคโนโลยี มาสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียน ตลอดจนประสานความร่วมมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาความรู้ต่าง ๆ เพื่อเข้าร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้และระดมทรัพยากรจากภายนอกท้องถิ่นเข้ามาพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ทั้งที่เป็นตัวเงินและที่ไม่ใช่ตัวเงินได้เป็นจำนวนมาก นำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดำริ จันทะคัด (2549 : 75) ที่พบว่า การจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโรงเรียน ทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น การปฏิบัติงานทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียนได้เกิดความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นต่อกัน มีความตั้งใจในการดำเนินงานร่วมกันสร้างความสามัคคีต่อกัน และก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันเป็นผลส่งให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนากิจการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองพิง ทานประสิทธิ์ (2552 : 86) ที่พบว่า ผลการพัฒนาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการจัดการศึกษา มีเจตคติ ทศนคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนและให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมของทางโรงเรียนเป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้อาจเกิดจากการประชาสัมพันธ์จึงทำให้ชุมชนและสถานศึกษาเกิดความเข้าใจในการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ชัชวาล ศิริกุล. (2551). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดำริ จันทะคัด. (2549). การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน บึงไธดอนนสว่างวิทยา อำเภอทมิฬไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทองพิง ทานประสิทธิ์. (2552). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหัวหนอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ประสิทธิ์ วิไลแก้ว. (2550). การพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในด้านการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2553). วิจัยวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รุจโรจน์ แก้วอุไร. (2550). การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2550, แหล่งที่มา <http://www.edu.nu.ac.th/techno/rujroadk/research&development.pdf>.
- วันชัย อารีราษฎร์. (2550). การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- สมัคร ยศกระโทก. (2553). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา โรงเรียนบ้านโคกเสี้ยว อำเภอดงจังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2544). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ด้านสุนทรภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- อมรวิชัย นาครทรรพ. (2541). ความจริงของแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : फिल्मโปรดิวเซอร์.
- อารีรักษ์ มีแจ้ง. (2547). การพัฒนารูปแบบการสอนกลวิธีการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมงานเพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้การอ่านสำหรับนิสิตนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทร ก้อนสมบัติ. (2544). การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุตรดิตถ์ : สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์.

ความห่างเหินในยุค 4G
Distances in the 4G Era.

มณฑิรา สะแกทอง¹

Montira Sakeatong¹

อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์²

Israpong Kaisin²

วิรัตน์ ภูทองเงิน³

Wirat Poothongoen³

อรชร เรือนคำ⁴

Orachorn Ruankham⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์¹

Mahachulalongkomrajavidyalaya University Buriram Buddhist College¹

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่⁴

Chiang Mai University⁴

Corresponding Author, Email: montira_taa@hotmail.com¹

บทคัดย่อ

ปัจจุบันคนในสังคมทั่วโลกตลอดถึงสังคมไทยเข้าสู่สังคมโซเชียลเน็ตเวิร์ค (Social Network) มากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเสมือนดาบ 2 คม อย่างไรก็ตามขณะนี้มีความเห็นที่สร้างความแตกแยกและร้าวฉานเกิดขึ้นในครอบครัวสังคมไทยคือ เราไม่มองคนที่อยู่ใกล้คิดว่ามีคุณค่า ทอดทิ้งเขา ขณะเดียวกันก็ไปให้คุณค่ากับคนไกล บางครอบครัวอยู่กันในบ้านไม่คุยกัน แต่ใช้เวลากับการทักทายเพื่อนใหม่หรือหาเพื่อทางโซเชียลเน็ตเวิร์คแทน ไม่ว่าจะเป็นเฟสบุ๊คหรือทวิตเตอร์ ไลน์ โพสต์ข้อความตอบโต้กันได้เป็นหลายชั่วโมง

แม้ในปัจจุบันการสื่อสารโดยผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาทในชีวิตคนในครอบครัวมากขึ้น แต่ก็ไม่อาจเข้ามาทดแทนการสื่อสารที่เป็นการพูดคุยแบบเห็นหน้ากันตัวต่อตัวได้ ดังนั้นทุกคนใน ครอบครัวจึงควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารในครอบครัวในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุขและมีความเข้มแข็งมั่นคง โดยการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์พูดคุยอยู่กับปัจจุบัน สนใจบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวให้มากกว่าที่อยู่ไกลตัว

คำสำคัญ : สังคมโซเชียลเน็ตเวิร์ค , การสื่อสาร

Abstract

Nowadays, people in societies around the world, as well as Thai society, become more and more social network (Social Network). However, now there are events that create a rift and rupture occurs in the family Thai society, we do not look at people who are close to the value of abandoning him, while at the same time to value the people. Some families live in the house without talking. But take time to greet new friends. Or to find a sympathetic network. Whether it is Facebook or Twitter. Post a reply as many hours.

Even today, communication through modern technology will play a greater role in family life. But it cannot replace the communication that is face to face talk. So, everyone in Families should focus on family communication as an important tool to keep the family happy and strong. By communicating creatively with the present. Interested in the person nearer to the far away.

Keywords: social networking, communication

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัวด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม วิธีประพฤติดีปฏิบัติตน และถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ครอบครัวในปัจจุบันเผชิญกับภาวะการณเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในครอบครัวและปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้ความสัมพันธ์และรูปแบบการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากครอบครัวไทยในอดีต ส่งผลต่อรูปแบบของครอบครัวและโครงสร้างขนาดครอบครัว คือ จากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อสภาวะการดำเนินชีวิตครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการทำหน้าที่ของครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ทำให้การสนับสนุนและการดูแลทางด้านจิตใจลดน้อยลง เด็กใน

ครอบครัวถูกทอดทิ้ง และมีความเครียดมากขึ้น เนื่องจากพ่อแม่ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว และมีเวลาให้กับครอบครัวน้อยลง

เนื่องจากโครงสร้างและการทำหน้าที่ของครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ หรือสมาชิกในครอบครัวไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่พึงมีต่อกันซึ่งสถานการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน แต่ผลักดันให้เป็นหน้าที่ของญาติที่เป็นผู้สูงอายุ สถานรับเลี้ยงเด็ก พี่เลี้ยง หรือสถานศึกษา เพราะต้องประกอบอาชีพ จึงไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูบุตรและไม่มีเวลาให้กับสมาชิกในครอบครัว ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อบุคคลและครอบครัว

ปัญหาส่วนใหญ่ในครอบครัวอาจเกี่ยวโยงมาจากคุณภาพของการสื่อสารภายในครอบครัว โดยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวอาจจะมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อบุคลิกภาพของสมาชิกได้มากกว่าประสบการณ์จากแหล่งอื่น ๆ ภายในครอบครัว การสื่อสารภายในครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อทุก ๆ ครอบครัว การสื่อสารที่เหมาะสมจึงอาจช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวได้เช่นกัน

การทำหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ของครอบครัวที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญ สายใยในครอบครัวก็สามารถเกิดและสานสัมพันธ์ระหว่างกันได้อยู่ตลอดเวลา ไม่เลือนหายจากกันได้โดยง่าย ดังนั้น ความผูกพันจึงเป็นรากฐานกระบวนการในการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว ลักษณะของรูปแบบความผูกพันจึงมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบใส่ใจจะช่วยให้บุตรมีความสัมพันธ์อันดีกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองตลอดชีวิต อีกทั้งบุตรจะเลียนแบบทุกสิ่งทุกอย่างจากบิดามารดา ทั้งเรื่องนิสัยใจคอ ความรู้สึกนึกคิด และความประพฤติทั้งหลาย บุตรจะมองบิดามารดาที่อยู่ใกล้ชิดเสมือนเป็นครูคนแรกหรือครูต้นแบบ ความรู้สึกนึกคิดของบิดามารดาจึงมีอิทธิพลสูงต่อความคิดของบุตร ดังนั้น บิดามารดาหรือผู้ปกครองจึงควรสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีของบุตร จะทำให้บุตรรู้สึกว่าเขาได้รับความไว้วางใจจากบิดามารดา และเป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างกัน ยิ่งไปกว่านั้น การปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือปลูกฝังการมีจริยธรรม เมื่อเขาเติบโตขึ้นจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดี และเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งจะเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

การสื่อสารในยุคปัจจุบัน โลกอินเทอร์เน็ต (Internet) มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวัยรุ่น และได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ตลอดจนการสื่อสารระหว่างบุคคล สังเกตได้จากการใช้งานของอินเทอร์เน็ตทั้งการติดตามข่าวสาร การสืบค้นข้อมูล การซื้อสินค้าออนไลน์ การดาวน์โหลด เพลง การดู

ภาพยนตร์ ละคร หรือรายการบันเทิงต่าง ๆ ผ่านทางออนไลน์ และการเล่นเกมออนไลน์ เป็นต้น จนเกิดกระแสที่เรียกว่า “เครือข่ายสังคมออนไลน์” (Online Social Network) ซึ่งเป็นการร่วมกันสร้างเครือข่ายชุมชนเสมือนบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์และมีการทำกิจกรรมร่วมกันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งได้แพร่หลายเข้ากลุ่มพื้นที่ความเป็นส่วนตัวของหลายคนภายในเวลารวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเฟสบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) และอินสตาแกรม (Instagram) ด้วยแนวความคิดที่ว่า ชีวิตคือการแบ่งปัน (Share) จึงเกิดวัฒนธรรมใหม่ในกลุ่มวัยรุ่น พร้อมกับกระแสเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่หลายคนเต็มใจเปิดเผยเรื่องราวส่วนตัว ให้ผู้อื่นได้รับรู้ ผ่านโลกออนไลน์ รวมถึงการเพิ่มเพื่อน (Add Friend) หรือติดตาม (Follow) เพื่อนใหม่ที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องพบเจอและรู้จักตัวตนโดยตรง ดังนั้นวัยรุ่นจึงใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อติดต่อสื่อสารกับคนอื่น ๆ ที่สามารถเลือกสื่อสารทุกที่ทุกเวลา และบางครั้งอาจกลายเป็นเรื่องน่ารำคาญใจของใครรอบข้างด้วยเช่นกัน ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน เข้ามามีบทบาทมากขึ้นและมีแนวโน้มสร้างปัญหาให้กับสังคมไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ เปรียบเสมือนดาบสองคมที่มีทั้งผลดีและผลเสียต่อผู้ใช้บริการ เพราะนอกจากจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มผู้ใช้งานสะดวกสบายมากขึ้นทำให้สามารถสื่อสารกันได้ทุกที่ทุกเวลา สามารถรับทราบข้อมูลข่าวสารอัปเดตได้รวดเร็วขึ้น โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง และทำให้มีเพื่อนมากขึ้นจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงทางสังคม และเป็นพื้นที่ที่สามารถแสดงออกทางความคิดได้อย่างเสรี แต่ด้วยเหตุผลที่ไม่สามารถควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนระบบอินเทอร์เน็ตได้นั้นจึงทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ใช้บริการ เนื่องจากการที่ผู้ใช้บริการมีการใช้บริการมากเกินไปมีการแสดงออกซึ่งตัวตน รวมถึงข้อมูลในเรื่องส่วนตัว จึงอาจถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว หรือมีการคุกคามผ่านสื่อออนไลน์ (Cyber Bullying) คือ การคุกคามหรือรังแกกันผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ แม้ว่าจะไม่ใช่การทำร้ายร่างกายหรือมีใครได้รับบาดเจ็บ แต่เป็นการทำร้ายทางอารมณ์ความรู้สึกซึ่งสามารถสร้างบาดแผลที่รุนแรงมากในทางจิตวิทยาอันจะส่งผลให้เกิดอาการหวาดระแวง ซึมเศร้า ไปจนถึงการฆ่าตัวตายในที่สุด

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้สร้างปัญหาให้กับสังคมไทยมากขึ้น คือ ปัญหาติดเกมคอมพิวเตอร์ของเยาวชนที่มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นและกำลังบั่นทอนคุณภาพชีวิตในทุกขณะ ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เห็นได้จากปัจจุบันที่มีเด็กไทยติดเกม ปัญหาเยาวชนติดเกมคอมพิวเตอร์ ขึ้นอยู่การทำหน้าที่ของครอบครัวมีผลต่อพฤติกรรมติดเกม

คอมพิวเตอร์ เพราะพ่อแม่ที่ไม่สนใจพฤติกรรมลูก ไม่พูดคุยกัน ไม่มีเวลากำกับให้ทำตามกติกา ปล่อยให้ลูกมีอิสระเสรีมากเกินไปจะทำให้เยาวชนติดเกมได้ นอกจากนี้ การติดเกมและปัจจัยด้านบุคลิกภาพเป็นความสัมพันธ์ที่พบร่วมกัน กล่าวคือ เยาวชนที่ติดเกมมักมีปัญหาด้านอารมณ์ และพฤติกรรมอย่างอื่นร่วมด้วย เช่น ซึมเศร้า ต้อ ต่อด่าน และก้าวร้าว เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ที่มีความรุนแรงทำให้วัยรุ่นมีอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมก้าวร้าวอย่างชัดเจน ทั้งในระยะสั้น และระยะยาวได้เช่นกัน ปัจจัยจากการเลี้ยงดูของครอบครัวมีอิทธิพลอย่างมากต่อการป้องกันการติดเกม การลดโอกาสเข้าถึงเกมของเด็ก และฝึกให้เด็กมีวินัย รู้จักควบคุมตนเองและควบคุมระยะเวลาที่ใช้ในการเล่นเกมนั้น ครบครัน ควรให้ความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสม ให้ความสำคัญของการสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัว

การให้เวลาที่มีคุณภาพกับเด็กในแต่ละวันด้วยการใช้เวลาด้วยกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว ส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เพื่อป้องกันการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะการติดเกมของเด็กซึ่งยังพบเป็นปัญหาในสังคมไทย แนวทางหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน จึงเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว ซึ่งถือเป็นหน่วยแรกของสังคมที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด อีกทั้งเป็นแหล่งบ่มเพาะค่านิยมและอบรมขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยมีผู้ใหญ่เป็นต้นแบบในการถ่ายทอดลักษณะนิสัย หล่อหลอมความรู้สึกรู้จักคิด พฤติกรรม และค่านิยมต่าง ๆ มีกระบวนการทางสังคม หรือกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization Process) ช่วยกล่อมเกลาให้เด็กได้เรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมตามความเป็นจริง อนึ่งเด็กจะเติบโตมีคุณภาพชีวิตและบุคลิกภาพเช่นไร จะเป็นคนดีมุ่งทำประโยชน์แก่สังคมหรือจะเป็นคนด้อยสมรรถภาพสร้างปัญหาแก่ตนและสังคม ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับสภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้การอบรมเลี้ยงดูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ และเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลครอบคลุมชีวิตมากกว่าสิ่งอื่นใด และผู้ที่มีอิทธิพลสำคัญที่สุดต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร คือ บิดามารดา หรือผู้ปกครองนั่นเอง

การมีครอบครัวที่มีความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา ด้วยเหตุที่ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคม สถาบันแรกที่คนทุกคนจะต้องอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดและผูกพันกับคนเรายาวนานที่สุดจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเราด้วยตั้งแต่เกิดจน

ตาย ดังนั้นหากสมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขก็ย่อมทำให้สังคมเป็นสุขด้วย เพราะครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคน การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวมีผลต่อบุคลิกภาพ ทักษะคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวมีลักษณะที่เด่นเฉพาะกว่าสถาบันอื่น ๆ ในสังคม กล่าวคือครอบครัวเป็นกลุ่มทางสังคมขนาดเล็ก มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอย่างลึกซึ้งและแน่นแฟ้น ความสัมพันธ์แบบครอบครัว จึงเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญที่สุดในบรรดาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ความสัมพันธ์ที่ดีที่ราบรื่นในครอบครัวจะทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง เข้มแข็ง และมีความสุข ตลอดจนจะเป็นเครื่องป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสื่อสารในครอบครัว (Family Communication)

การสื่อสารเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อความสุขและความเข้มแข็งของครอบครัว การสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Constructive Communication) ในครอบครัวจะทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความเข้าใจกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น เข้าใจความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของกันและกัน แล้วนำมาซึ่งความรู้สึกดี ๆ ความปลาบปลื้มยินดี สัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจึงควรมีแนวทางที่จะสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างสุขให้กับสมาชิกทุกคนในครอบครัว และหลีกเลี่ยงการสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์ (Destructive Communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารที่สมาชิกในครอบครัวไม่สามารถสื่อสารกันได้อย่างตรงไปตรงมา และไม่สามารถที่จะสื่อสารให้เกิดความเข้าใจกันได้อย่างถูกต้องชัดเจน หรือมีการตีความผิดพลาด ทำให้เกิดความขัดแย้งกันและมีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน ครอบครัวก็จะไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น พ่อแม่รักและเป็นห่วงลูกเรื่องการใช้จ่ายเงินของลูก แต่ถ้าวการพูดของพ่อแม่ เป็นไปในลักษณะไม่เหมาะสม ลูกก็อาจเข้าใจผิดคิดว่าพ่อแม่ไปก้าวก่ายชีวิตส่วนตัวของเขาเพราะเป็นเงินที่เขาหามาด้วยน้ำพักน้ำแรงของเขาเอง เป็นต้น ดังนั้นการสื่อสารในครอบครัวจึงเป็นเรื่องที่ทุกคนควรให้ความสำคัญและไม่ควรมองข้ามคิดว่าย่างงี้ก็ได้ การสื่อสารในครอบครัว เป็นการทำหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครอบครัว (Mc Master อ้างถึงใน อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2544 : 42-43)

ทั้งนี้ครอบครัวจะมีความสุขหรือไม่ขึ้นอยู่กับการทำงานหน้าที่ของครอบครัวว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด หากครอบครัวทำหน้าที่ได้มีประสิทธิภาพมากก็จะส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวพัฒนาไปอย่างดีทั้งกายและใจ ในทางตรงข้ามหาก

ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้เกิดปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีโครงสร้างและการทำหน้าที่ (Structural and Functional Theory) ที่ว่าสมาชิกแต่ละคนใน ครอบครัวมีหน้าที่ของตน หากทุกคนปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนอย่างสมบูรณ์ ครอบครัวก็จะมีความสุข และมีคุณภาพ ส่วนทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารในครอบครัวอีกทฤษฎีหนึ่งก็คือ ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายการสื่อสารระหว่างบุคคลในเชิง ปฏิสัมพันธ์ว่าส่วนใหญ่เป็นผลของการใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน ทั้งที่เป็นคำพูดและกิริยาท่าทาง การจะทราบว่า ครอบครัวมีความสัมพันธ์อย่างไร พิจารณาได้จากการกระทำระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยผ่านทาง กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งอาศัยสัญลักษณ์และการแปลความหมายจากการรับรู้ของแต่ละฝ่าย ดังนั้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ การใช้วิธีการติดต่อสื่อสารที่ดีต่อกัน สำหรับความหมายของการสื่อสารในครอบครัวนั้นได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการสื่อสารในครอบครัวไว้ ซึ่งในที่นี้ขอสรุปว่า การสื่อสารในครอบครัวหมายถึง การแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริง ความต้องการ ความรู้สึกนึกคิดระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยข่าวสารจะมีทั้งที่เป็นคำพูด (Verbal) และไม่ใช่คำพูด (Nonverbal) การสื่อสารในครอบครัวจึงมีลักษณะเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะเรียนรู้บรรทัดฐานในการสื่อสารซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว โดยที่ครอบครัวก็คือ กลุ่มบุคคลที่ใช้ชีวิตร่วมกัน มีความสัมพันธ์และผูกพันกันทางกฎหมายและสายโลหิต โดยมีหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกรุ่นใหม่ในครอบครัวให้กับสังคม ครอบครัว ต้องร่วมมือกันในการทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดร่วมกันและนำพาครอบครัวไปสู่ความอยู่ดีกินดี ทั้งนี้คำว่าครอบครัวในที่นี้จะครอบคลุมถึงครอบครัวที่บุคคลได้ใช้ชีวิตอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็ครอบครัวที่ถือกำเนิด (Orientation Family) ที่อาศัยกับพ่อแม่ในระยะต้นของชีวิต หรือครอบครัวของตนเอง (Procreation Family) ที่เป็นครอบครัวใหม่ที่เกิดจากการแต่งงานก็ได้

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว (Family Communication Pattern)

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว 2 รูปแบบ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยการทำจิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวตามแนวคิดของ Mc Leod และ O'Keefe (1972) ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในการวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารใน

ครอบครัวทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากมีการพัฒนาแนวทางการประเมินรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่สามารถวัดและประเมินได้อย่างชัดเจน รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวตามแนวคิดของ McLeod และ O'Keefe (1972) มี 4 รูปแบบดังนี้

1) แบบเห็นพ้องต้องกัน (Consensual) เป็นลักษณะการสื่อสารของครอบครัวที่แม้จะให้ความสำคัญกับการยึดมั่นใน ประเพณีค่านิยมที่ปลูกฝังกันมา แต่ก็เปิดโอกาสให้สมาชิกครอบครัวได้แสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยมีแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติ และผู้ปกครองจะเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ แต่จะชี้แจงถึงเหตุผลของการตัดสินใจ การสื่อสารรูปแบบนี้ทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกอยากร่วมมือกันปฏิบัติตามกฎที่ตั้งไว้ การสื่อสารแบบนี้มีข้อดีคือ ทำให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยและรู้จักรับฟังผู้อื่น รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง มีสัมมาคาราวะต่อผู้ใหญ่ และรู้จักการประนีประนอม

2) แบบเปิดเสรีทางความคิด (Pluralistic) เป็นลักษณะการสื่อสารของครอบครัวที่สนับสนุนให้สมาชิกแต่ละคนรู้จักพัฒนา ความคิดของตนเอง กล้าแสดงออก กล้าพูดคุย กล้าถกเถียง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญในครอบครัว มีลักษณะการสื่อสารที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดติดกับประเพณี ค่านิยมมากนัก การสื่อสารแบบนี้มีข้อดีคือเด็กจะมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก เชื่อมั่นในตนเอง มีข้อเสียคือ อาจทำให้ดูเหมือนไม่มีสัมมาคาราวะต่อผู้ใหญ่ และขาดการประนีประนอม

3) แบบปกป้อง (Protective) เป็นลักษณะการสื่อสารของครอบครัวที่เข้มงวด โดยผู้มีอำนาจสูงสุดจะเป็นผู้กำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ให้ยึดถือปฏิบัติ เด็กถูกสอนให้เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทำตามคำสั่งผู้ใหญ่ และต้องไม่แสดงความคิดเห็นแม้จะไม่เห็นด้วยก็ตาม การสื่อสารรูปแบบนี้อาจนำไปสู่การต่อต้านแบบตื้อเจียบ การสื่อสารแบบนี้มีข้อเสียคือ เด็กจะขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

4) แบบปล่อยปละละเลย (Laissez-Faire) เป็นลักษณะการสื่อสารของครอบครัวที่ไม่มีแบบแผนยึดถือ เป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีกรอบหรือแนวทางที่สมาชิกต้องเชื่อฟังในครอบครัวมีการสื่อสารกันน้อย สมาชิกแต่ละคนสามารถทำอะไรได้ตามความต้องการ การสื่อสารแบบนี้มีข้อเสียคือ ทำให้สมาชิก ขาดความรัก ขาดระเบียบวินัย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น

รูปแบบการสื่อสารทั้ง 4 รูปแบบ มีข้อดี ข้อเสีย แตกต่างกัน ครอบคลุมวจีจกควรนำไปใช้อย่าง เหมาะสมกับสภาพของครอบครัวตนเอง เพราะแต่ละครอบครัวอาจมีบริบทที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่จะระบุอย่างชัดเจนลงไปว่า การสื่อสารภายในครอบครัวรูปแบบใดดีที่สุดหรือดีกว่ารูปแบบอื่น ๆ

2. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวตามแนวคิดของ Epstein และคณะ (1993) ถูกนำไปใช้มากในการทำจิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว แบ่งการสื่อสารในครอบครัวเป็น 4 แบบ ได้แก่

1) การสื่อสารที่มีเนื้อหาชัดเจนและตรงต่อบุคคลเป้าหมาย (Clear and Direct Communication) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ดีที่สุด เกิดขึ้นเมื่อข่าวสารที่ส่งมีเนื้อหาชัดเจนคือง่าย ต่อการทำความเข้าใจ และตรงต่อบุคคลเป้าหมาย หมายถึง การที่ข่าวสารถูกส่งไปยังสมาชิก ครอบครัวที่ต้องการสื่อสารด้วย เช่น พ่อพูดกับลูกว่า “พ่อภูมิใจในตัวลูกมากที่ลูกสอบได้คะแนนดี”

2) การสื่อสารที่มีเนื้อหาชัดเจนแต่ไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย (Clear and Indirect Communication) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ข่าวสารที่ส่งมีเนื้อหาชัดเจน แต่บุคคลที่ต้องการส่ง ข่าวสารไปให้ไม่ชัดเจน ครอบครัวที่มีการสื่อสารแบบนี้ จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้ เพราะข่าวสารอาจเผยแพร่ไปสู่สมาชิกหลายคนในครอบครัว เช่น แม่พูดว่า “คืนนี้คงไม่มีใครล้างจาน”

3) การสื่อสารที่มีเนื้อหาไม่ชัดเจนแต่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย (Masked and Direct Communication) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่เกิดขึ้น มีการระบุตัวสมาชิกในครอบครัวที่จะสื่อสาร ด้วยชัดเจน แต่เนื้อหาที่ต้องการสื่อไม่ชัดเจน เช่น แม่ไม่พอใจที่ลูกไม่ทำความสะอาดห้องนอน จึง พูดกับลูกว่า “ลูกรู้มั๊ย คนบางคนก็เริ่จกดูแลรักษาความสะอาดบ้านเลย”

4) การสื่อสารที่มีเนื้อหาไม่ชัดเจนและไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย (Masked and Indirect Communication) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด เนื่องจากทั้ง ข่าวสารที่ส่งออกไปมีเนื้อหาไม่ชัดเจน และไม่มี การระบุสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการจะสื่อสาร ด้วยว่าเป็นใคร เช่น ประโยคที่ว่า “คนบ้านนี้ไม่มีใครมีน้ำใจที่จะช่วยทำความสะอาดบ้านเลย”

จากรูปแบบการสื่อสารข้างต้น ครอบครัวที่เข้มแข็งมีความสุขจะมีการสื่อสารที่ชัดเจนและตรงต่อบุคคลเป้าหมาย ในทางตรงกันข้ามหากสมาชิกในครอบครัวสื่อสารอย่างคลุมเครือและอ้อมค้อม ก็จะทำให้เกิดความตึงเครียดในครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวขึ้นได้

สื่อสารอย่างไรให้ครอบครัวมีความสุข

การสื่อสารที่ทำให้ครอบครัวมีความสุขก็คือ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ (Constructive communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารทางบวก (Positive communication) ที่ทำให้เกิดความรู้สึกและความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้มีแนวคิดและงานวิจัยจำนวนมากที่แสดงว่าการติดต่อสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ในครอบครัวจะนำมาซึ่งสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ครอบครัวมีความสุขเข้มแข็ง และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การสื่อสารเป็นกระบวนการพื้นฐานของปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและสัมพันธภาพของคนในครอบครัว การสื่อสารที่ทำให้เกิดความรู้สึกและความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญ หากครอบครัวใช้การสื่อสารที่ผิดปกติ เช่น มีข่าวสารสองอย่างขัดแย้งกัน โดยข่าวสารหนึ่งมักเป็นคำพูด แต่อีกอย่างหนึ่งไม่ใช่คำพูด การขัดแย้งนี้จะทำให้บุคคล เกิดความสับสนว่าควรทำอะไรทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวผิดปกติได้ (จรรยา สุวรรณทัต, 2530 : 48-56) นอกจากนั้นยังพบว่าความล้มเหลวของการสื่อสารในครอบครัว ยังนำไปสู่การใช้ความรุนแรงใน ครอบครัว ความแตกแยกในครอบครัว และปัญหาครอบครัวอื่น ๆ ตามมา จนในที่สุดก็จะขยายกลายเป็น ปัญหาสังคมได้ในที่สุด

ครอบครัวที่มีความสุข สมาชิกครอบครัวจะมีลักษณะดังนี้ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2554 : 26)

1. มีอารมณ์ขัน สดชื่น ยิ้มและหัวเราะให้กันมากกว่า
2. มีคำพูดที่ทำให้กำลังใจมากกว่า
3. แม้อีกฝ่ายหนึ่งพูดไม่ดีมา อีกฝ่ายก็จะใจเย็น
4. ยอมรับว่าตนผิดได้ และไม่ปกป้องตนเอง
5. รับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายมากกว่า
6. เห็นพ้องต้องกันมากกว่าจะขัดแย้งกัน ช่วยกันแก้ไขปัญหามากกว่าจะทะเลาะกัน
7. มีการประนีประนอมกัน ร่วมกันคิด หาทางออก แสดงความรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้น

ปัจจุบันโซเชียลเน็ตเวิร์คเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตผู้คนในสังคมรวมทั้งครอบครัว กลายเป็นสังคม ก้มหน้า คือ ผู้คนส่วนใหญ่จดจ่อ หมกมุ่น ก้มหน้าก้มตาอยู่กับการเสพข่าวสาร การติดต่อ การพูดคุยกันผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Line, Whats App, Twitter, Facebook, Instagram โดยใช้สมาร์ตโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ ทำให้มีการพูดคุยหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่อยู่รอบตัว

น้อยลง จนกลายเป็นต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ขึ้นได้ อย่างไรก็ตามโซเชียลเน็ตเวิร์คก็มีข้อดีคือ ทำให้คนที่อยู่ไกลกันได้ติดต่อสื่อสารเหมือนว่าอยู่ใกล้กัน จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้สมาชิกครอบครัวที่ไม่ได้ อยู่ด้วยกันได้สื่อสารกันมากขึ้น แม้ว่าจะมีผลการวิจัยพบว่าเทคโนโลยีเหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดการสื่อสารในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวยังคงให้ความสำคัญกับการพูดคุยหรือการปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้ากัน แต่การสื่อสารผ่านเทคโนโลยีต่างๆ เพียงช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดการดูแลความปลอดภัยต่อกัน และเกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตเท่านั้น

ปัญหาครอบครัวที่พบในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการสื่อสารในครอบครัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีการสื่อสารกันน้อยมากเพราะคิดว่าคนในครอบครัวรักกัน รู้ใจกัน ไม่จำเป็นต้องพูดคุยกันมากก็ได้ แต่ความจริงการพูดคุยสื่อสารกันในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญมากและต้องมีการสื่อสารที่ดีที่ สร้างสรรค์เพราะถึงแม้ว่าคนในครอบครัวจะอยู่ด้วยกันมานานก็อาจไม่ได้รู้ใจกันในทุกเรื่อง การพูดคุยสื่อสาร กันจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้คนในครอบครัวเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่แปลความหมายผิดจนเกิดความห่างเหินขึ้นในครอบครัว เทคนิควิธีการสื่อสารทางบวก ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ทำให้เกิดความเข้าใจกัน และนำไปสู่การเติมเต็มความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อกัน โดยเฉพาะความรักและความผูกพันที่มีให้กัน ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

1. การบอกความรู้สึกนึกคิดของตนเอง หรือ I Message เป็นการสื่อสารที่ทำให้อีกฝ่ายเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องว่าเรามีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร เช่น พูดว่า “ฉันคิดว่าคุณทำงานหนักมากน่าจะหาเวลาไปพักผ่อนกับครอบครัวบ้าง” แทนที่จะพูดโดยใช้ You Message เช่น “คุณนี้หายใจเข้าหายใจออกก็มีแต่งานอย่างเดียว” เป็นต้น

2. การถามและการรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่าย เป็นการสื่อสาร 2 ทาง (Two-way Communication) คือ นอกจากจะเป็นการสื่อสารจากเราไปยังอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว การให้อีกฝ่ายหนึ่งได้มีโอกาสโต้ตอบกลับมา จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกัน ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันมากขึ้น

3. มีการแสดงความชื่นชมและขอบคุณกันในโอกาสที่เหมาะสม เช่น การชมลูกเมื่อลูกช่วยทำงานบ้าน เป็นต้น รวมทั้งให้กำลังใจกัน เมื่อสมาชิกในครอบครัวประสบปัญหาบางอย่างในชีวิต

4. ใช้การสื่อสารที่มีเนื้อหาชัดเจน และตรงต่อบุคคลเป้าหมายตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

5. พึงระลึกไว้เสมอว่าการกระทำเสียงดังกว่าคำพูด (Actions Speak Louder Than Words) ดังนั้นคำพูดและการกระทำควรสอดคล้องกัน เช่น สอนลูกให้เก็บของให้เป็นระเบียบ แต่พ่อก็วางข้าวของ ระเบะระกะ เป็นต้น

6. ใช้คำพูดเชิงบวกที่ให้เกียรติกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ แม้แต่กับคนที่มีอายุน้อยกว่า เช่น ถ้าลูก พูดว่า “แม่ ผมอยากกินคุกกี้” แม่ที่พูดเชิงลบจะตอบว่า “ไม่มีทางลูก ยังไม่ถึงเวลา” แต่ถ้าแม่พูดเชิงบวก จะตอบว่า “ได้สิลูก เมื่อทำการบ้านเสร็จแล้วนะคะ” เป็นต้น

7. ใช้คำพูดที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงในเรื่องที่ต้องการสื่อสาร เช่น เมื่อลูกขอร้องให้ทำอะไร ไม่ควรพูดว่า “แม่จะทำให้ทีหลัง” ซึ่งไม่เฉพาะเจาะจง แต่ควรพูดให้เฉพาะเจาะจงและชัดเจนว่า “แม่จะทำให้ ตอน 5 โมงเย็นนะลูก” เป็นต้น

8. หลีกเลี่ยงการสื่อสารทางลบ ได้แก่ การใช้สีหน้าบึ้งตึง เฉยเมย เย็นชา การใช้วิธีเย็บไม่พูดเพื่อ หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง การพูดที่คลุมเครือไม่ชัดเจนซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ และการพูดที่มีลักษณะสั่งสอน ติเตียน ประชดประชัน

แม้ในปัจจุบันการสื่อสารโดยผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาทในชีวิตคนในครอบครัวมากขึ้น แต่ก็ไม่อาจเข้ามาทดแทนการสื่อสารที่เป็นการพูดคุยแบบเห็นหน้ากันตัวต่อตัวได้ ดังนั้นทุกคนใน ครอบครัวจึงควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารในครอบครัวในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุขและมีความเข้มแข็งมั่นคง โดยการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

บทสรุป

ปัจจุบันโซเชียลเน็ตเวิร์คเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตผู้คนในสังคมรวมทั้งครอบครัว กลายเป็นสังคม ก้มหน้า คือ ผู้คนส่วนใหญ่จดจ่อ หมกมุ่น ก้มหน้าก้มตาอยู่กับการเสพข่าวสาร การติดต่อ การพูดคุยกันผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Line, Whats App, Twitter, Facebook, Instagram โดยใช้สมาร์ตโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ ทำให้มีการพูดคุยหรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนที่อยู่รอบตัวน้อยลง จนกลายเป็นต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ขึ้นได้ อย่างไรก็ตามโซเชียลเน็ตเวิร์คก็มีข้อดีคือ ทำให้คนที่อยู่ไกลกันได้ติดต่อสื่อสารเสมือนว่าอยู่ใกล้กัน จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้สมาชิกครอบครัวที่ไม่ได้ อยู่ด้วยกันได้สื่อสารกันมากขึ้น แม้ว่าจะมีผลการวิจัยพบว่าเทคโนโลยีเหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดการสื่อสารในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวยังคงให้ความสำคัญกับการพูดคุยหรือการปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้ากัน แต่การสื่อสารผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ

เพียงช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดการดูแลความปลอดภัยต่อกัน และเกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตเท่านั้น

ปัญหาครอบครัวที่พบในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการสื่อสารในครอบครัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีการสื่อสารกันน้อยมากเพราะคิดว่าคนในครอบครัวรักกัน รู้ใจกัน ไม่จำเป็นต้องพูดคุยกันมากก็ได้ แต่ความจริงการพูดคุยสื่อสารกันในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญมากและต้องมีการสื่อสารที่ดีที่ สร้างสรรค์เพราะถึงแม้ว่าคนในครอบครัวจะอยู่ด้วยกันมานานก็อาจไม่ได้รู้ใจกันในทุกเรื่อง การพูดคุยสื่อสาร กันจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้คนในครอบครัวเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่แปลความหมายผิดจนเกิดความห่างเหินขึ้นในครอบครัว เทคนิควิธีการสื่อสารทางบวก ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ทำให้เกิดความเข้าใจกัน และนำไปสู่การเติมเต็มความรู้สึกรักกันที่ดีต่อกัน โดยเฉพาะความรักและความผูกพันที่มีให้กัน

บรรณานุกรม

- จรรยา สุวรรณทัต. (2530). **การสื่อสารในครอบครัว** : การวิจัยและแนวทางปฏิบัติในการสื่อสารเพื่อเด็กและเยาวชนไทย: การสื่อสารในครอบครัว. หน้า 1-56. กรุงเทพฯ : ภาควิชาวาทยวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2554). **หลักสูตร/คู่มือ ค่ายครอบครัว**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2560, แหล่งที่มา <http://www.owf.go.th/wofa/modules/website/upload/article/97d69bd36c33cofb50a40ddd5889db20.pdf>.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). **จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์.
- Epstein, N.B. et al. (1993). **The Mc Master Model of Healthy Family Functioning**. In Froma Walsh (Eds.) **Normal Family Processes** (pp.138 -160). New York : The Guilford Press.
- Mc Leod, J.M. & O'Keefe, G.J. (1972). **Socialization perspective and communication research**. In F.G. Kline & P. Tichenor (Eds.) **Current perspective in mass communications research** (pp.121-168). Beverly Hills: Sage.

กลยุทธ์การให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้าในพระสูตร
Strategies for counseling of the Lord Buddha on Sutra

ทิพย์ ชันแก้ว¹

Thip Khankeaw¹

ธันต์ชัย พัฒนะสิงห์²

Thanunchai Pattanasing²

สมหวัง แก้วสุฟอง³

Somwang Kaewsufong³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่³

Chiang Mai University³

Corresponding Author, Email: somwang.k@cmu.ac.th³

Corresponding Author, Email: teentip@hotmail.com¹

บทคัดย่อ

การค้นคว้าและศึกษา ถึงกลยุทธ์พุทธวิธีการให้การปรึกษา ที่พระผู้มีพระภาคทรงนำมาใช้ช่วยเหลือมนุษย์ผู้ประสบกับปัญหา คือ ความทุกข์ ดังปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เฉพาะในส่วน พระสุตตันตปิฎก กลยุทธ์พุทธวิธีการให้การปรึกษา คือ กระบวนการที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมให้แก่มนุษย์ผู้ประสบกับปัญหา คือ ความทุกข์ ได้มีหนทางในการนำพาตนเองให้หลุดพ้นจาก ความทุกข์ที่กำลังประสบอยู่ มีพระผู้มีพระภาคทรงเป็นกัลยาณมิตร ทรงเป็นผู้แนะนำด้วยวิธีการต่างๆ และทรงให้ความเป็นอิสระในการตัดสินใจของพวกเขา

กลยุทธ์พุทธวิธีการให้การปรึกษาดังกล่าว มีหลักการที่สำคัญ คือ พระองค์ทรงช่วยชี้แจง ถึงปัญหาให้กระจ่างชัดเจน โนมน้าวจิตใจให้เขาปฏิบัติตาม ให้มีความมุ่งมั่นต่อการแก้ไขปัญหา และให้เกิดความสุขใจ มองเห็นหนทางแก้ไข ปัญหา คือ ความทุกข์นั้นได้ สามารถนำมายืนยันให้เห็นถึงความสำเร็จของพระองค์ที่ ทรงใช้กลยุทธ์พุทธวิธี การให้การปรึกษา ช่วยแก้ไขปัญหา แต่ละวิธีที่ทรงใช้ ล้วนเหมาะสมกับผู้มาขอรับการปรึกษาประยุกต์ใช้ในการป้องกัน และการแก้ไขปัญหา ในด้านของการศึกษา ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนในด้านของการปกครอง ระหว่างผู้ทำหน้าที่ปกครองกับผู้อยู่ภายใต้ การปกครองสุดท้ายในด้าน

ของเศรษฐศาสตร์ ระหว่างผู้ทำหน้าที่ผลิตกับผู้บริโภค ควรมีหลักธรรม ในการปฏิบัติ ต่อกัน เพื่อช่วยแก้ไขและป้องกันปัญหาอันจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต และทำให้สังคม มีความเป็นอยู่ที่ดี อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขตลอดไป

คำสำคัญ: กลยุทธ์พระส , พระพุทธเจ้า , คำปรึกษา , ูตร

Abstract

The research and study to the Lord Buddha strategy of counseling methods that the Lord Buddha has applied to help the human who is suffering from the problem, as shown in the Tripitaka only in Suttantapitaka is the process by which the Lord Buddha has preached the dharma to the human being who has experienced the problem, namely suffering. A holy person who is a friendly friend is the adviser who advises with various methods and gives people independence in their decisions.

The Buddhist strategy for the said counseling method is an important principle that the Lord Buddha helps to clarify about the problem clearly, convinces the mind to follow to be committed to solving problems and bring happiness, can see the way to solve the suffering problem. This can be confirmed the success of Buddhist strategies about counseling that helps solve problems. Each method that the Lord Buddha uses is suitable for those who apply for advice on prevention and problem solving in the field of education between the teacher and the learner, teaching and learning, and in the field of governance between the governing body and those under, finally rules in the field of economics between the producer and the consumer which should have a principle to treat each other to help solve and prevent problems that may occur in the future and make society well-being together with peace forever.

Key words: strategies, counseling, the Lord Buddha, Sutra

บทนำ

พระพุทธศาสนา กล่าวถึงความทุกข์ของมนุษย์เอาไว้ว่า เป็นสภาพที่ทนได้ยากสภาพ ที่จะคงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้น และความแตกสลาย เนื่องจากสรรพสิ่งต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ความรู้สึกที่ไม่สบาย กล่าวคือ ทุกข์เวทนา ได้แก่ ความไม่สบายกาย คือ ทุกข์กาย ความไม่สบายใจ คือ ทุกข์ใจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, 2538 : 77) ซึ่งมนุษย์เรามีความทุกข์มาบีบคั้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ต้องหาหนทางแก้ปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้น เพื่อตนเองจะอยู่ได้อย่างมีความสุข โดยแบ่งวิธีการแก้ปัญหาความทุกข์ไว้ 2 ด้าน คือ ความทุกข์ทางกาย เช่น ความเจ็บป่วยหรือโรคภัยต่าง ๆ เป็นต้น ความทุกข์ทางกายนี้ สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการทางการแพทย์ และความทุกข์ทางใจ เช่น ความไม่สบายใจ คับแค้นใจ ขุ่นข้องใจ โศกเศร้าเสียใจ

ความทุกข์ทางใจนี้ เมื่อเกิดขึ้นบุคคลมักจะพยายามแก้ด้วยตนเองก่อน หากแก้ปัญหา ถูจุดก็ทำให้ความทุกข์ หรือปัญหาบรรเทาลง และหมดไป หากไม่รู้วิธีในการแก้ปัญหาเพื่อบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ก็อาจจะใช้กลไกป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ทำให้ตนเองสบายใจขึ้น กลไกที่เชื่อว่าสามารถป้องกันตนเองจากความทุกข์ได้มีหลายวิธี แต่กลไกเหล่านี้ไม่ได้แก้ ที่ตัวปัญหาโดยตรง เช่น การเก็บกด (Repression) คือ การเก็บความรู้สึกทุกข์ไว้, การโยนบาป (Projection) คือ การโยนความผิดให้คนอื่น การอ้างเหตุผล (Rationalization) คือ การหาเหตุผลมาอ้าง หรือแก้ตัว การปฏิเสธ (Denial) คือ การบอกปิดไม่ยอมรับความจริงการทดแทน (Displacement) คือ การแสดงออกต่อสิ่งอื่น เพื่อทดแทนสิ่งที่ทำให้ตนกังวลใจ

การแยกตัว (Isolation) คือ การใช้วิธีการแยกตัวออกมาจากสังคม เป็นต้น , กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ .ศศ) 2542:201 – (202เมื่อนำมาใช้บ่อยๆ เข้าจะทำให้เกิดปัญหาต่อการปรับตัวอยู่ในสังคม เพราะเท่ากับเป็นการบิดเบือนความเป็นจริง ไม่มี ความสุขกับการดำเนินชีวิต เกิดความทุกข์ขึ้น และเป็นการเพิ่มปัญหาทางใจให้ทับถมมากยิ่งขึ้น 2542 , กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์.ศศ) :201 –(202

กระบวนการของการให้การปรึกษาตามแนวคิดนักจิตวิทยาตะวันตก ประกอบด้วยแนวคิดหลายทฤษฎี เช่น กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ใช้วิธีช่วยเหลือด้วยพฤติกรรมบำบัด (Behavior Therapy) กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ใช้วิธีการช่วยเหลือด้วยวิธีจิตบำบัด (Psychotherapy) กลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic) ใช้วิธีการช่วยการบำบัดคนไข้ด้วยเทคนิค การให้

ปรึกษาโดยยึดผู้รับการศึกษาเป็นศูนย์กลาง)Rogeriam client-center counseling) ตามแนวคิดของ คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) เพื่อให้ผู้รับการศึกษาช่วยตนเองด้วยการไว้วางใจตนเอง และตัดสินใจด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาภาพของตน)Self-images) ใหม่ทำให้การรับรู้ตนเอง เกิดความสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น และเขาจะสามารถตัดสินใจได้เองว่า ควรจะมีชีวิต อยู่อย่างไร .ผศ) กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2542:201 –(202

ในทางพระพุทธศาสนา มีวิธีการช่วยแก้ปัญหาความทุกข์ของคนอื่น โดยทำให้ผู้มีความทุกข์ได้ตระหนักถึงปัญหาของตนเอง ด้วยวิธีการที่ผู้มีความทุกข์ ได้รู้จักความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันความทุกข์ รู้เหตุเกิดของความทุกข์ที่ว่ามาจากต้นเหตุ และอุปาทาน ความอยาก ความต้องการ ความเห็นแก่ตัว เพราะความไม่รู้แล้วเข้าไปยึดติดอยู่ รู้การดับทุกข์ คือ การดับ ความอยากแห่งต้นเหตุที่เข้าไปยึดมั่น ทำให้เกิดความทุกข์ได้ และรู้หนทางที่ดำเนินสู่การดับความทุกข์ คือ การปฏิบัติตามทางสายกลาง เพื่อที่จะเข้าถึงการดับความทุกข์ ซึ่งเรียกว่าหลักอริยสัจ ๔ ทุกข์ สไ 4 มุทฺย นิโรธ และมรรค 13/4 (บาลี).มหา.วิ-13/16-, 15 13/4 (ไทย).มหา.วิ-13/16- (.15ที่ปรากฏชัดในคัมภีร์พระไตรปิฎก

การให้คำปรึกษา

การให้การปรึกษา นับเป็นศิลปะแห่งการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้ค้นพบ รู้จัก เข้าใจ ยอมรับ และพัฒนาตนเอง เป็นการแสดงออกถึงความห่วงใย ความเอื้ออาทร ความเอาใจใส่ ความเมตตาปราณี การช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างบริสุทธิ์ใจ การร่วมรับรู้ทุกข์ การเป็นที่ระบายทุกข์ การช่วยเหลือให้มนุษย์สามารถช่วยตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมตลอดถึงการเป็นที่พึ่งทั้งทางด้านการงาน และทางด้านจิตใจซึ่งทั้งหมดได้รวมพร้อมอย่างสมบูรณ์ อยู่ในรูปแบบของศิลปะการให้การปรึกษา กระบวนการของการให้การปรึกษา เกี่ยวข้องกับสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ เป็นอย่างน้อย คือ 1. บุคคลที่มีความยุ่งยากลำบากใจ ได้แก่ ผู้รับการศึกษา 2. บุคคลที่คอยให้ ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีความยุ่งยากใจ ได้แก่ ผู้ให้การปรึกษา 3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้การปรึกษา กับผู้รับการศึกษา มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างในตัวผู้รับการศึกษา (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ, 2543: 4)

กระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ประการนี้ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้รับการศึกษาได้มาก หรือน้อยนั้น สิ่งที่สำคัญอยู่ที่ผู้ให้การปรึกษามีทักษะและเทคนิคต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มาขอรับการศึกษา ซึ่งทักษะและเทคนิคดังกล่าวมีความสำคัญต่อกระบวนการมาก ในที่นี้จะได้นำเทคนิคและลีลาการสอน

ของพระพุทธเจ้ามาเป็นแบบอย่างเอาไว้หลักสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ ในการให้การปรึกษา ที่เรียกว่า เทคนิคและลีลาการสอน มีอยู่ 4 ประเภท (พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) 2532 : 158)

1. สันทัสสนา ชี้แจงให้ชัดเจน เป็นขั้นตอนของการแจกแจงเรื่องที่สอน แสดงเหตุและผลให้ชัดเจน ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

2. สมาทปนา การโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ฟังอยากปฏิบัติตาม เป็นการบรรยายชี้ให้ผู้ฟังเห็นคุณค่า และความสำคัญของเรื่องที่สอน จนเกิดความอยากที่จะฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ

3. สมุตเตชนา เราใจให้อาจหาญ แก่กล้าเป็นเทคนิคในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น มีกำลังใจที่จะเรียนรู้ กระทำให้สำเร็จ ผู้งาน ไม่ย่อท้ออดทน ไม่กลัวลำบาก

4. สัมปหังสนา ปลุกใจให้ผู้เรียนสดชื่นร่าเริง เป็นเทคนิคในการทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นบานโดยชี้ให้เห็นผลดี หรือประโยชน์ที่จะได้รับ และแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จขั้นที่สูงขึ้นไป

หลักการดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นสิ่งสำคัญของพุทธวิธีให้การปรึกษาที่พระพุทธองค์ทรงใช้ เริ่มต้นด้วยการชี้แจงในเรื่องที่ทรงให้การปรึกษา พร้อมกับโน้มน้าวจิตใจให้เห็นตามยินดีปฏิบัติด้วยความกระตือรือร้น มีเทคนิคต่างๆ ทำให้ผู้มาขอรับการปรึกษาเกิดความสดชื่นร่าเริง มองเห็นถึงเป้าหมายของการรับการปรึกษา และสุดท้ายก็สามารถแก้ความทุกข์ และปัญหาของตนเองได้

หลักการดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นสิ่งสำคัญของพุทธวิธีให้การปรึกษาที่พระพุทธองค์ทรงใช้ เริ่มต้นด้วยการชี้แจงในเรื่องที่ทรงให้การปรึกษา พร้อมกับโน้มน้าวจิตใจให้เห็นตามยินดีปฏิบัติด้วยความกระตือรือร้น มีเทคนิคต่างๆ ทำให้ผู้มาขอรับการปรึกษาเกิดความสดชื่นร่าเริง มองเห็นถึงเป้าหมายของการรับการปรึกษา และสุดท้ายก็สามารถแก้ความทุกข์ และปัญหาของตนเองได้

ในการให้การปรึกษาต่างๆ ไปนั้น เป้าหมายหลักก็คือ การช่วยเหลือให้ผู้ที่มาขอรับการปรึกษา สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เข้าใจ และยอมรับตนเองในด้านต่างๆ ตลอดจนตระหนักถึงความต้องการของตนเอง ดำเนินตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และสามารถพัฒนาตนเองได้จนถึงที่สุด มีทัศนคติใหม่ๆ ที่ดีเกิดขึ้น รู้จักการพึ่งตนเองได้อย่างสมบูรณ์เป้าหมายการให้การปรึกษาที่กล่าวมา จึงมีความสอดคล้องกับพุทธวิธีที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งหวัง คือ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของผู้มารับการปรึกษา ดังนี้

1. ในด้านที่มีปัญหา สามารถเปลี่ยนจากความขឹងใจกังขาสงสัย ให้เป็นความกระจ่างแจ้ง เปลี่ยนจากความไม่รู้เป็นความรู้แจ้ง เปลี่ยนจากความมืดเป็นความสว่าง

2. ในด้านสุขภาพจิต สามารถเปลี่ยนจากความหมักหมมสกปรก ไปสู่ความบริสุทธิ์ สะอาดโปร่งใสไร้ความวิตกกังวลใจ

3. ในด้านอารมณ์ สามารถที่จะเปลี่ยนจากความพล่านเดือดร้อนว้าวุ่น สับสนไปสู่ความสงบสุขเยือกเย็นใจ

4. ในด้านทัศนคติที่มีต่อโลกและชีวิต สามารถที่จะเปลี่ยนจากการยึดถือไปสู่การปล่อยวาง ไม้มีความยึดติดด้วยอำนาจอุปาทาน เปลี่ยนจากมิจฉาทิฎฐิ ไปสู่สัมมาทิฎฐิที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

5. ในด้านพฤติกรรม สามารถเปลี่ยนจากการกระทำชั่วทุจริต มาเป็นการทำดีที่เป็นไป ในทางสร้างสรรค์ ตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับสูงขึ้นไป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงคุณธรรม และคุณภาพชีวิตให้สูงส่งขึ้น จากสภาพของบุคคลเป็นอริยบุคคลที่สูงขึ้นไป)แสง จันทรงาม, (21 : 2526

จุดมุ่งหมายในการให้การปรึกษา หรือการแสดงธรรมของพระพุทธองค์ในแต่ละครั้งนั้น พระองค์ทรงมีเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอนว่าต้องการที่จะให้เกิดผลในการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพัฒนาบุคคลในด้านใด ส่วนมากผู้ที่ได้รับการปรึกษา หรือฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วมักจะได้บรรลุธรรมระดับใดระดับหนึ่ง เช่น โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และอรหัตผล เป็นที่สุด คือ การดับกิเลส และความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง นั่นคือการได้บรรลุถึงพระนิพพาน เป็นอุดมการณ์ที่ทุกคนปรารถนา เพราะเป็นสภาพที่ไร้ปัญหาอย่างถาวร

ความหมายการให้คำปรึกษา

คำว่า การให้การปรึกษา (Counseling) มาจากรากศัพท์ภาษาลาตินว่า Consilium หมายถึง “กับ ด้วยกัน” ตามรูปศัพท์ การให้การปรึกษา มีความหมายในตัวเองดังที่นักจิตวิทยาการให้การปรึกษาทุกคนเข้าใจกัน

) กู๊ด(Good) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การให้การปรึกษา“ ไว้ในปทานุกรมการศึกษาของเขาว่า การให้การปรึกษา คือ กระบวนการให้ความช่วยเหลือต่อผู้ที่รับการปรึกษา ในปัญหาด้านการศึกษา อาชีพ และปัญหาส่วนตัว ซึ่งมีกระบวนการในการเก็บวิเคราะห์ข้อมูล และการแสวงหาช่องทางในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ในการให้การปรึกษานั้น จะต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางการให้

ความช่วยเหลือ และมีความพยายามช่วยให้ผู้ที่มีปัญหาสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง (Good, C.V., 1985, p.195)

แพทเทอร์สัน (Patterson) ได้ให้คำนิยามของการให้การปรึกษาไว้ว่า การให้การปรึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้ให้การปรึกษาช่วยเหลือแก่ผู้รับการปรึกษา ให้เข้าใจ และยอมรับตนเองในด้านต่างๆ เช่น ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ตลอดจนให้ตระหนักถึงความต้องการของตนเอง และช่วยให้ผู้รับการปรึกษาได้ ดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และสามารถพัฒนาตนเองจนถึงที่สุด (Patterson, C H., 1973 : p.187)

เบอร์ก และสเตฟเฟอร์รี่ (Burke & Steffire) ได้ให้คำจำกัดความของการ ให้การปรึกษาว่าการให้การปรึกษาเป็นสัมพันธ์ภาพทางวิชาชีพ ระหว่างผู้ให้การ ปรึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมกับผู้รับการปรึกษา สัมพันธ์ภาพนี้ปกติเป็นสัมพันธ์ภาพ สองต่อสอง ระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับการปรึกษา แต่อาจจะมีคนมากในกรณี ของการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการปรึกษาเข้าใจ ตนเอง และสิ่งแวดล้อม สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง (Burke, H.M. Jr., & Steffire, B., 1979). p.182)

ไอวีย์ (Ivey) ได้ให้คำนิยามของการให้การปรึกษาไว้ว่า การให้การ ปรึกษาเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือบุคคลปรกติให้สามารถบรรลุถึง วัตถุประสงค์ หรือสามารถปฏิบัติตนต่อสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ivey, Allen E, and Dawning, 1980, p.86)

โรเจอร์ (Rogers) ได้กล่าวไว้ว่า การให้การปรึกษา เป็นกระบวนการที่ โครงสร้างของอัตตา ได้รับการผ่อนคลายในสภาพที่ปลอดภัยภายใต้บรรยากาศ และ สัมพันธ์ภาพในการปรึกษาและทำให้ประสบการณ์เดิมที่ผู้รับการปรึกษาไม่สามารถ เผชิญ หรือยอมรับได้ ได้ถูกนำมารับรู้ และผสมผสานกัน เป็นการรู้จักตนเองใน แนวทางใหม่ที่ถูกต้อง (Rogers, Carl R., 1951. อ้างใน รศ. วิชรี ทรัพย์มี, 2533 : 3)

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การให้การปรึกษาเป็น การแนะแนวที่จะให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยทั่วไปคนทั้งหลายยัง พึ่งตนเองได้ไม่เต็มที่ หรือมีระดับ การพึ่งตนเองที่ยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องการผู้มา ชี้แนะให้การปรึกษา เมื่อช่วยตัวเองไม่ได้ก็ต้องมีผู้ช่วยให้พึ่งตนเองได้โดยใช้ภาษา และกิจกรรมเป็นต้นเข้ามาช่วย การช่วยคนให้ช่วยตนเองได้ เป็นหน้าที่ ของการ แนะแนวการให้การปรึกษา (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2534 : 8)

สรุปได้ว่า การให้การปรึกษา คือ กระบวนการหรือกลยุทธ์ แนวทางที่ช่วยเหลือให้ผู้มาขอรับการปรึกษา สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างมีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยมีผู้ให้การปรึกษา ซึ่งผ่านการฝึกฝนอบรมเป็นอย่างดี ช่วยอำนวยความสะดวกในการตัดสินใจดังกล่าว ท่ามกลางบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเอง และมีความเข้าใจกับผู้มาขอรับการปรึกษาอย่างแท้จริง

ความสำเร็จที่ได้มาจากหยาดเหงื่อแรงงาน ไม่ใช่ได้ทรัพย์มาอย่างลอยๆ ไม่มีที่มาที่ไป พระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่มีเหตุมีผล ดังหลวงพ่อบุญทาสท่านได้กล่าวไว้ว่า “เหงื่อคือน้ำมนต์” เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ถ้าเราทำงานด้วยความมุ่งมั่น มีความมุมานะ บากบั่น งานที่เราทำก็ย่อมประสบความสำเร็จ เป็นความภาคภูมิใจในความพยายามของเรานั้นเอง ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข และความสำเร็จนั้นมี 3 ขั้นตอน ดังนี้ (คม สุวรรณพิมล, 2550 : 102)

1. เข้าใจตนเอง หัวใจของความสุข และความสำเร็จ คุณต้องรู้จักตัวเอง รู้ความต้องการ ของตัวเอง สร้างคุณค่าและความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อเป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่งสู่ความสุขที่ยั่งยืน การกระทำทุกอย่างเริ่มต้นด้วยความเชื่อ การมีเป้าหมายในชีวิตและมีกำลังใจที่จะเดินทาง ชีวิต ที่คุณสามารถเลือกได้ด้วยตัวเอง การเป็นตัวของตัวเองและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่า การสร้างคุณค่าในตนเองอยู่ตลอดเวลา สร้างศักดิ์ศรีให้ตนเองด้วยการกระทำ

2. เข้าใจผู้อื่น เมื่อคุณสร้างพื้นฐานที่ดีให้กับตนเองแล้ว สิ่งสำคัญของความสำเร็จ คือการที่คุณต้องติดต่อสร้างสัมพันธ์กับคนอื่น ดังนั้น ในขั้นนี้คุณต้องพัฒนาศาสตร์ของการสร้างความสัมพันธ์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การมองผู้อื่นในแง่บวกและการมองโลกในแง่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่เริ่มต้นจากความจริงใจ ดูแลความสัมพันธ์กับทุกคน การให้เกียรติและเห็นคุณค่า กับทุกคน

3. นำไปปฏิบัติ เมื่อคุณเรียนรู้และสร้างทักษะตนเอง ทั้งในด้านการเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่นแล้ว สิ่งสุดท้าย คือ การนำไปปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัตินั้น โดยธรรมชาติแล้วมักจะพบข้อติดขัดหลายอย่าง ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่ช่วยให้คุณลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น การวางแผนกับชีวิต การกำจัดเรื่องความวิตกกังวลในใจ การดำเนินชีวิตโดยเน้นการกระทำที่เหมาะสมให้อยู่ในเป้าหมาย และแผนชีวิตที่วางไว้ ให้ความสำคัญกับเวลา และใช้เวลาในชีวิตให้คุ้มค่าที่สุดการเอาชนะอุปสรรค และการต่อต้านจากผู้อื่น ใส่ใจและสนใจใฝ่รู้อย่างสม่ำเสมอ ดูแลอารมณ์บ้างเพื่อให้กำลังใจกับชีวิต ปลดปล่อยความเป็นเด็ก และจินตนาการในวัยเด็ก

กลยุทธ์การให้คำปรึกษาของพระพุทเจ้า

การให้การปรึกษาจะกระทำกับบุคคลปกติ ที่มีความทุกข์ในลักษณะปกติ และความทุกข์จะอยู่ในขอบข่ายของปัญหา ต่อไปนี้

1. ปัญหาทางด้านการศึกษา ช่วยให้ผู้รับการปรึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการศึกษา วางอนาคตของชีวิตทางการศึกษาให้เหมาะสมกับความสามารถ ความกล้า และความสนใจของแต่ละคน

2. ปัญหาทางด้านอาชีพ ช่วยให้ผู้รับการปรึกษา เข้าใจถึงโลกของงานได้ดียิ่งขึ้น เลือกอาชีพที่เหมาะสมกับคุณสมบัติของตนเอง ตลอดถึงความสุขใจในการประกอบอาชีพ

3. ปัญหาทางด้านสังคมส่วนตัว ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาสามารถปรับตัวได้ดี ในขณะที่ดำเนินชีวิตอยู่ในครอบครัว ในที่ทำงาน หรือในโรงเรียน ช่วยทำให้บุคคลมีความสุขจิตที่ดีเข้าใจตนเองยอมรับตนเอง และยอมรับผู้อื่นได้ดีมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันเป็นการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนเอง และสังคม (รศ.ดร.ประดินันท์ อุปรมัย และ ลัดดาวรรณ ฉนวนอง, 2529 : 30-31)

ในปัญหาทั้ง 3 ด้านนี้ ถือเป็นปัญหาที่อยู่ภายนอกตัวเป็นส่วนมาก แต่ที่สำคัญ เป็นอย่างมากคือ ปัญหาที่อยู่ภายใน คือปัญหาทางด้านจิตใจ ในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ ในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นการแก้ไข ปัญหาของพระพุทเจ้าพระองค์ทรงเน้น การให้บุคคลแก้ปัญหที่ใจของตนเองเป็นสำคัญ

ขั้นตอนการให้การปรึกษาที่นำมาใช้ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความทุกข์นั้น สามารถจัดขั้นตอนได้ ดังนี้

1. ขั้นเริ่มการปรึกษา เป็นขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้การปรึกษา และผู้รับการปรึกษา หากเป็นการปรึกษาครั้งแรก ผู้ให้การปรึกษาจะต้องอธิบายกระบวนการ วัตถุประสงค์ วิธีการให้การปรึกษา และบทบาทหน้าที่ของผู้ให้การปรึกษา และผู้รับการปรึกษาด้วยคำอธิบายสั้นๆ เข้าใจง่าย และเน้นว่าการให้การปรึกษาจะเป็นความลับ และสนับสนุนให้ผู้รับ การปรึกษาได้เล่าปัญหา หรือเรื่องราวของตนเอง

2. ขั้นสำรวจปัญหา เป็นขั้นตอนที่ผู้รับการปรึกษาได้ระบายความรู้สึกในใจ และเรื่องราวต่างๆ ในการให้การปรึกษา ช่วยสำรวจปัญหาที่แท้จริงของผู้รับการปรึกษา พร้อมทั้งช่วยให้ผู้รับการปรึกษาได้สำรวจตนเองเพื่อรับรู้ถึงปัญหา สาเหตุ และแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นๆ

3. ขั้นตอนในการช่วยเหลือ เป็นขั้นที่ผู้ให้การปรึกษาให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับการปรึกษา ส่วนผู้ให้การปรึกษาเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น

4. ขั้นประเมินผล เป็นขั้นที่ผู้ให้การปรึกษาได้ประเมินผล ของการให้การปรึกษาว่า ผู้รับการปรึกษาได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ เพื่อประโยชน์แก่ผู้ให้การปรึกษา ที่จะปรับปรุงวิธีการให้การปรึกษาหรือคงไว้ และทำให้ผู้ให้การปรึกษาทราบว่า ควรยุติการให้ การปรึกษา หรือมีการส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านให้ความช่วยเหลือต่อไป

5. ขั้นยุติการปรึกษา ผู้ให้การปรึกษาจะยุติเมื่อผู้ให้การปรึกษา และผู้รับการปรึกษา เห็นพ้องต้องกันว่า การให้การปรึกษาบรรลุผลตามที่ต้องการ ผู้รับการปรึกษามีความเข้าใจตนเอง มีความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้แล้วก็จะยุติการให้การปรึกษา

6. ขั้นติดตามผล ผู้ให้การปรึกษาควรติดตามผลการให้การปรึกษาต่อไป หลังจากยุติการให้การปรึกษาแล้ว เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับการปรึกษา และเพื่อให้ ความช่วยเหลือต่อไป หากเป็นความประสงค์ของผู้รับการปรึกษา

7. ขั้นประเมินผลผู้ให้การปรึกษา ผู้ให้การปรึกษาควรจะต้องประเมินผลตนเองด้วยว่า ในการให้การปรึกษาในแต่ละขั้นตอน การใช้ทักษะต่างๆ ในการให้การปรึกษานั้น มีจุดเด่น จุดอ่อนตรงไหน เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง เพิ่มพูนประสิทธิภาพ และความรู้ให้แก่ตนเอง และมีผลให้สามารถ ที่จะให้การปรึกษาได้ดียิ่งขึ้นต่อไป (รศ.ดร.ประดินันท์ อุปรมัย และ ลัดดาวรรณ ณ ระนอง, 2529 : 30-31)

โดยขั้นตอนในการให้การปรึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปออกมาในรูปแบบ ของแผนภูมิเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษา และนำไปใช้ในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความทุกข์ ซึ่งแผนภูมิที่จะกล่าวต่อไปนี้ จะแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการให้การปรึกษาเป็นลำดับ ตั้งแต่ การสร้างสัมพันธภาพ สำรวจปัญหา พิจารณาแนวทางวิธีการแก้ไข้ปัญหา พร้อมกับประเมินผลพฤติกรรมของผู้รับการปรึกษา ก่อนจะส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญต่อไป หากเกินกว่ากำลังที่จะช่วยเหลือได้ หรือยุติการให้การปรึกษาในกรณีที่สามารถช่วยเหลือได้ พร้อมทั้งติดตามผลการเปลี่ยนแปลงของผู้รับการปรึกษา และประเมินผลการให้การปรึกษาของผู้ให้การปรึกษาด้วยในที่สุด ขั้นตอนดังกล่าวที่แสดงไว้ในที่นี้ เป็นเพียงแนวทางในการนำไปใช้ในการให้การปรึกษาตามแนวของทฤษฎี และเทคนิคที่จะได้นำมาแสดงเอาไว้ในหัวข้อต่อไป

กลยุทธ์การให้การปรึกษา

กลยุทธ์การให้การปรึกษาตามแนวพุทธวิธี เป็นวิธีการฝึกฝนบุคคลทั้งสองด้าน คือ ด้านร่างกายหรือพฤติกรรม และด้านจิตใจ ในส่วนของความรู้สึกนึกคิดสติปัญญา มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การยกระดับจิตของตนให้ข้ามพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้สมถกรรมฐาน หมายถึง อุบายวิธีสำหรับฝึกจิตให้สงบ ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ซัดส่าย ความไม่ฟุ้งซ่าน ความที่จิตไม่ซัดส่าย (อภิ.สง. (ไทย) 34/ 45/ 30.) การปฏิบัติบำเพ็ญเพียรเพื่อทำให้สงบ จนตั้งมั่นเป็นสมาธิถึงขั้นได้ฌานในระดับต่างๆ การบำเพ็ญกรรมฐานข้อนี้ ผู้ปฏิบัติจะต้องบังคับใจ ให้อยู่กับสิ่งที่กำหนด (อารมณ์) ให้ได้ โดยอาศัยหลักกรรม เช่น กำหนดเอาดินเป็นอารมณ์ ก็ให้บริกรรมว่า ดิน ดิน...จนติดตาติดใจ แม้จะลุกขึ้นไปทีอื่น ภาพที่บริกรรมนั้นก็ยังคงติดตาอยู่ตลอดเวลา ภาพที่ฝังใจนั้น เรียกว่า นิमित และเมื่อผู้ปฏิบัติบริกรรมไปเรื่อยๆ จิตก็จะเกาะอยู่กับนิमितนั้น ต้องไม่คิดถึงเรื่องอื่น มีความตั้งมั่นเป็นสมาธิ สามารถกำจัดนิวรณ์ให้หมดไปได้ในที่สุดจริต หรือนิสัยของคนนั้นจะไม่เหมือนกัน จะสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านต่างๆ แต่ละอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการยืน เดิน นั่ง นอน การทำงาน การรับประทานอาหาร หรือแม้กระทั่งความรู้สึกนึกคิดแต่ละคนก็จะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้มีได้หมายความว่า คนหนึ่งจะมีจริต หรือนิสัยอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ อาจจะมีหลายๆ อย่างในบุคคลเดียวกัน แต่ว่าในหลายๆ อย่างนั้น จะต้องมียอดอย่างใด อย่างหนึ่งที่เด่นชัดกว่าผู้อื่น จึงทำให้รู้ว่าบุคคลผู้นั้นมีจริตอย่างนี้ มีนิสัยอย่างนี้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับจริต หรือ ลักษณะนิสัยของคนไว้ดังนี้

1. คนร่าคะจริต โดยปรกตินิสัยต่างๆ ไป เป็นคนมีอิริยาบถเรียบร้อย จะยืน เดิน นั่ง นอน ก็พอเหมาะพองามไม่เร็ว หรือช้าจนเกินไป ทำงานได้ประณีตเรียบร้อย ชอบรับประทานอาหารที่มีรสไม่จัดนัก เวลารับประทานอาหารก็ค่อยๆ รับประทานไม่มูมมามจนน่าเกลียด ชอบของสวยๆ งามๆ ลักษณะเป็นคนมีรสนิยมสูง ในข้อเสียมักจะเป็นคนเจ้าเล่ห์ อวดดีอวดเก่ง มีใหญ่ใฝ่สูง ชอบให้คนอื่นเขายกย่องสรรเสริญในคุณงามความดีของตน คนที่มีจริตเช่นนี้ควรเจริญอสุภกัมมัฏฐาน หรือ กายคตานุสติ อย่างใดอย่างหนึ่ง

2. คนโทสจริต เป็นคนคล่องตัว กระฉับกระเฉง ว่องไว เวลาเดิน เดิน นั่ง นอน ไม่อืดอาด ทำงานรวดเร็วแต่ไม่เรียบร้อย ชอบรับประทานอาหารรสจัด และรับประทานอาหารไม่เรียบร้อยไม่สนใจ ของสวยๆ งามๆ เป็นคนมีความคิดรุนแรง หงุดหงิดโกรธง่าย ชอบผูกอาฆาตผู้อื่น เป็นคนอวดดีชอบยกตนข่มท่าน ไม่เห็นความสำคัญในคุณงามความดีของผู้อื่น เป็นคนตระหนี่ชอบเอาไรต์เอาเปรียบ คนอื่น คนที่มีจริต

เช่นนี้ ควรเจริญพรหมวิหาร 4 มีเมตตาพรหมวิหารเป็นต้น จะช่วยลดความฉุนเฉียวลงได้

3. คนโมหจริต เป็นคนไม่เรียบร้อยเดินเสียงดัง (เดินลงสั้นเท้า) แต่งตัว รุ่มร่าม เชื่องซึมหงอยเหงา ชอบหลับ ชอบทำงานคั่งค้าง แม้งานที่ทำก็ไม่เรียบร้อย ประณีต ในด้านของความคิด ไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีอุดมการณ์ที่แน่นอน ชอบคล้อยตามผู้อื่น ผู้มีจริตเช่นนี้ ควรเจริญ อานาปานสติกัมมัฏฐาน หรือเจริญสติ ปฏิฐาน 4 มีกายานุปัสสนาสติปฏิฐานเป็นต้น เพื่อให้มีสติรู้ทันอารมณ์ปัจจุบัน

4. คนวิตกจริต คนประเภทนี้ เป็นกลุ่มเดียวกับคนโมหจริต มีนิสัยยึดถือ อึด ไม่กระฉับกระเฉง มีจิตใจฟุ้งซ่าน ทำงานอะไรก็ไม่ค่อยมีระเบียบเรียบร้อย ชอบพูดชอบคุยในเรื่อง ที่ไม่เป็นเรื่อง ชอบคลุกคลีกับหมู่คณะ เห็นเขานั่งรวมกลุ่ม กันตรงไหน ก็ชอบเข้าไปนั่งร่วมด้วย เป็นคนเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นในการประกอบ คุณงามความดี ชอบทำงานจับจดไม่เป็นขั้นเป็นอัน ผู้มีจริตเช่นนี้ ควรเจริญอานา ปานสติกัมมัฏฐาน เหมือนกับคนโมหจริต

5. คนสัทธาจริต ลักษณะนิสัยของคนประเภทนี้ ไม่ว่าจะเป็นการยืน เดิน นั่ง นอน เรื่องอาหารการกิน หรือในด้านความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออก มีลักษณะ คล้ายคลึงกับคนราคะจริต เป็นคนหัวอ่อนเชื่องง่าย คล้อยตามง่าย เป็นผู้มีศรัทธา เสียสละทุ่มเท จุดอ่อนของคนประเภทนี้ คือ มักจะถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย บุคคลประเภทนี้มีความเชื่ออยู่แล้ว ก็ควรที่จะส่งเสริมความเชื่อนั้นให้เป็นไปในทางที่ ถูก ด้วยการปลูกฝังศรัทธาในคุณพระพุทฺธ (พุทธานุสสติ) ในคุณพระธรรม (ธัมมา นุสสติ) ในคุณพระสงฆ์ (สังฆานุสสติ) ก็จะทำให้ได้ง่าย

6. คนพุทธิจริต เป็นคนค่อนข้างมีปัญญาว่องไว กระฉับกระเฉง ทำงาน ต่างๆ ได้รวดเร็ว แต่ไม่ค่อยเรียบร้อย นิยมรับประทานอาหารที่มีรสจัด ในด้าน ความคิด มักเป็นคนเจ้าถ้อยหมอความ มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ทำนองเดียวกับ คนโทสจริต ลักษณะที่เด่นของเขาคือ เป็นคนว่านอน สอนง่าย นิยมคบหาสมาคม กับคนดี ชอบใช้เหตุผล มีความระมัดระวังสูง จะทำอะไรก็คิดก่อน อย่างรอบคอบ เป็นคนมีความเพียรไม่เกียจคร้าน คนประเภทนี้ควรส่งเสริมให้เจริญกัมมัฏฐาน ประเภท ธาตววิภูฐาน แยกกายออกเป็นธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม หรือประเภทอา หาเรปฏิกุศลสัญญา พิจารณาอาหารที่สำหรับบริโภคให้เห็นเป็นของน่าเกลียดปฏิกุ ลเพราะคนประเภทนี้ชอบคิดชอบวิเคราะห์อยู่แล้ว

พุทฺธทาส (พุทฺธทาสภิกขุ, 2531 : 3) กล่าวว่า การเจริญสมาธิแม้จะมี วิธีการเจริญได้หลายแบบ แต่เมื่อจะกล่าวโดยสรุปก็มีเพียง 2 แบบ คือ แบบ ธรรมชาติ กับ แบบมีกฎเกณฑ์ ซึ่งตรงกับพุทฺธธรรมในข้อแรกและข้อสุดท้าย

1) การเจริญสมาธิแบบธรรมชาติ หมายถึง การเจริญสมาธิที่ยังไม่ได้มีกำหนดกฎเกณฑ์ หรือวิธีการต่างๆ เพียงแต่อาศัยการกระทำที่ตรงไปตรงมาอย่างหนึ่ง ก็สามารจะทำให้เกิดสมาธิ ถึงขั้นฌานสมาบัติ ได้จากการศึกษาภูมิหลังการบรรลุตระมของพระสาวกเป็นจำนวนมากทั้งที่ได้บรรลุตระมต่อหน้าพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า และในทีอื่นๆ ไม่พบว่าท่านเหล่านั้นต้องปฏิบัติตามขั้นตอน ที่กำหนดไว้เหมือนในสมัยหลังพุทธกาล แต่ปรากฏว่าบางท่านได้บรรลุฌานสมาบัติขั้นสูง มีฤทธิ์มากถึงขั้นได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศในทางนี้

2) การเจริญสมาธิแบบมีกฎเกณฑ์ หมายถึง การเจริญสมาธิที่ต้องทำตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนด การเจริญสมาธิแบบมีกฎเกณฑ์นั้น โดยมากจะเป็นเรื่องสมาธิขั้นสมถะ มุ่งผลไปในฌานสมาบัติ ซึ่งการเจริญสมาธิแบบนี้ ผู้ปฏิบัติจะต้องดำเนินไปตามขั้นตอน และวิธีการต่างๆ ดังนี้

(1) ขั้นเตรียมการ

ผู้ประสงค์จะปฏิบัติสมาธิก่อนจะปฏิบัติ ควรเตรียมการทุกอย่างให้พร้อม โดยทำกิจต่างๆ ในเบื้องต้น ดังนี้

1. ขำระศีลให้บริสุทธิ์ คือ ผู้ที่ไม่ได้สมาทานรักษาศีล ก็ควรสมาทานรักษาศีลนั้น อย่าให้เศร้าหมอง ผู้ที่สมาทานรักษาศีลอยู่แล้ว ก็ควรพิจารณาใคร่ครวญดูศีลของตน เห็นว่าข้อใด ไม่บริสุทธิ์ก็ขำระเสียให้บริสุทธิ์ เพราะผู้ที่ดำรงมั่นอยู่ในศีลย่อมเจริญสมาธิได้ง่าย

2. สมาทานธุดงค์วัตร คือ ข้อปฏิบัติอันเป็นเครื่องขัดเกลา หรือบรรเทากิเลส มีทั้งหมด 13 ข้อ โดยที่ผู้เจริญสมาธิควรสมาทานธุดงค์วัตรข้อใดข้อหนึ่งไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้ การเจริญสมาธิสัมฤทธิ์ผลได้เร็ว ธุดงค์วัตรนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของภิกษุ แต่ผู้เป็นฆราวาสจะนำมาปฏิบัติในบางข้อ เช่น บริโภคอาหารมื้อเดียว หรืออาศัยป่า อาศัยโคนไม้ไม่เป็นนิตยาก็ได้

3. ตัดเรื่องวิตกกังวล คือ เมื่อขำระศีลบริสุทธิ์แล้วขั้นต่อไปควรตัดเรื่องที่ทำให้วิตกกังวล ที่เรียกว่า ปลิโพธ 10 ประการ ซึ่งนับว่าเป็นอันตรายแก่การเจริญสมาธิให้หมดสิ้นไป

4. เข้าไปหาภักชฌานมิตร คือ เข้าไปหาอาจารย์ผู้เป็นภักชฌานมิตร ช่วยสอนกรรมฐาน พร้อมกับควบคุมดูแลปฏิบัติอย่างใกล้ชิด เมื่อผู้ปฏิบัติเกิดความสงสัย หรือเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาก็สามารถจะแนะนำแก้ไขได้อย่างถูกต้อง และทันท่วงทีนอกจากนี้ยังจะช่วยบอกกรรมฐาน ที่เหมาะสมกับจริต หรืออุปนิสัยของผู้ปฏิบัติอีกด้วย

5. มอบตัวกับอาจารย์ผู้สอนกรรมฐาน คือ เมื่อเข้าไปหาอาจารย์ผู้สอนกรรมฐาน และตกลงใจว่าจะปฏิบัติอยู่กับท่านก็ควรจะทำพิธีมอบตัว เพื่อฝากฝังให้ท่านช่วยดูแลว่ากล่าวตักเตือน การมอบตัวถือเป็นการมอบกายถวายชีวิต หากจะเป็นอะไรก็เป็น จะไม่ยอมทอดถอนเป็นการปฏิญาณตนว่าจะปฏิบัติจนถึงที่สุด คือ ได้บรรลุธรรมที่ประสงค์

6. เลือกกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริต คือ การเลือกกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตของตน ซึ่งอาจารย์จะเป็นผู้เลือกให้ เรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากอีกประการหนึ่ง เพราะผู้ที่เจริญกรรมฐานที่ไม่ตรงกับจริตนิสัยของตน ก็เหมือนกับคนไข้ที่รับประทานยาไม่ตรงกับโรค นอกจากจะไม่ได้ผลแล้ว ยังทำให้เสียเวลาไปเปล่าประโยชน์

ขั้นปฏิบัติ

เมื่อผู้ที่จะเจริญสมาธิได้ทำกิจต่างๆ ในเบื้องต้นเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะเริ่มปฏิบัติ ควรเลือกหาสถานที่สำหรับประกอบความเพียรว่ามีความเหมาะสม ในกรรมฐาน 40 นั้น แต่ละอย่าง มีวิธีเจริญแตกต่างกันออกไปตามประเภทของอารมณ์ที่ใช้เป็นสื่อ ถ้าเป็นประเภทที่ใช้วัตถุ หรือสิ่ง ที่มองเห็นได้ด้วยตา เช่น กสิณ หรือ อสุภ ก็ใช้วิธีเพ่ง หรือพิจารณาให้ภาพติดตา หรือฝังใจ ถ้าเป็นประเภทที่ไม่สามารถจะมองเห็นได้ด้วยตา เช่น อนุสสติบางข้อมีพุทธานุสสติ เป็นต้น ก็ใช้วิธีน้อมจิตนึกถึงให้จิตจดจ่ออยู่กับสิ่งทีนั้นกัน

ในที่นี้จะขอเอาวิธีเจริญอานาปานสติ มาแสดงไว้เป็นตัวอย่าง เหตุผลที่เลือกเอา อานาปานสติมาเป็นตัวอย่าง เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

1. ลมหายใจเป็นของหาได้ง่าย เพราะเป็นของมีแก่ทุกคน สามารถจะนำมาเป็นสื่อในการเจริญสมาธิได้ทุกเวลา และสถานที่ ไม่เหมือนอารมณ์กรรมฐานอื่น เช่น กสิณ หรืออสุภ ซึ่งจะต้องสร้างขึ้นมาสวาทหา เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ได้อยู่กับตัวเรา

2. ลมหายใจเป็นอารมณ์กลางๆ คือ ไม่น่ารักหรือน่าชัง ไม่น่าเกลียดหรือน่ากลัวเหมือนอารมณ์กรรมฐานบางอย่าง เช่น อสุภ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าขยะแขยง และน่ากลัว แต่ลมหายใจโดยทั่วไป ไม่เป็นที่รัก หรือที่ชังแก่ใครๆ จึงทำใจเป็นสมาธิได้ง่าย

3. ลมหายใจเป็นอารมณ์กรรมฐาน ที่ให้ผลสำเร็จทั้งในด้านสมถะ และ วิปัสสนา (ส.ม. (ไทย) 19/1329-1345/401-404) คือ ผู้ปฏิบัติจะมุ่งผลเพียงสมถะ ก็จะทำให้สัมฤทธิ์ผลถึงขั้นสูงสุด คือ ฌาน สมาบัติหากจะมุ่งผลไปถึงวิปัสสนา ก็ใช้สมาธินี้เป็นฐานแล้วปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน ก็จะทำให้บรรลุผลได้ในที่สุด

กลยุทธ์การให้การปรึกษาของพระพุทธรูปเจ้า นั้น เป็นการให้คำปรึกษาที่มุ่งเน้นในเรื่อง การฝึกจิตให้มีความเข้มแข็ง มีสมาธิในการเผชิญกับปัญหา คือความทุกข์ที่ตนประสบอยู่ ทำจิตให้ปราศจากนิเวศทั้ง 5 ยกจิตของตนขึ้นสู่ภูมิตั้ง และอภิญญา เตรียมจิตเพื่อขึ้นสู่วิปัสสนาต่อไป นับเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลที่สำคัญ เป็นหลักการให้การปรึกษา ของพระพุทธรูปเจ้าได้ คือ ทรงให้การปรึกษาแต่เรื่องที่เป็นจริง มีประโยชน์ มีความเข้าใจในสิ่งที่ทรงให้การปรึกษาเป็นอย่างดี มีเมตตาจิตเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ผู้มาขอรับการปรึกษา มีความเป็นกันเองเพื่อให้เกิดความสบายใจที่ได้พบเจอท้ายสุดทรงมีหลักการและวิธีการให้การปรึกษาที่ดีเยี่ยม ทำให้ผู้มาขอรับการปรึกษาสามารถจัดการกับความทุกข์ได้ ด้วยตัวเองโดยมีพระองค์เป็นกัลยาณมิตรถือเป็นผลสรุปในการให้การปรึกษาของพระองค์ในแต่ละครั้ง

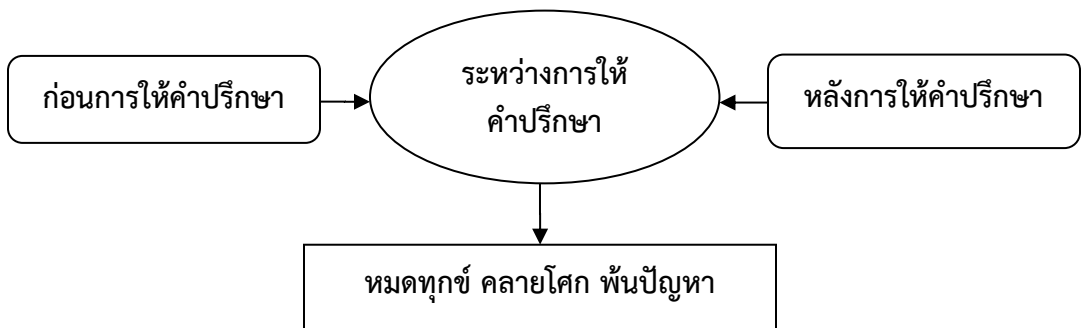
บทสรุป

จากการศึกษาหลักการ และวิธีการสอน ที่มีความสอดคล้องกับการให้การปรึกษา ของพระพุทธรูปเจ้ามาแล้วสามารถนำมาใช้กำหนดเป็นขั้นตอน และกระบวนการให้การปรึกษา ของพระพุทธรูปเจ้า ที่จะได้นำมาแสดงเอาไว้ลำดับ กลยุทธ์การให้คำปรึกษาของพระพุทธรูปเจ้า นั้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน 1) ก่อนการให้การปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาต้องรู้จักผู้มารับการให้การปรึกษาล่วงหน้า 2) ระหว่างการให้การปรึกษา พระองค์ทรงปรับภาวะผู้มารับการปรึกษา ให้มีความพร้อม ที่จะรับการให้การปรึกษา ทรงให้การปรึกษาที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับผู้มารับการให้การปรึกษา และทรงประเมินผลการให้การปรึกษา 3) หลังการให้การปรึกษา พระองค์ทรงมีกิจกรรมภาคปฏิบัติ ให้ผู้เข้ารับการให้การปรึกษา

ขั้นตอน และกระบวนการดังกล่าวนี้ เป็นการสรุปประมวลพุทธวิธีการให้การปรึกษา ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อเป็นการง่ายต่อการกำหนดศึกษาในส่วนที่เป็นกรณีศึกษา การให้การปรึกษาตามแนวตะวันตก และการให้คำปรึกษาของพระพุทธรูปเจ้าถือว่าทฤษฎีการให้คำปรึกษา เป็นแนวตะวันออก ตามที่กล่าวข้างต้นทั้งหมดนั้น เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้มีปัญหา หรือมีความทุกข์ที่ไม่สามารถเข้าใจ และรู้วิธีการแก้ไขได้ด้วยตนเองจึงหวังพึ่งผู้ที่มีความรู้ มีความชำนาญในด้านการช่วยเหลือดังกล่าว อย่างเช่น ในส่วนของพระพุทธรูปเจ้าที่ทรงให้การปรึกษา และสัมฤทธิ์ผลเป็นอย่างดีมีกรณีตัวอย่างอยู่จำนวนมากตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พระองค์ ทรงใช้ให้การปรึกษาแก่พุทธบริษัท 4 และนักบวชนอกต่างศาสนา ที่ประสบกับปัญหาความทุกข์ เข้ามาหาพระองค์ เพื่อให้ช่วยชี้ทางพ้นทุกข์ ซึ่งมี

ลักษณะความทุกข์แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล การให้การปรึกษาที่ พระพุทธเจ้าทรงใช้กับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ตามที่ปรากฏ ใน พระไตรปิฎก ในส่วนพระสูตรต้นตปิฎก เป็นหลักมาประกอบเป็นตัวอย่าง เพื่อจะได้ ศึกษาถึงวิธีการและเทคนิคการให้การปรึกษาในอดีตกาลที่พระพุทธองค์ทรงใช้ ใน แต่ละกรณีตัวอย่างบุคคลใด ควรได้รับพุทธวิธีการให้การปรึกษาด้วยเทคนิคและ วิธีการอย่างไร เพื่อให้สามารถข้ามพ้นจากปัญหา และความทุกข์ได้ เทคนิคและ วิธีการดังกล่าวเป็นเช่น

สรุปกลยุทธ์การให้คำปรึกษาของพระพุทธเจ้าในพระสูตร ดังแผนภูมิภาพ

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, ผศ. (2542). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : ซีรพงษ์การพิมพ์.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2536). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540) *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2534). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลธรรม*, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2542). *พุทธวิธีในการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2546). *พุทธประวัติจากพระโอษฐ์*. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ,
- _____. (2531). *สมาธิวิปัสสนาตามวิธีธรรมชาติ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญาน.
- มหาหมกุฏราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย,.
- Burke, H.M. Jr., & Stefflre, B. (1979). **Theories of Counseling**. New York : McGraw – Hill Book Company,
- Gelso J. Charles, Fretz R. Bruce. (1992). **Counseling Psychology**. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Patterson, C.H. (1980). **Theories of Counseling and Psychotherapy**. New York : Harper and Row.
- Ivey E. Allen, Simexk -Downing Lynn. (1980). **Counseling and Psychotherapy Skills**. Theories, and Practice. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.

การพัฒนาการวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

The Development of Emotional Intelligence Measurement for
Students of Mahamakut Buddhist University

พระครูสุวัฒนธรรมาภรณ์¹

Phrakrusuwatanadhammaporn¹

พระมหาวิฑูฐ กตเมธี²

Phramahawitawat Katamedhee²

ดำรงค์ เบญจคีรี³

Damrong Benchakiree³

พินโย พรหมเมือง⁴

Pinayo Prommuang⁴

ปราณี คิมยะราช⁵

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹

Mahamakut Buddhist University¹

Corresponding Author, Email: kbac.research@gmail.com¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปริมาณนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 51 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ สถิติประกอบด้วยความถี่ร้อยละ และอัลฟาของครอนบาค ผลการวิจัยพบว่าแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์มีค่าสหสัมพันธ์ระหว่าง 0.513-0.859 และความน่าเชื่อถืออัลฟาของครอนบาคทั้งหมดที่ 0.996 ซึ่งมีค่าดีเยี่ยม แบบสอบถามประกอบด้วยคำถาม 6 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น ด้านการควบคุมตนเอง 36 ข้อ คำถามควบคุมตนเอง 5 ข้อ คำถามกระตุ้นแรงจูงใจ 1 ข้อ คำถามในใจมีความสุข 14 ข้อ คำถามสำหรับความสัมพันธ์ของมนุษย์และคำถาม 2 สำหรับความเห็นอกเห็นใจ ข้อ 9 ข้อ

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, แบบสอบถาม, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

The objective of this quantitative research was to develop the emotional intelligence measurement for students at Mahamakut Buddhist University. The samples were 51 students. The research instrument was the emotional intelligence questionnaire. The statistics consisted of frequency, percentage, and Cronbach's alpha. The research findings were revealed that the emotional intelligence questionnaire had item-total correlation ranging between 0.513-0.859 and with total Cronbach's Alpha reliability at 0.996 that was at the excellent value. The questionnaire consisted of 36 items of question of six aspects: 5 items of question for self-regulation, 1 item of question for self-control, 14 items of question for self-motivation, 2 items of question for happy mind, 5 items of question for human relationship and 9 items of question for sympathy.

Keywords: Emotional intelligence, Questionnaire, Mahamakut Buddhist University

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ชัดเจน ในการพัฒนาเยาว์อารมณ คือ “...เห็นคุณค่าในตนเอง...” เช่นเดียวกันกับมาสโลว์ นักจิตวิทยาการศึกษา กลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญกับการเห็นคุณค่าในตนเอง เขาเรียกว่า Self-actualization คือ ความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ (ทิสนา แคมณี, 2548) ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ EQ จากการศึกษาวิจัยมานานหลายปี พบว่า มนุษย์มี EQ ติดตัวมาแต่กำเนิด 50 % และเป็นปัจจัยที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตถึง ร้อยละ 80 และอีก 20% มาจาก IQ (Goleman 1995 cited in Liff, Suzanne B., 2003) เพราะฉะนั้น การพัฒนามนุษย์ให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา EQ มากกว่าการพัฒนา IQ ซึ่ง EQ นั้นสามารถพัฒนาและฝึกฝนได้ โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ (Mayer, 1999 อ้างถึงใน กนกนุช วสุรัตน์, 2548; Lorenzo Fariselli, Massimiliano Ghini, 2008) นอกจากนี้ ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์มีแนวโน้มที่จะปรับตัวให้เข้าสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี (กนกพร หมู่พยัคฆ์,

2558) ฉะนั้น เชาว์อารมณ์จึงเป็นประเด็นที่สถาบันการศึกษาให้ความสนใจ โดยเฉพาะนักศึกษา จะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อม และกับบุคคลที่พบปะในแต่ละวัน การปรับตัวเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้การเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง สภาพแวดล้อมทางสังคม การกำหนดเป้าหมายในการปรับตัว การใช้ความสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมและจุดหมายปลายทางของการปรับตัว และการมีความฉับไวต่อความต้องการของผู้อื่นเพื่อสามารถสร้างสรรค์ในทางบวกแก่คนอื่น (Worchel S, Goethals GR, Heatherington L. (1998), Roy (1999) ได้เขียนหนังสือเรื่อง The Roy adaptation model (รูปแบบการปรับตัวของรอย) กล่าวถึงความสำคัญในการปรับตัวไว้ว่า การปรับตัว คือ ความมั่นคงของชีวิต ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาลัยที่ดำเนินการโดยคณะสงฆ์เป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ มีจุดประสงค์หลักเพื่อผลิตบัณฑิตเป็นผู้มี คุณภาพทั้งด้านความรู้และความประพฤติ และมีแนวทางในการพัฒนาบัณฑิตให้เป็นคนดี คนเก่ง และคนสุข สอดคล้องกับกรอบเชาว์อารมณ์ของกรมสุขภาพจิตที่กำหนดปัจจัยเพื่อวัดเชาว์อารมณ์ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ ดี เก่ง และสุข แต่ยังไม่มี การศึกษาคุณภาพของนักศึกษา โดยเฉพาะทางด้านคนดีและสุขให้เป็นเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยสันนิษฐานได้ว่า นักศึกษามีคุณสมบัติครบถ้วนทั้ง 3 ประการ ทั้งนี้เพราะว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีโครงการและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วนี้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนา เครื่องมือวัดเชาว์อารมณ์ของนักศึกษา ซึ่งงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการ พัฒนานักศึกษา ทั้งการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดเชาว์อารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดเชาว์อารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. คณะผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบเชาว์อารมณ์ทั้ง 5 ด้านของโกลแมน (Goleman, D, 1995) ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง การควบคุมตนเอง แรงจูงใจตนเอง เอาใจเขามาใส่ใจเรา มนุษยสัมพันธ์ และจากกรมสุขภาพจิต 1 ด้าน (กรมสุขภาพจิต, 2543) คือ ความสุขทางใจ โดยเชาว์อารมณ์ทั้ง 6 ด้าน

2. สร้างข้อคำถามตามค่านิยามของเชาว์อารมณ์ ได้ข้อคำถาม จำนวน 100 ข้อคำถาม แบ่งออกเป็นแต่ละด้านดังนี้

ตารางที่ 1 พัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ จำนวน 100 ข้อ

เชาว์อารมณ์	ข้อที่	จำนวนข้อ
1. การตระหนักรู้ตนเอง	1 - 15	15
2. การควบคุมตนเอง	16 - 29	13
3. แรงจูงใจในตนเอง	30 - 53	23
4. ความสุขทางใจ	54 - 70	16
5. มินุษยสัมพันธ์	71 - 84	13
6. เอาใจเขามาใส่ใจเรา	85 - 100	15

3. นำแบบวัดที่พัฒนาขึ้นไปเก็บข้อมูลกับนักศึกษา จำนวน 51 รูป/คน โดยกำหนดเกณฑ์แบบวัดเชาว์อารมณ์ในภาพรวมอยู่ที่ 0.9 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ที่เหมาะสมตามแนวคิดของ Mohsen Tavakol and Reg Dennick (2011) และกำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่นรายข้อ ดังนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์ Conbrac's Alpha และการแปลความหมาย

ค่า Conbrac's Alpha	ความหมาย
$0.9 \leq \alpha$	ดีเยี่ยม (Excellent)
$0.8 \leq \alpha < 0.9$	ดี (Good)
$0.7 \leq \alpha < 0.8$	ยอมรับได้ (Acceptable)
$0.6 \leq \alpha < 0.7$	ใช้ได้ (Questionable)
$0.5 \leq \alpha < 0.6$	ค่อนข้างใช้ได้ (Poor)
$\alpha < 0.5$	ตัดทิ้ง (Unacceptable)

(Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Cronbach%27s_alpha)

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ และ Cronbach's alpha

ผลการวิจัย

1. นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 51 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 41 คน มีร้อยละ 80.39 มีอายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน จำนวน 37 คน มีร้อยละ 72.55 และเรียนอยู่ในสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง จำนวน 40 คน มีร้อยละ 78.43

2. ผลการพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ พบว่า ค่าความเชื่อมั่นรายข้อของแบบวัดเชาว์อารมณ์อยู่ระหว่าง 0.513-0.859 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .996 ซึ่งจัดอยู่ในระดับดีเยี่ยม มีรายละเอียดข้อคำถามดังนี้

2.1 การตระหนักรู้ตนเอง มีจำนวน 5 ข้อ ดังนี้

1) ข้าพเจ้ารู้สึกตนเองตลอดเวลา เมื่อเจอกับสถานการณ์ต่างๆ

2) ข้าพเจ้าเลือกสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น คบเพื่อนดี เป็นต้น เพื่อจะได้ประสบแต่สิ่งที่ดีๆ

3) ข้าพเจ้าค้นพบความถนัดของตนเอง และพัฒนาศักยภาพของตนเองให้โดดเด่น นำไปสู่ความสำเร็จและชื่นชมตนเองได้

4) ข้าพเจ้ารู้จักดี จุดด้วย ของตนเอง และพยายามที่จะพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

5) ข้าพเจ้าจะพยายามทำแต่สิ่งที่ดีๆ เพื่อก่อให้เกิดผลดี

2.2 การควบคุมตนเอง มีจำนวน 1 ข้อ ดังนี้

ข้าพเจ้าสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในสภาวะปกติเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนา

2.3 แรงจูงใจในตนเอง มีจำนวน 14 ข้อ ดังนี้

1) ฉันทึ่งรู้สึกมีคุณค่า เมื่อได้ทำสิ่งต่างๆ อย่างเต็มความสามารถ

2) เมื่อทำอะไรไม่ได้ จะบอกตัวเองว่าให้พยายามต่อไป

3) เมื่อพบปัญหา ข้าพเจ้าพยายามหาวิธีแก้ไขหลายๆ วิธี

4) ข้าพเจ้าพยายามพัฒนาตนเองตลอดเวลา

5) ข้าพเจ้าปรับปรุงงานที่ทำให้ดีขึ้น

6) เมื่อพบว่าวิธีที่ใช้แก้ปัญหาไม่ได้ ข้าพเจ้าจะหาวิธีใหม่มาใช้

7) เมื่อคิดทำอะไรแล้ว ข้าพเจ้าจะไม่ลดละความตั้งใจ

8) ไม่ว่าทำอะไร ข้าพเจ้าทำจนสุดความสามารถ

9) ข้าพเจ้าทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ
 10) หากพบข้อผิดพลาดในการทำงาน ข้าพเจ้าจะพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น

11) เมื่อข้าพเจ้าคาดหวังสิ่งใดแล้ว ต้องทำให้สำเร็จ
 12) ถึงแม้ผลงานจะออกมาไม่ดี ข้าพเจ้าก็ไม่คิดเสียใจ แต่จะพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

13) เมื่อผิดหวัง ข้าพเจ้าสามารถให้กำลังใจตนเองได้
 14) ข้าพเจ้าให้กำลังใจตนเองด้วยการนึกถึงสิ่งที่เคยทำได้สำเร็จ

2.4 ความสุขทางใจ มีจำนวน 2 ข้อ ดังนี้

1) เมื่อรู้สึกไม่สบายใจ ฉันมีวิธีผ่อนคลายอารมณ์ได้
 2) ฉันสามารถผ่อนคลายตนเองได้ แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากภาระหน้าที่

2.5 มีมนุษยสัมพันธ์ มีจำนวน 5 ข้อ ดังนี้

1) ฉันทำความรู้จักกับผู้อื่นได้ง่าย
 2) ข้าพเจ้าให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส
 3) ก่อนที่จะทำอะไรลงไป ข้าพเจ้ามักจะคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับคนรอบข้าง

4) ข้าพเจ้ายอมรับว่าต่างคนต่างมีความสามารถที่แตกต่างกัน และแสดงความชื่นชมคนอื่นเมื่อมีโอกาส

5) เมื่อคนอื่นพูด หรือ แสดงความคิดเห็น ข้าพเจ้ารับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วยความตั้งใจ

2.6 เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีจำนวน 9 ข้อ ดังนี้

1) ทุกคนเกลียดทุกข์ ต้องการสุข ข้าพเจ้ามักจะพูดให้คนอื่นสบายใจเสมอ

2) ข้าพเจ้าไม่ชอบพฤติกรรมอย่างใด ก็จะไม่แสดงกิริยาอย่างนั้นกับผู้อื่น

3) อยากรู้ได้อะไรจากคนอื่น ข้าพเจ้าจะให้เขาก่อน เช่น อยากรู้ให้คนอื่นไหวเรา เราก็ต้องไหวเขาก่อน

4) เมื่อคนที่สนทนาด้วยกำลังพูด ข้าพเจ้าจะตั้งใจฟัง

- 5) ข้าพเจ้ามองตาคู่สนทนา หรือ ผงกศีรชะแสดงความเข้าใจในเรื่องที่กำลังสนทนา
- 6) ข้าพเจ้าจะแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่คู่สนทนางำลังพูดถึง
- 7) ข้าพเจ้าจะแสดงความคิดเห็นด้วยในเรื่องที่คู่สนทนางำลังพูด หรือ ให้ข้อคิดเห็นอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังสนทนาอยู่นั้น
- 8) ข้าพเจ้าแสดงกิริยาที่จะให้ความช่วยเหลือคนอื่น
- 9) เมื่อเพื่อนเผชิญกับปัญหา ข้าพเจ้ามักจะพูดในทำนองที่ว่า “ปัญหาเหล่านั้น ผ่านพ้นมาด้วยดี”

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในชั้นเรียนนี้ มีข้อค้นพบ (Fact Findings) ที่มีคุณค่าทางวิชาการ จึงนำมาอภิปรายผลตามหลักตรรกวิทยา ได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ พบว่า ค่าความเชื่อมั่นรายข้อของแบบวัดเชาว์อารมณ์อยู่ระหว่าง 0.513-0.859 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .996 ซึ่งจัดอยู่ในระดับดีเยี่ยม ที่เป็นเช่นนี้ถือได้ว่า คณะผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามที่ครอบคลุมเชาว์อารมณ์ทั้ง 6 ด้าน จากนั้น จึงนำข้อคำถามมารวมกัน ได้ข้อคำถาม 100 ข้อ จากนั้นมีการประชุมปรับปรุงภาษาข้อคำถามให้มีความเข้าใจง่ายมากที่สุด และนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับนักศึกษา จำนวน 51 รูป/คน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของรักชนก แก้ววิเชียร (2544) ที่วิจัยเรื่อง การสร้างแบบทดสอบวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า ค่าอำนาจจำแนกรายข้อมีค่าที่อยู่ระหว่าง 1.89-7.64 และมีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ .9368 คือ มีความเชื่อมั่นดีเยี่ยม คณะผู้วิจัยอภิปรายผลข้อคำถามแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

2. การพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง พบว่า ข้อคำถามเกี่ยวข้องกับการรู้จักอารมณ์ของตนเอง รู้จุดดีจุดด้อย รู้จักการหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ การทำความดีเพื่อที่จะได้เจอแต่สิ่งที่ดีๆ พร้อมทั้งพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการวิจัยของรักชนก แก้ววิเชียร (2544) ที่ข้อคำถามเกี่ยวกับการรู้จักอารมณ์ของตนเอง แต่มีความแตกต่างกันในด้านการเก็บอารมณ์ และการควบคุมอารมณ์ของตนเอง สอดคล้องกับการวิจัยของอังคณา นุ่ม

ท้วม (2545) มีข้อความที่เกี่ยวกับการรู้จักจุดดีจุดด้อยของตนเอง และรู้จักอารมณ์ของตนเอง เช่น “ข้าพเจ้าสามารถรู้ได้ว่าอารมณ์ที่แสดงออกไปนั้นจะเกิดผลทางบวกหรือทางลบ” “ข้าพเจ้าบอกความรู้สึกของตนเองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง” เป็นต้น

3. การพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ด้านการควบคุมตนเอง พบว่า ข้อคำถามเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในสถานะปกติ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนา สอดคล้องกับการวิจัยของรักชนก แก้ววิเชียร (2544) ที่มีข้อความการปรับตนเข้าให้เข้ากับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น แต่มีความไม่สอดคล้องกันในข้อคำถามเกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ การทำงานที่ไม่ย่อท้อ ปัญหาทุกอย่างมีทางแก้ไข เช่น “ฉันนำข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ที่มีประโยชน์มาใช้” “เมื่อพบอุปสรรคในการเรียนและการทำงาน ฉันไม่ย่อท้อ” เป็นต้น และไม่สอดคล้องกับแบบวัดเชาว์อารมณ์ของวิณี ชิตเชิดวงศ์ (2545) ที่ข้อคำถามเน้นการควบคุมอารมณ์ของตนเอง หรืออธิบายเหตุผล (อารมณ์) ของตนเองให้คนอื่นได้รับรู้หรือยอมรับ เช่น “เมื่อถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ฉันจะอธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้” “เวลาโกรธหรือไม่สบายใจ ฉันรับรู้ได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับฉัน

4. การพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ด้านแรงจูงใจในตนเอง พบว่า ข้อคำถามเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการทำงาน ความหวัง วิธีการแก้ไขปัญหา และความรู้สึกมีคุณค่า สอดคล้องกับแบบวัดเชาว์อารมณ์ของวิณี ชิตเชิดวงศ์ (2545) มีข้อคำถามเกี่ยวกับการฟันฝ่าอุปสรรคในการทำงาน และรู้ความถนัดของตนเอง

5. การพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ด้านความสุขทางใจ พบว่า ข้อคำถามเกี่ยวข้องกับความผ่อนคลายอารมณ์เมื่อรู้สึกไม่สบายใจหรือความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับวิณี ชิตเชิดวงศ์ (2545) ที่ข้อคำถามเกี่ยวข้องกับการรู้จักวิธีการผ่อนคลายอารมณ์จากความเบื่อหน่าย และการรู้จักวิธีสร้างความสุขให้กับตนเอง

6. การพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ พบว่า ข้อคำถามเกี่ยวข้องกับการเข้าหากันคนอื่นได้ง่ายด้วยการเข้าไปให้ความช่วยเหลือ การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และการกระทำที่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อคนรอบข้าง ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิณี ชิตเชิดวงศ์ (2545) ซึ่งข้อคำถามในการสร้างสัมพันธภาพเน้นการมีเพื่อนหลายคน และวิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ คือ การแสดงเหตุผลให้คนอื่นได้รับรู้ หรือ การเก็บความต้องการไว้ในใจ ไม่บอกให้ใครรับรู้ แต่มีข้อคำถามที่สอดคล้องกัน คือ การกระทำที่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อคนรอบข้าง ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ

อังคณา นุ่มท้วม (2545) ที่ข้อความถามเกี่ยวกับความสามารถในการโน้มน้าว การต่อรองเพื่อยุติปัญหา การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น “ข้าพเจ้าสามารถประสานให้ผู้อื่นร่วมมือกันได้” “ข้าพเจ้ามีความสามารถในการเจรจาต่อรองกับผู้อื่นได้”

7. การพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ด้านเอาใจเขามาใส่ใจเรา พบว่า แบบวัดเกี่ยวข้องกับการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น ฉะนั้น จึงแสดงความเข้าใจคนอื่นด้วยการตอบสนองกับความต้องการทางอารมณ์ของคนอื่นหรือแสดงกริยาที่จะแสดงความช่วยเหลือ เช่น ข้าพเจ้ามักจะพูดให้คนอื่นสบายใจเสมอ แสดงกริยาที่จะให้ความช่วยเหลือคนอื่น เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้อธิบายผลได้ว่า แบบวัดเชาว์อารมณ์ด้านเอาใจเขามาใส่ใจเราสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการตอบสนองอารมณ์ของคนอื่นเพื่อทำให้คนอื่นรู้สึกสบายใจ เช่น เวลาพูดคุยกับคู่สนทนาจะแสดงความสนใจ ความเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับแบบวัดเชาว์อารมณ์ของวิณี ชิดเชิดวงศ์ (2545) พัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ด้านเห็นใจผู้อื่น มีข้อความถามที่เกี่ยวข้องกับการเข้าใจอารมณ์ของคนอื่น เช่น “ฉันสังเกตได้ เมื่อคนใกล้ชิดมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและอภิปรายผลดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยสามารถนำข้อค้นพบมากำหนดเป็นข้อเสนอแนะได้เป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะสำหรับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า แบบวัดเชาว์อารมณ์มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดีเยี่ยม ฉะนั้น ควรที่จะนำแบบวัดเชาว์อารมณ์นี้ไปใช้สำหรับการวัดผลและประเมินผลตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ (TQF) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านทักษะความสัมพันธ์ เพราะจากการศึกษาวรรณกรรม พบว่า การพัฒนามนุษย์ให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา EQ มากกว่าการพัฒนา IQ ซึ่ง EQ นั้นสามารถพัฒนาและฝึกฝนได้ โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ การพัฒนาแบบวัดเชาว์อารมณ์ใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Cronbach's alpha แม้ว่าข้อความถามจะมีคุณภาพสูง แต่วิทยาการทางด้านการวัดผลและการประเมินผลได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบ ฉะนั้น ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป ควรนำแบบวัดที่พัฒนาขึ้นไปศึกษาต่อยอดด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor

Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ตามลำดับ จะทำให้ได้ข้อคำถามที่สั้น กระชับและตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด ซึ่งปัจจุบันมีโปรแกรมที่สามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจอย่างง่ายดาย และเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ คือ Mplus

บรรณานุกรม

- กนกนุช วสุรัตน์. (2548). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการเสริมสร้างเขาวี
อาร์มณแห่งตน สำหรับนักศึกษาพยาบาล. ดุษฎีนิพนธ์ (การ
อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
กรมสุขภาพจิต. (2543). การพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับ
ประชากรไทย อายุ 12-60 ปี. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต.
ทิตินา แคมณี. (2548). หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
รักชนก แก้ววิเชียร. (2544). การสร้างแบบทดสอบวัดความฉลาดทางอารมณ์
สำหรับนิสิตปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
วิณี ชิดเชิดวงศ์. (2545). รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์
ของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ภาค
วิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา.
อังคณา นุ่มท้วม. (2545). การสร้างแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนิสิต
นักศึกษาระดับอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
Goleman, D. Emotional. (1995). **Intelligence: Why It can Matter More
than IQ.** New York: Bantam Book.
Liff, Suzanne B. (2003). Social and Emotional Intelligence: Applications
for Developmental Education. **Journal of Developmental
Education.** V. 26 no. 3, 2003: p. 28-30, 32, 34.
Lorenzo Fariselli, Massimiliano Ghini. (2008). **Age and Emotional
Intelligence.** Retrieved 2/12/2010, from
http://www.6seconds.org/sei/media/WP_EQ_and_Age.pdf.

Mohsen Tavakol, Reg Dennick. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. **International Journal of Medical Education**. 2011; 2:53-55. DOI: 10.5116/ijme.4dfb.8dfd

Roy C, Andrews HA. (1999). **The Roy adaptation model**. 2nd ed. Stamford, Connecticut: Appleton & Lange.

Wikipedia. **Cronbach's alpha**. Retrieved 12 November 2017, from https://en.wikipedia.org/wiki/Cronbach%27s_alpha.

Worchel S, Goethals GR, Heatherington L. (1998). **Pathways to personal growth: Adjustment in today's world**. New Jersey: Prentice Hall.